

نوسینی: به‌دریہ عزیز

حسنی بصری

منشور القر الثقافي

www.iqra.afsamontada.com

دلہ کان

سہ چہریک بو تاریکستانی

منتدى اقرأ الثقافي

---

www.oqra.ahlamontada.com

حەسەنى بەصرى

سەھەرئىك

بۆ تارىكىستانى دۆلەت

ئىلمىي : بىرلەشكەن

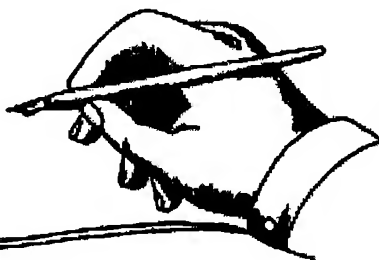
۱۹۶۹ - ۲۰۰۸

پیشکش به ..

❁ دایک و باو کم که پروهردی انکردم...

❁ بۆ هه موو ئهوانه ی له پێتاو به دهسته پێتانی رهزامه ندی

خوادا خزمهت به مرو فایه تی ده گه یه نن...

✍ زۆر سوپاس بۆ بەرپێزان...

✿ مامۆستا کاکەرەش سەیدمێنە

✿ مامۆستا ئەحمەد سەید محمود

✿ مامۆستا نەوزاد فەقی ئیبراھیم

کە بەهۆی سەرنج و پێشنیارەکانیان و پەیداکردنی

سەرچاوە و زانیاری لەسەر بابەتە کە هاوکارییانکردم..

خوای گەرە بە بەهەشتی بەرین پاداشتیان بداتەووە

نمونه‌یان زیادبکات.. آمین

بسم الله الرحمن الرحيم

"الحمد لله حمداً يوافي نعمه، ويكافئ مزيده. الحمد لله على نعمائه،
والصلاة والسلام على رسول الله محمد المبعوث رحمة للعالمين، وعلى آله وصحابه،
ومن تبعهم بإحسان إلى يوم الدين"

بەرپاستى لەبەخشندهی و میهرهانی خوایه بهسەر نهتهوی ئیسلامهوه، که
پهیمانداوه بهپاراستنى (قورئان و ئاینى ئیسلام)، خواى پەروهرهردگار
دهلهرموت: ﴿إِنَّا نَحْنُ الذَّكْرُ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ﴾^۱

ئىسلام ناینكى زیندوو نهمره، خاوهنى سهروهت و سامانیكى گرنگ و
گهورهیه لهو ههموو زانسته فراوانه، بیروباوهریكى پارێزراو و نیمانیكى بههێزه،
سونهتیکى پاک و پوختهیه، خاوهنى پهوشتیكى راست و ڕیکه، سامانیكى تهواوی
بهنامهبو دارپێزراو و کۆکراوهیه، نهدهبیکی ئیسلامی جوانه بۆ ههرکهسیک
پهپهروی لیبکات وهکو نهو بهنامهیه که خهلیفهکانی (پهزای خویان لیبت)
راشیدین پهپهرویان دهکرد، جهنگینه لهگهڵ نهقامیهتی ماددی، و گهراوهیه
بۆلای خواو بۆ خانهی ناشتی.

نهینی نهه نایه نهوهیه که ناگهشینهوه و ناژی و چالاک نایتهوه و
ناگهپتهوه سهردهمی لاوی لهدواى لاوازی و کزبوونی، وه لهگهڵ کۆمهلهگی
سهردهمدا ناگوخیت و لهگهڵ گیانی سهردهم لهبارنایت و ڕیک ناکهویت...

^۱ - الحجر: ۹ / واته: بهرپاستى ههڕههه قورئانمان دا بهزاندوووه ییگومان ههڕ نهش پارێزگاری
دهکهین و (ناپهتین دهستی خیانتهکار هیچ جزیره دهستیکی تی بخت و ههموو جزیره ههولیک
بۆ دهستکاری کردنی نهزۆکه).

حه سه نې به مصرى

له پړنگه ې نهو پياوه بليمه ت و هه لکه وتوانه وه که سده له دواى سده وه و
سدردهم له دواى سدردهم دهرده کمون.

پتغه مېر - ﷺ - ده فرموي ت:

"إن الله يبعث لهذه الأمة على رأس كل مئة سنة من يجدد لها دينها".^۱

به لى، له هر سدردهم ېک له سدردهمه کاندې خواى گه وره که سانیک
ناماده ده کات که نه فسى خويان به ند نه کهن، شموه کان زیندوو ده که نه وه، له
پژوه کانی شدا زه حمت و ماندو ویتى ده چيژن و، توانای خويان ده خه نه کار بؤ
توژينه وه و فیربون و ليکولينه وه ې نه م نايه، بؤرو به پروونه وه ې دوژمنان و،
ده رختنى گومان و دوودلى، به گومان و دوودله کان، هه ليه ته نه م فرموده ې
پتغه مېر ې خوا(ﷺ) هه موو تا کو کوم لیک ده گريته خو، هه روه کو بؤه موو
کات و شوي نيکيشه. به دلنبايه وه باس و گيژانه وه ې به سهرات وزيانى نهو
ناودارانه بؤده رختنى لايه نه ميژووى يه يه که ې نه بووه له پراوه کاندې، به لکو
هه روه کو له پراوه کاندې نوسراوه بؤ خستنه پرووى لايه نې پشه نگیه تې باشى
نه وانه، بؤ سيفاتى بانگخو ازيان، نه مېش دهریده خات که خواى گه وره
به گويړه ې پدیمانه که ې نه م نايه ده پارژي ت.

ليړه وه که نهو زانايانه خملک بانگه نشت ده که ن بؤلای خواى به رزو بالا
نه وانه ميراتگري پتغه مېران، وه پوخته ې بنده چاکه کانن، به راستى ته قواو
له خواترسان توژشووى گه پراوه ېه بؤلای خوا.

^۱ - لېر داود گيژاوبه تيموه (۱۳۹۱)، واته: "خواى گه وره لېر سده سالتیکدا جارنک بؤ
تازه کړدنه وه ې نه م نايه که سیک لېر ژي ت"

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دۆلەتەن

* "وتزودوا فإن خير الزاد التقوى" ^۱. * " ... إن أكرمكم عند الله اتقاكم" ^۲.
* "إبق الله حيث ما كنت" ^۳

ئەھەتا خۇشەۋىستان محمد (ﷺ) دەھەرموئىت: (باۋەر ۋە كۆكالا ۋايە
لەدەلتاندا كۆن دەبىت ۋە كۆچۈن بەرگىك كۆن دەبىت ۋە خەرىكە بىرەيت، داۋا
لەپەرۋەردگار بىكەن ئيمان لەدەلتاندا نوئى بىكەتەرە) ^۴.
ھەرۋەھا دەھەرموئىت: (ھىچ دىلىك نىيە جاروبارىك ھەمور نەيگىرەيت،
ھەرۋە كۆچۈن ھەر بەرى مانگ دەگرەيت ۋە تارىك دەبىت، كە ھەرۋە كە
رەۋىيە ۋە ئىر شەۋقى مانگ دەردە كەۋىتەرە) ^۵.

بەلئى، دەروونى ئادەمىزاد ۋەپس ۋە يىتاقەت دەبىت ۋە لەكار ماندوۋ دەبىت
ۋ، لە پەرستىشدا خاۋو تەمبەل دەبىت، بەلام كاتىك بىرەندى تىزى دەكەتەرە
تىكۆشەرىك سەرپەرشتى دەكەت، يا بىرخەرەۋىيەك ئامۇزگارى دەكەت، ئەۋ فىل
ۋ خاۋى ۋ كۆلى ۋ سىستىيە دەروات ۋ، بەھەۋان ۋ سەرپوردەۋ ژيانى لە خواترس ۋ
پارىزكاران ۋ پىۋچاكان ۋ مىلكەچى صۇفىيەكان، چالاك دەبىتەرە، سەرلەنوئى
دەست دەداتەرە كىردارى چاكەۋ ئەۋكەتەرە ھەست دەجولەيت ۋ خاۋى ۋ سىستى
دەبىتەرە پەرۋشى، ھىلاكى ۋ ماندوۋىي لەكاردا نامىنىت ۋ، دىلئۆزانەۋ
لەخۇبەردوانە دىتەرە مەيدانى بەندايەتى ۋ كۆپرايەللى فەرمانى خاۋى گەرە.

^۱ - البقره ۱۹۷/۱۰۷: "وتشور بخن، چاكىرىن توشور تەقۋا لەخواترسانە"

^۲ - الحجرات ۱۳/۱۰۳: " ... چاكىرىن تان لای خاۋى گەرە بەتەقۋاترىن ۋ لەخواتر سىرىتەنە."

^۳ - پىتەمبەر (ﷺ) دەھەرموئىت: "لە ھەركۆى بویت لەخا بىر سەۋ پارىزگارى". تىرمىزى
گىزىراۋىيەتەرە (رىياض الصالحين ۵/۶۱ ص ۴۷).

^۴ - طبرانى لە (معجم) كەبىدا ئەم فەرمودەيە گىزىراۋەتەرە.

^۵ - رواه (النعيم) في (الطيه).

حەسەنى بەصرى

أبو حەنيفة (نعمان كورپى ثابت) دەفەر مۆيت: " ژيان و سەرگوزشتەى پياوچاكان لای ئىمە خوڭشەويستەرە لەزۆرىك لە زانستە شەرعىيەكان، چونكە زانستى شەرعى وليكۆلىنەو لەزانست بەينى زىكرو نامۆزگارىيەك كەدلتەكان نەرم بكات، و، بەينى بىرخستەنەو يەك كە گوئى بۆشل بكرىت، دلّ و لىدەكات تەنها داواى زانست بكات نەك كردهو، نەو كاتە كردهوئى نامىتت و دلّ وەك بەرد رەق دەيتت يان رەقريش".

لەبەرنەوئە ئەى خوشك و براى باوەر دارم:

زۆر پۆيستمەن بەنامۆزگارى پياوچاكان و زانىنى چۆنىتى ژيان و رەوشت و كردارىان هەيە، بۆ شوئىنكەوتنى رەفتارىان، تا بيانكەينە رابەرو پىشەواو رینگەى ئەوان بگرين، نەو هەموو پياوچاكى و دلّنەرمىيەى ئەوان بپشە رپنمايى و رپيشاندەرمان... شاعىرىك دەلتت:

ژيانى چاكان بگيرەو

چەند بارەى كەو چونكە باسيان

وەكو برپەند دلّى راوچى

ساف و لووس دەكات دەيدا لەهەسان

پياوچاكىك زۆر جار بانگى هاوئل و دۆستانى دەكردو دەيفەرموو: "وهرن با ساتىك بچينە كوړو مەجليسى هاوئلانى پتەمبەر (ﷺ) و شوئىنكەوتوان و پياوچاكان و گوئى بۆنامۆزگارى و رپنمايەكانيان بگرين، -مەبەستى خوئىندنەوئەى ژيان و بەسەرھاتى ئەوان بو-".

بەلتى، پياوچاكان، چىراى رووناككەرەوئەى رپنگاى ئەموسە چاوى گومرايى و نەشارەزايى رپتى ئيمان و خواناسين، لاھەرو رپەوتنى خەم و پەژارەن، مايدى خوڭشى و سوكنايى دلّ و دەروونى، بەردەوام پىشەواو رابەرى خواناسان

سەھەرەك بۇ تارىكىستانى دۆلەت كان

و ماندوتى ئەناسان بوون، سەرقاقلەي كاروانى باۋەرداران بوون، باتىگەر و رېئىشانىدەرى گومرايان و بېشاگايان بوون. بەلئى، لە لىرتكەي بلىندى و چىلەپۆپەي بەرزىدا پياۋايتىك دەبىنىت لە تاكەكانى چاكىرتىنى سەردەم، ئىنجا لە سەردەمى دواي سەردەمى ھاۋەلانى پىغەمبەرى خوا ﷺ كە لە كانياۋو سەرچاۋەي ھەلقوللوى دىرژەپىندەرى نورو رۆشنايى محمدى ﷺ پاراۋبوون بۆ كىرەندەۋى رېيازو رېچكەي لافاۋى نورانى، تا بۆ دواي خۆشيان بەك بەدواي يەكدا لىيى بىخۆنەۋو پاراۋىن، ئىنجا دواي ئەۋانىش .... ئىنجا دواي ئەۋانىش ...

موسلمانانى بەرپىز:

لىرەدا ناۋدارىك لە چاكەكاران، پىشەۋايدەك لە پىشەۋاكان، پياۋىك لە پياۋە باشەكان. بەلئى ئەۋ پياۋەي كاتىك ناۋى دەبرىت زوھدو دىئانەۋىستىمان بىردەخاتەۋە، كاتىكىش باسى زوھدو دىئانەۋىستى بىكرىت، ناۋى ئەۋمان بىردەكەۋىتەۋە، ئەۋ ماناى زوھدەۋو زوھدىش ماناى ئەۋ.

ھەرچەندە ئەۋ پىغەمبەرى ﷺ نەبىنىۋو، بەلام لەزىنگى و ھوشيارى و پاكىدا، لە ترسان لەخۋاۋ ژىرى و ۋەرىع و دىئانەۋىستى و پارىزكارى و تەقۋادا ھەر لە ھاۋەلە بەرپىزەكان دەچو، ھاۋىتەۋە ئەۋان بو.

غەلى كۆرپى زەيد دەفەرموت: "ئەگەر ئەۋ پياۋە لە سەردەمى ھاۋەلانىدا ژىيايەۋ ھاۋتەمەنى ئەۋان بوايە ئەۋا ھاۋەلانى دەيانكردە پىشەنگى خۆريان و ھەرگىز پىشى نەدەكەۋتن". ئەۋ گەۋرەۋ سەردارى شۆيىنكەۋتوان^۱ بوۋە،

---

^۱ - شۆيىنكەۋتوۋ يان (تابى): بەۋ موسلمانانە دەۋرىت كە پىغەمبەريان ﷺ نەبىنىۋە، بەلام ھاۋەلانى پىغەمبەريان ﷺ بىيۋەۋ زالىباريان لەدەمى ئەۋانەۋە ۋەرگرتۋە، پىۋادارىۋون و لە سەرىسلام مردوون.

حهسه نی بهصری

له یهك كاتدا هونری زانست و زوهدو وهرع و په رستش و دنیا نه ویستی و خواپهرستی تبادا كۆبوو بووه وه.

یه كێك بوه لهو كهسه ده گمە نانهی كه خوای گهوره حكیمهت و په وانپێژی له سهر زمانی نهوان ده رختووه.

به لێ، نهو پێشه وایه گهورهی شوینكه وتوانه، پێشه وای زاهیدو زانا سهر راسته كانه، هه لگه ری ئالای زانسته بۆ لای خوای گهوره، چاكترینی كهس له دواى هاوه له بهر پێزه كان شێخی ئیسلام (نه بو سه عید حه سه نی كورپی ئه بی حه سه نی یه سار لای به صریه) خوای لێ رازری بیت.

به راستی ئهم باسه ی له م په رتو كه دا نو سراوه ته نها د لۆ پێكه له زیا نی په ر خێرو به ره كه تی نهو زانا به رزو پێرۆزه.

بنه ماله كه ی:

ناوی حه سه نی كورپی یه ساره، سه رچاوه میژوو یه كان ده لێن: حه سه ن كورپی ئه بی حه سه نی یه سار، به ره گه ز عێراقیه، باو کی دانیشتووی (میسان)^۲ بووه، پێش ئیسلام به (فه یروز) ناو براوه، دواتر به نده یهك بوه له به نده كانی میسان، لای پیاوێك له به نی نه جار له نه نصار، واها توه كه نهو پیاوه (جه میلی كورپی قوطبه) بووه، پاشان نازاد كراوه و چووه ته مه دینه، لهو ی بووه ته خزمه تگوزاری هاوه لێ بهر پێز (زهیدی كورپی ئه بانی نه نصاری)^۳، دایكیشی (خه بیره) خزمه تگوزاری دایکی ئیمانداران (ئومو سه له مه ی مه خرومی) بووه، میژوونووسان ده لێن:

^۲ - میسان هه ریمێك بووه كه وێتۆته ئێوان هه ردوو شاری (به صره و واسط).

^۳ - زهیدی كورپی ئه بانی نه نصاری: نو سه ری وهی پێقه بهری خوا ﷺ بووه.

سەھەرەك بۆ تارىكىستانى دۆلەت كان

دايىكىشى ھەر لەبەندە كانى مىسان بوو،^۴ (ذەبى) روونى دەكاتەو و لەو روانگەو دەلەت: دواى ئازادبوونى خەيرەو نىشتەجىبوونى لەمەدىنەدا لەسەردەمى خەلافەتى ئىمامى (عوامەرى كورپى خطاب) دا خوراي ئى رازى بىت، يەسار باوكى حەسەن (خەيرە)ى خواستوو، ئەو كاتە خەيرە لاي ئومو سەلەمەى دايىكى ئىمانداران بوو ھەرو كارو پىنداويستە كانى بۆ جىبەجى كردوو.

لەشارى مەدەنەداو لەمالى دايىكى ئىمانداران - ئوم سەلەمە - حەسەن لەدايك بو، باوكى بە ئەبى حەسەنى يەسارو دايىكىشى بە ئوم حەسەن ناسراون، حەسەن لەزىنگەى عەرەبى ئىسلامىدا گەورە بوو ھەرو گەشەى كردوو، ژيانىكى دەشتە كيانەى زېرى ھەبوو، كە ئەمە كارىگەرى لەسەر ھەلکەوتى جەستەى ھەبوو.

(ذەبى) لەباسى كونەى حەسەن و نازناويدا دەلەت: بە ئەبو سەعيدو ئەبو عەبدوللا ناسراو، خواونى كچىكىشى و، نازناوى (شىخى ئىسلامى) لىنراو، ھەروەكو پىشى و تراو پىشەواى ئەھلى بەصرە، ھاوچەرخ و ھاوتەمەنى (محمد ابن سىرىن) بوو كە ھەردو كيان لەبەناو بانگىزىنى ئەوانەن لەقوتابخانەى بەصرە ھەرچوون لەسەردەمى ئەمەويە كان.

(حەسەنى بەصرى و محمد ابن سىرىن) كورپى كارگوزار بوون، كەھەردو كيان زانستيان لەسەردەستى گەورە كانىندا ھەرگرتوو.

باوكى حەسەنى بەصرى خزمەتگوزارى (زەيدى كورپى ثابت) بوو كە ناودارتىن ھاوئ بوو لەناو ھاوئەلەندا و، سىرىنى باوكى محەمەد

---

^۴ - مېژونوسان دەلەت: ئەو پياو لەنصارىيە ژىكى لەبەنى سەلەمە خواست و ئەوانى لەمارەى ئەودا دا، ئەو پىش نازادى كردن، ھەلەك پايان وابە، ئەو ژنەى كە نازادى كردن پورى ئەنەسى كورپى مالىك - رەبىع كچى ئەضر - بوو.

حهسه نی به صری

خزمه تگوزاری (نههسی کوری مالیک) بووه له و هاوه له بهر پیره وه فیری
فهرموده بووه، (حهسه ن و محمد) ره جهتی خویان لیبیت ههردووکیان
که سایه تیه کی دیاربوون له به صره داو هاو پتی به کتربوون.

له دایک بوونی

چهند نایابه مرۆف له مالتیکدا له دایک ببت چاکه خواز، له ویش
نایابتر نه و ماله مالتی زانست و پرتمایی ببت.

به لاتوهه چۆنه خویندهری بهر پیر:

نهو ماله مالتیکی قورنانی ببت؟

نهی چۆنه نه گهر مالتی به کیک له دایکی ئیمانداران ببت؟ به لئی شوینی
له دایک بوونی مالتی خاوه نی ئهم به سه رهاته (نوم سه له مه) به خوای لی رازی ببت،
چونکه دایکی لای دایکی ئیمانداران نیشی کردوه.

خوای گهوره ئهم تابه ته ندیهی بهم له دایک بووه دا بوو، که مالتی (نوم
سه له مه) ته نها شوینی له دایک بوونی نه بوو، به لکو دا پۆشه رو لانهی چاودیری
نهو بوو، و، سنگی نهو جۆگه له و ئاودیری نهو بوو، به لئی شیر خۆرهی شیر هکی
بوو..

کات؛ سه رده می خه لافه تی ئهمیری ئیمانداران، خه لیفه ی داد پهروه رو

هاوه لئی خۆشه و یستی پتغه مبه ری خوا ﷺ، (عو مه ری کوری خطاب) ه خوا لئی
رازی ببت، به دوو سال پیش کۆتایی خه لافه تی نهو زاته بهر زو پیرۆزه.

شویین؛ شاری مه دینه ی پیرۆزه، سالتی بیست و به کی کۆچی ...

مژده یان دا به دایکی ئیمانداران (نوم سه له مه) ی خیزانی پتغه مبه ری
خوا (دروودی خوای له سه ر ببت) که خوای گهوره کورپکی به خشیوه به
خزمه تگوزاره کی که ناوی (خهیره) بوو، به راستی ئهم مژده یه دلتی دایکی

سەھەرەك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

ئىماندارانى پىر كىرد لەخۆشى و شادمانى، بەختەوهرى دەم و چاوى پىر نوورو
شكۆدارى گەشانەو، بەپەلە ناردى دايك و مندالەكە بەيتىن بۆلای، تاماوى
زەيستانى لەمالى ئەودا بېيتەو.

(خەيرە) زۆر بەرپىز شىرىن بوو لەلای (ئوم سەلەمە) و بەدل خۆشى
دەويست، زۆر بەپەرۆشەو تەمەرزۆي بېيتى كۆرە ساواكەي بوو، دواي
كەمەك (خەيرە) ھات و مندالەكەي بەدەستەو بوو، كاتەك (ئوم سەلەمە) چاوى
بەمندالەكە كەوت، دەروونى پىتى ناسودەبوو، ھۆگرى بوو.

ئەو مندالە ساوايە زۆر جوان و پىر خۆش بوو، پىرخسارى پىرونەك و
پىزارە بوو، پىوالەتى دىلپىتىن بوو، چاوبەتپىروانىنى پىرون دەبوو.
(ئوم سەلەمە) سەپىرىكى مندالەكەي كىرد و تى: لەكۆرەكەت ناو
(خەيرە)؟ گوتى: نا، دايە گيان، ئەو ھەم بۆتۆ داناو تا ناوئىكى بەدلى خۆتى بۆ
ھەلبىزىت.

(ئوم سەلەمە) فەرموى: لەسەر بەرەكەتى خوا ناوى دەنەين (خەسەن)،
دواي ئەو ھەردوو دەستى بەرز كۆردەو دىواي خىرى بۆ كىرد.
ئەم شادومانىيە تەنھا بۆ مالى دايكى ئىمانداران (ئوم سەلەمە) نەبوو،
بەلكو مالىكى تىرىشى لەمالەكانى مەدىنە گىرەو، ئەويش مالى ھاوالتى
بەپىز (زەيدى كۆرى ثابت) "خوای لى رازى بىت" بوو، چونكە (يەسار) باوكى
ئەو مندالە خىزمەتگوزارى ئەو ھاوالتە بەپىزە بوو، (يەسار) يىش خۆشەويستىن و
بەپىزترىن كەس بوو لەلای (زەيد) "خوای لى رازى بىت".

گه‌شه‌کردن و پی‌گه‌یشتنی

حەسەنى كۆرى يەسار، لە بەككەك لە مائەكانى پەغەمبەردا ﷺ گەورەبوو و گەشى کرد، پەرورەدەبوو لە ژوورى بەككەك لە خێزانەكانى پەغەمبەردا ﷺ، كە مائى (هيندى كچى سوهەيل) ى ناسراو بە داىكى سەلەمە' بوو.

گه‌یشتنه‌وی نه‌و ساوا به‌خته‌وه‌ره به‌دایکی ئیمانداران (نوم سه‌له‌مه) ته‌ن‌ها به‌ونده‌وه نه‌وه‌ستا، .. به‌لکو سه‌ری کیشا بۆ له‌وه زیاتر... زۆر جار (خه‌یره‌)- دایکی حه‌سه‌ن- له‌مان ده‌چووه ده‌روه بۆ جیبه‌جی کردنی هه‌ندیک له پێداویسته‌کانی دایکی ئیمانداران، منداڵه‌که‌ی لای نه‌و به‌جی ده‌ما، جارێک نه‌ومنداڵه شیرخۆره له‌برسان ده‌گریا، زۆر به‌توندی ده‌گریا، (نوم سه‌له‌مه) هه‌لیگرت و بردی بۆ ژووره‌که‌ی خۆی، مه‌مکی خسته ده‌می منداڵه‌که‌ بۆ نه‌وه‌ی نارامی بکاته‌وه‌و (بیخافلیتی) تا دایکی دیته‌وه، هه‌رچه‌نده (نوم سه‌له‌مه) ته‌مه‌نی زۆر بوو، منداڵی ساواشی نه‌بوو، به‌لام به‌هۆی جولانی سۆزو خۆشه‌ویسته‌وه‌ بۆی، به‌فه‌رمانی خوا شیرینی جوان زا‌یه مه‌مکی و منداڵه‌که‌ خواردی و پێی ژیربووه‌وه‌، وستی خوابوو شیرێ لێیت، شیرینی پیرۆزبوو، به‌هۆی نه‌م ژمه‌مه شیر هه‌و به‌زووی زمانی کرایه‌وه، که‌ قسه‌ی ده‌کرد زۆربه‌توانا

۱- دایکې سېلمه: په کټک بووه له تهاوترین و ناقلترینی ژنانی عمره، زورترین خاتری هه بوو، خور، اگریتریان بوو، زور زهره و زالا بوو، زور رپوایتی هه (۳۸۷) لمرمودی پیغمبری (ﷺ) گپړاوتوه، له گدل ههمو ئوانه شدا په کټک بووه لمر و نه ده گمنا نه ای له لمرودمی جا هیلندا لوستی هه بووه.

۱-أ- "حافظ الهمبي له (محمد بن سلام) و(أبي عمرو الشعاب) به سه نه دېکوه بزمان ده گزېته ده"

ب-وه له (صورة من حياة التابعين) له نوسني "الدكتور عبدالرحمن رأيت الباشا" ذا هاتوره.

ج- لھمورو ٺھو پھرتو ڪانھ ڏا ھاتورو ڪھ ھاس لھڙياني دھ ڪھن.

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

بو، بەلگى بەھىزو رۇشنىكەرەو، لەبەر ئەو، ھەمووكەس گوتى بو، قەسەكانى دەگرت، كەپرسىارى لىندەكرا زۆر لىھاتوانە ۋەلامى دەدايەو، كە نامۇزگارى دەكرد دەنگى بەرز دەكردەو، فرمىسكى دەھات و دىلسۆزانە دەستى پى دەكرد، كارىگەرى لەسەر خەللى بەجىدەھىشت، كىردارى پىش گولتارى دەكەوت، ھەرەك چۆن رۇشنىلى بەرەبەيان پىش ھەلھاتنى خۆر دەكەوت.

بەم شىۋەيە (ئوم سەلەمە) دايكى ھەسەنە لە دوورپوۋەو:

۱) دايكى يەتى بەھۆى ئەوۋى ھەسەن يەككىكە لە ئىمانداران.

۲) دايكى يەتى بەھۆى شىر پىدانى.

* * * *

گولخان و لەيەك گەشىتن و خىزمەتى و لىك نىزىكى يەكى زۆرەھەبو، لەنىۋان دايكانى ئىمانداران، لەبەختىارى ھەسەندا بەھۆى نىزىكى مائەكانىيە، ئەونىزىكىە ۋاى كىردبو كەئەو لەناو ئەومالانەدا زۆرەناسانى ھات و چۆبكات و، ھەموويان رېنومايى بىكەن.

ھەرەك خۆى بۆمان دەگىرپتەو، ئەو مالانەى بەجولەى بەردەوامى خۆى پىر كىردبو، و بەيارى كىردن و چالاكىيەو يارى و بازبازىنى تىدا دەكردن و دەگەشىتە سەققى مائەكانىيان و دەستى پىئەدەگرتن^۱، ھەسەن بەردەوام لەو كەش و ھەوا خۆشەدا گۆرپانى بەسەردا دەھات، بەرەۋشى بەرزو پاك و رەۋنەقدارى پىئەمبەرەنەﷺ دەرازاپەو، لەوسەرچاۋە زوللان و شىرىنەى دەخواردەو كە لەمائەكانى دايكانى ئىمانداراندا پەنگى خواردبوۋەو.

---

^۱ - مائەكانى دايكى ئىمانداران ئەۋەلدە سادەو ساكارو نىم برون كە ھەسەن بەر شىۋە بۆمان باس دەكەت، دەستى لەسەققى مائەكانىيان گىر كىردبو.

حهسه نی به صبری

وهك قوتاييهك له سهر دهستی هاوهله گهوره و به پیره كان له مزگه وتی
 پتغه مبهردا پنگه بشت ﷺ. ههروه كو خزی ده گپرتته وه دهر باره ی: (عوثماني
 كورپی عه فان، عه لی كورپی نه بو طالب، نه بو موسای نه شعری، طه له ی
 كورپی عوبیدوللا، عه بدوللای كورپی عومهر، عه بدوللای كورپی عه باس،
 نه نه سی كورپی مالیک، جابیری كورپی عه بدوللا، عیمرانی كورپی حصهین،
 موغیره ی كورپی شوعبه، عه بدوره جانی كورپی سه مه ره، سه مه ره ی كورپی
 جوندوب، نه بی به كره ی ئه قه فی، نوعمانی كورپی به شیرو جوندبی به جه لی وهی
 ترو هی تریش... خوای گهوره له هه موویان رازی بیت. به لام له هه موویان
 زیاتر هوگرو ئالوده بوو به نه میری ئیمانداران (عه لی كورپی نه بو طالب) (خوای
 لی رازی بیت) وه زور خوشیده ویست. به هیزی و خوگری له سهر نایینه كه ی، وه
 چاكی له به ندایه تیه داو دنیانه ویستی و پشتكردنه جوانی و رازاوه ییه كه ی دنیا
 له وه وه فیربوو.. پابه ندی شهیدایی ورۆشنایی له گوشتارداو داناییه کی پنگه بشتوو،
 وته زانسته كانی و نه و نامۆزگاریه به هیزانه ی دلیان ده هیئایه له رزه. هه موو له ی
 هاوهله به پیره وه رگرتوو...

له ته قواو خوا په رستیدا ره وشت به رز بوو به ره وشتی نهو... له روون
 كردنه وه زمان پاراویدا شوین پی نهوی هه لگرت... به لی، پشه واما
 حه سه ن له مه دینه ی شاری پتغه مبهردا ﷺ) گه ره بوو، قورئانی پیروزی له سه رده می
 خه لیفه (عوثماني كورپی عه فان) دا له به ر كردوه. كاتیک حه سه ن به چووك بوو
 دایكی ده ییرد بۆ لای هاوه لان تا دوعای خیزی بۆكه ن، به كيك له و هاوه لانه
 (عومهری كورپی خه طاب) بوو خوای لی رازی بیت، دوعای بۆكردو فهرمووی:
 خوا به شاره زاو تیگه پشتووی بكه له ناییندا ولای خه لك خو شه ویستی بكه.

سەھەرێك بۆ تارىكىستانى دڵەكان

دواى ئەوە حەسەن بوو شاره‌زايەكى شەرعزان و خوای گەورە
 تىگەبىشتىكى جىگىرى لەقورناني پیرۆزدا پى بەخشی و خۆشەويستی کرد لەلای
 خەلکخۆشەويستی کرد. زۆر هاوچۆی ئەبو هورەیرە و ئەنەسى کورێ مالکی
 دەکردو لای ئەوان فەرموودەکانی پێغەمبەری ﷺ لەبەردەکردو هەركات
 فەرموودەیه‌كى له خۆشەويستەوه دەبیست، نیمان و لەخواترسانی زیاتر دەبوو...
 تا وابلیتەات له خوا پەرستی و صۆفییه‌تیدا ببو پێشه‌وای شوێنکه‌وتوان
 و ئامۆژگارو بانگه‌وازیان بوو..

بۆ زۆر له کێشه‌و گرفتی ئەو مەسئەلانی زانیان رای جیاوازیان
 سەردەبوو دەگەڕانەوه‌ لای حەسەن.. ئەو‌ها پرسیار له ئەنەسى کورێ مالک
 دەکەن، بەلام ئەنەس دەفەرموێت:
 وه‌لامی ئەو پرسیاره‌ له حەسەن وه‌ریگرن چونکه‌ ئێمه‌ بیستومانەو له‌بیرمان
 چووه‌ته‌وه‌ بەلام حەسەن بیستووێتی و له‌بیری هاوه‌ ١.

١- (صورة من حياة التابعین) للدكتور عبدالرحمن رأفت الباشا، و چەند سەرچاوه‌یه‌کی تریش. بەلام
 وه‌كو تێبینی // "نەفس (خوای ئی‌پازی بیت) یه‌كێكه‌ له‌هاوه‌لانی پێغمبەر" دروودی خوای لەسەر بیت
 بۆماوه‌ ده‌ سال له‌خزمەتی دابوو، .... "هاوه‌لانی به‌گشتی زۆر سووربوون له‌سەر لێزبونی زانست و
 بۆچوونه‌كان و سوودلێوه‌رگرتن و گمیانديان، لێر چۆن له‌بیرمان ده‌چێته‌وه‌، بەلام ئەو ده‌گەڕێتمەوه‌
 بۆچەند ه‌زیه‌ك له‌وانه‌: ١-خۆبه‌كەم گرتی ئه‌وهاوه‌له‌ به‌پێژه له‌برووی زانست و زانیاری و ده‌ربیرین
 له‌برانبەر هاوه‌لان و شوێن كه‌وتوان و خۆدەرنه‌خسان و.... هتد
 ب-زانی و دانایی حەسەنی به‌صری به‌و ڕاده‌یه‌ كه‌هاوه‌لان به‌و جۆره‌ متمانیمان پى‌ بووه‌ر پشیمان پى‌
 به‌ستروه‌.

ج-به‌گه‌وره‌زانین و به‌پێژه‌وه‌ سه‌یرکردنی هاوه‌لان و شوێنكه‌وتوان و زانیانی ئەو سەردەمه‌ له‌لای
 یه‌كێری. (نوسەر)

حهسه نی به صری

کاتیک حهسن ته مهنی چوارده به هاری ته و او کرد له گهل دایک و باوکیدا گواستیانده و بۆ به صره و له وێ له گهل خیزانه کهدا جیشته جی بون، لیره وه نازناوی به صره ی لیتراو له ناو خهلکیدا به حهسه نی به صری ناسرا.

حهسن له به صره دا:

به صره له و رۆژو سهرده مه ی حهسه نی ئی بوو، قه لایه ک بوو له گه وه ترین قه لایانی زانستی له ده ولته تی ئیسلامدا.

مزگه وته گه وه که ی شه پۆلی ده دا له وانه دا بۆی ده چوون له گه وه هاوه لان و شریکه وتوه شکۆداره کان، کۆرو کۆبوونه وه زانستیه کانی به جۆره ها شیوه حه وشه و نوێژگه ی مزگه وته که ی ناوه دان ده کرده وه.

حهسن وابهسته ی مزگه وت بوو، له کۆری (عه بدوللای کوری عهباس) ۱۱۰ داده نیشت و ته فسیر و فه رموده و خویندنه وه کانی له و وه رده گرت و فیری ده بوو، هه تا زۆر به زووی بوو به زانییه کی شاره زاو شه رخان و باوه ر پیکراو، خهلکیککی زۆر به ره و لای ده هاتن و له و هه مووه زانست و زانیارییه ی نه و پاراو ده بون.

به ده وریا کۆده بوونه وه و گرێیان شل ده کرد بۆ نامۆزگارییه کانی که دلێ ره قیان نه رم ده کردو فیرمیسکیان له چاوان ده باراند، داناییه که ی کاری له دلێ ژبرو تیگه یشتوه کان ده کردو لێ وورد ده بوونه وه.

به پیره و ی ژبان و پیره و ی له و یان ده کرد که خۆشتر بوو له بلا و بوونه و ی بۆنی میسک ...

۱- عه بدوللای کوری عهباس: زاناو عابدی نوومه تی عمده ﷺ.

بەرزبوانەوہى لەناو خەلكىدا

ئەو ھەمىو كاروبارەو ھۆكارى زۆرى تر ھەبىون كەخوای گەورە بەھۆيانەوہ ھەسەنى لەناو خەلكىدا بەرزكردەوہ ، ھەرچەندە خاوەن بىنەمالەيەكى بەرزەبىو، بەلام زانست و يقارو تەقواو دلتسۆزى ئەويان بەرزكردەوہ، بەشيۆيەك كاربەدەستان داواى نامۆزگاريان لىدەكردو ئەويش نامۆزگارى دەكردن، راويژيان پىدەكردو داواى ووتەو قسەى خىريان لىدەكرد ئەويش باسى بۆدەكردن و وەلامى پرسىارەكانى دەدانەوہ.

لەبەرانبەر ئەوہدا بەخشش و خەرجيان بۆ دەنارد، ئەويش لىنى وەرنەدەگرتن و سەرزەنشتى دەكردن، ئەو پارەوخەرجى لە ھىچ كەسنىك وەرنەگرتوہو شىعارى ئەو ﴿إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ﴾^۱ بو، كە ئەوہ چاكترىنى كرتىە، بەراستى دلتياو بەقەناعەت و ناسوودەبوو، بەم جۆرە ببوہ چاكترىنى پياو.

پلەو پايمەى زانستى و ھۆكارەكانى:

ھەسەن (خوای لى رازى بىت)، زانستگايەك بوو بۆ زاناو شەرعزانان، جىنگاى باوہرپوو، پشتى پى دەبەسزا و جىنگاى متمانەبوو، بەلگەيەكى سەرپاست و زمان پاراو بوو، لەرووى زانست و زانباريەوہ بە گەورەى ئەھلى سەردەمىخۆى دادەنریت و لەرووى كەردەوہو رەفتاريەوہ، بەھىزترىيان بوو لەرەوانبىژى و پروونكرەنەوہدا.

^۱ - ھود/ ۹ ، واتە: (كرى و پاداشتم تەنھا لای خرايە).

حه سه نى به صدى

بهراستی له نامۆزگارى و ووتار و تهفسیردا کاراو لیژان و چالاک بوو
بهو ههموو سهلیقه جوان و لیها توویسه وه بیوه سوارچاکی مهیدان، نه وهش
ده گه پیته وه بۆ چهند هۆکارێك له وانه:

* گه هه بوون و پێگه یشتنی له مالی دایکی ئیمانداران (ئوم سه له مه) و
شیر خواردنی له مه مکی نهو، ههروه کو شیر خۆره ی زانست و شه رعزانیه که شی
بوو.

* نزیکى له ماله کانی تری دایکانی ئیمانداران، که له وانه وه فێربوو، و بوو
بهو بانگخوازه.

* په یه وه ست بوونی به کۆرپو دانیشته کانی ئین و عهباس (خوای لی رازی
بیت) و له وه وه شه رعزانی و فهرمووده و تهفسیرو زمان و خویندنه وه کان فێربوو.
* شهیدایی و خوشه ویستی بۆ ئه میری ئیمانداران (عهلی کورپی
ئه بو طالب) - خوای لی رازی بیت - که چاودێری کردو به هێزی و پێداگری و
چه سپاری له دیندا و چاکه کاری وله به ندایه تیدا و پشتکردنه دنیاو به هێزی
له پاراوی زمان و روونی له قسه کردندا له وه وه فێربوو.

* ژۆرێك له هاوه له به پێزه کانی بینیه وه ده باره یان گێرانه وه ی بووه،
له وانه: (عیمرانی کورپی حصهین، عه بدولپه حمانی کورپی سه مه ره، نوعمانی
کورپی به شیر، جابر، ئینو سه ریع، نه نهس، عثمان، طلحه) خوا له هه موویان رازی
بیت.

بۆ خۆی ده فهرمویت: (٧٠) له و پیاوه چاکانه م بینیه وه ناسیه وه که
له جهنگی به دردا به شدار بوون.

خواناسى و دنيا نهويستى:

حەسەنى بەصرى -خوای ئى رازى بىت- بەراستى دنيا نهويست بوو
بەجۆرئىك لەدنیا دا دەژيا كەھەر بىرى ئى نه كەردۆتەو و گوتى پى نه دەدا، ھەرگىز
بەجوانى و رازا و ھەكەى سەرقال نه بوو و بەدوای مال و سامانیدا وىل و
بەھەلپەنەبوو، بەراستى لەچاكرىنى بەندە چا كەكان بوو، ھۆگرى خەم و پەژارە
بوو، لەخەو و بى بەرى ئەو ھەندە نەبى پى بڑى، شەرع زانىكى خواناس بوو،
خوایپرستىكى گەرم و گوور بوو.

لەم بارە ھەو دەفەر مویت: بىر وادار بەخەفەتەو و رۆژدە كاتەو و
بەخەفەتەو ئىوارەى ئى دىت، بەدو خەم و خەفەتەى بەو پەرى بىر و پىو ھەو
دەبىخوات گۆرانى بەسەردا دىت، بەجۆرئىك بە بەشى بىزۆكەيەك رازى دەبىت،
بەخورما و جۆرئىك ئاو قەناعەت دەكات.

حەسەن ھەلگىرى مىراتى مەمەد(دروودى خوای لەسەر بىت) بوو،
لەو كەسانە بوو كە لەسەردەمى خەلىفە(عثمانى كورى عەففان)-خوای ئى رازى
بىت-قورئانیا كۆكردۆتەو.

(الذھبى) دەگىر پتەو كەفەر مویەتى: من لە "يوم الدار" چواردە سالان
بووم قورئانم كۆكردۆتەو و چاوم لە (طلحەى كورى عوبەيدوللا)-خوای ئى
رازى بىت- دەكرد.

زۆرىنەى ھاو ھەلان كارىگەريان لەسەر حەسەن درووست كەردو و ھەر
زۆر زوو ھەولتى داو و ھەرگرتى زانىارى، و لەو سەرچاوە ھەلقوللەو زانستى
يەى ھاو ھەلانى خواردۆتەو كە بۆرىچەو كارىزى زانست و ھوشيارى و زانىارى
بوون.

حه‌سه‌نی به‌صری

(محمد بن سعد) له (طبقات) دا ده‌فرمویت:

حه‌سه‌ن-ره‌جه‌تی خوی لئ بیت- زانستگایه‌ك بوو، زانا، به‌رز و به‌شكۆ، شهرع زان، جیگه‌ی باوه‌ر، متمانه پیکراو، خواپهرست، دینداریکه‌ی خیردار، خاوه‌ن زانیاریه‌ی کی زۆر، زمان پاراو، جوان و شوخ و شه‌نگ ...

زانایان ده‌فرمویون: ئهم پېشه‌وا به‌رزو پیروزه زانست و کرده‌وه‌ی پیکه‌وه‌ کۆکردبووه‌وه، هه‌تا وای لئ هاتبوو بیروه‌ لوتکه‌و سه‌رکرده‌ی شوین که‌وتوو، به‌گه‌وره‌ی خه‌لکی سه‌رده‌می خوی داده‌نرا هه‌م له‌ زانست و هه‌م له‌ کرده‌وه‌دا.

به‌لام لایه‌نی کرده‌وه‌ی قورس‌ترو باش‌ترو له‌لایه‌نی زانستی به‌که‌ی، نین و عیما‌د ده‌لئیت: به‌(یونس کوری عوبه‌ید)یان گوت: که‌سیک ده‌ناسیت وه‌ك حه‌سه‌ن کاربکات؟

فرموی: وه‌للاهی که‌سیک ناناسم قسه‌یه‌ك بکات وه‌ك قسه‌کانی ئه‌و، نیت‌ر چۆن کرداریان وه‌ك کرداری ئه‌و ده‌بیت؟! ...

نینجا له‌وه‌صفی دا ده‌لئیت: که‌پنی ده‌گه‌یشیت وات ده‌زانی تازه‌ خزمیکه‌ی ناشتوه‌، که‌داده‌نیش وه‌ك ئه‌سیریک و ابوو که‌فه‌رمانی خنکاندن‌ی درا بیت، ئه‌گه‌ر باسی ناگه‌ره‌کرا وه‌ك ئه‌وه‌ و ابوو که‌ ناگر ته‌نها بۆئه‌و دروست کراییت !! ...

له‌گه‌ل ئه‌و هه‌موو عیبا‌ده‌ت گۆنرايه‌لئ‌ه‌ش که‌هیبوو و له‌به‌ر ئه‌و هه‌موو ترسه‌ی له‌خوای گه‌وره‌و سزای خوا هه‌یبوو، وشک و سربوو بوو،

نیمام(المنای) له‌(الطبقات) دا ده‌لئیت: "حه‌سه‌ن بیروه‌ سه‌رکرده‌ی به‌نده‌ هه‌لبێژدراوه‌ باشه‌کان، بۆماوه‌ی چل سا‌ن نوێژی به‌یانی به‌ده‌ست نوێژی عیسا‌وه‌ کردوه‌!!

سەھەرلىك بۇ تارىكىستانى دۆلەت كان

شۈيىن كەوتۈن دەلتىن: ھەسەن لە ھاۋەلە بەرپىزە كان دەچوو، (على كۆرى زەيد) دەفەرمۇيت: گۆتىم لە (ئىبن و موسەيىب) و (عوروه لقاسم) و زۆرى تىرىش بوۋە گۆتوۋيانە: كەسمان نەدىۋە ۋەك ھەسەن بىت، ئەگەر لەسەردەمى ھاۋەلەندا بۋايە ھاۋەتەمەنيان بۋايە ئەوان ھەرگىز پىشى نەدەكەوتن، لەگەل ئەۋەشدا ھەسەنى بەصرى لەلوتكەى خۆبەكەم زانيندا بوۋە، لەبەرامبەر ھاۋەلەندا خۆى زۆربە كەم گۆتۈرە، بەجۆرلىك دەفەرمۇيت: بەراستى كەسانىكىم بىنيۋە ناسىۋە، من لەناۋاياندا ھىچ نەبووم، بەلكو تەنھا دۆلىك بووم.

زۆرى چاۋ لەۋ پىاۋە چاك و پاكانە دەكرد كەلەسەر دەستى پىغەمبەر (دروودى خۋاى لەسەر بىت) پەرۋەردە بوو بوون، و لەچاۋيدا لەبەندايەتى و ۋازھىتانيان لەدنيا زۆر بەرزو بلند بوون.

دەفەرمۇيت: "قەۋمىكىم ناسىۋە لەمالەكەياندا لەيەك دەست جل زياتريان نەبوۋە، ھەرگىز لەمالى خۇياندا فەرمانيان بەدروست كوردنى خواردن نەكردۋە، ھىچيان لە ژىرخۇ ياندارانەخستۋە" !! ..

حهسه نی به صری

نیمام حهسه نی به صری پی شه وایه بویه له گه وره پیاوان و پی شه وایانی شوینکه وتوانی رپیازی ته صه ووف^۱ و زانسته که ی له سهرده می شوین که وتواندا.

^۱/ته صه ووف: دکتور "زه کی مباره ک" له کتبی "التصوف الإسلامي" دا ده لیت: ته صه ووف له خو بوور دنه و به سواوه به دن و گیانه وه. "شیخ معروفی که رخی" ده لیت: ته صه ووف په پیره وی کردنه له (حقایق) و دووره پیریزی کردنه له وشته ی به ده ستی خه لکه. "ته بو لحه سه نی نووری" ده لیت: ته صه ووف بریتی یه له پاک کردنه وه ی ده روون به چه شتی که هه رگیز ناپاک نه بیته وه و ناپاکی بونه گه پته وه و زه بوونی و لاوازیی رووی تی نه کاته وه و درووی بگریته له ناره زووی - نفس - رنزی که بیت له ناره زووی - رژی -. "ته بو به کری شیبلی" ده لیت: ته صه ووف بریتیه له دانیشن له گه ل خوادا بی پیوستی هه چی تر.

"جونه د" ده لیت: ته صه ووف بریتی یه له ره وشتیکی چاک له مرژیکی چاک له کات و زه مانیکی چاکدا بهرامبر چاکان ده کرت.

"سه منون" ده لیت: ته صه ووف واته نه بیته بهنده ی کس و که شیش نه که بیته بهنده ی خوت. "شیخ محمد امین الکردی - نه ربیلی" که له سالی (۱۹۱۳ز) وه فاتی کردوه له کتبی (تنویر القلوب) دا ده لیت: (شهریه ت) دره خته (ته ریه ت) لق و پویه تی و (حه قیه ت) به ره مه ته ی و (حه قیه تیش) خواناسی یه له ریگه ی ده روونه وه که بریتی یه له ته صه ووف. "ته بو موحه مه دی لهریری" ده لیت: ته صه ووف په پیره وی کردنه له هه موو شتیکی په سهند و دروور که وته وه یه له هه موو ره تاریکی ناپه سهند.

"لوری" ده لیت: ته صه ووف بریتی یه له لازادی و سه خاوه ت و جوامیری و خواهرستی به شوق و مهیل و ناره زووه وه.

"نیمام مالیکی کوری نه نس" (۹۰-۱۷۹ک) ده لیت: نه وه ی په پیره وی له شهرع کردو په پیره وی نه کرد له ته صه ووف نه وه فاسقه، نه وه ش په پیره وی کرد له ته صه ووف و په پیره وی نه کرد له شهرع نه وه بی دینه، نه وه ش په پیره وی کرد له شهرع و پاشان له ته صه ووف نه وه که پشته وه ته نه و په پی باوه ر.

بروانه: دانراوی: (ته صه ووف چی یه) ی نه مین نه نقشه لندی..

سەھەرەتەك بۇ تارىكىستانى دۆلەكان

"كەنەنە لە (حلىة الأولياء) نەبو نەعم و (صفوة الصفوة) نى ئىبن و لىھوزى و (طبقات الكبرى) نى ئىمامى شەئرانى و (الكواكب الدرية) نى ئىمامى مەناۋى و (طبقات النساك) نى نەبو سەئىدى كورى الاعرابى و (سير أعلام النبلاء) نى الحافظ الذهبى و زۆرى تارىشدا باسكراۋە".

(ئىبن و عەرەبى) دەلىت: ھەسەنى بەصرى لەلەي ئىمە لەپىشەۋايانى نەھلى تەرىقەتى خوايە-جل جلالە-.

(تاج الدين الكلاباذى) ئىمام ھەسەنى بەيەكتەك لەپەيۋەۋانى نەھلى تەسەۋۋۇف دانائى، و ھەمۇ مىزۋونۇوسانى تەسەۋۋۇف (ئىمام ھەسەن) يان بەتەنە جىكار دەۋەتەۋە بەجۋامىرتىر گەۋرە ھەلبىزىرداۋيان دانائە لەگەۋرە پەيۋەۋانى ئەم رىئازە.

بەگىشتى كەباسى خواناسان دەكەن، (ئىمام ھەسەن) بەغۋونە دەھىننەۋە و گۈى بۇ ۋوتەكانى دەگرن، لىي دەگىرنەۋە كە شارەزاىيەكى تەۋاۋى لەۋ مانا تايەتپەدا ھەبۋە.

لەمالەكەي خۇيدا زىجىرە كۆرۈ دانىشتى تايەتى ھەبۋە كەتپايدا تەنە باسى لەمانائى زوھدو خواناسىن و زانستى شارائى دەۋۋونى تپادا كىردۋە و باسى ھىچ شتى تىر تپانە كىردۋە، ئەگەر كەسەك لەۋ كۆرۈ دانىشتە تايەتپەدا پىسارىتەكى جگە لەۋانەي لى بىكردايە پىي بىزار دەۋە، دەگىگوت: ئەۋە ئىمە لەگەن براكانان بە تەنە كۆبۈنەۋە زىكر دەكەن.

ۋەلە مزگەۋتەش زىجىرە دانىشتەكى ھەبۋە كەتپايدا باسى (فەرەۋدە) و زانستى (شەرىع) و زانستى (قورئان) و (زمان) و زانستە پىشكەۋتۈۋەكانى تىرى

حهسه نی بهصری

ده کرد، نه گهر له ویدا پرسپاریان دهرباره ی (تصه ووف) ئی بگردایه وه لامي ده دانه وه، له ناو نه وانه دا هه بوو بۆ خوتیندنی (فهرمووده) هاتوو، هه بوو بۆ (قورنان و روونکردنه وه) یان بۆ (په وانبیژی) یان بۆ (دلسۆزی) یان بۆ (زانستی تاییه ت) هاتوو، وه کو (عمرو بن عبید) و (ئه بو جهیر) و (ئه بو عوبیده ی نه لناعی) و (عه بدو) په هانی کوری زهید) و (صالح المهری) و (شعیب) و زوری تر.. که ههریه کیک له وانه ناویانگی له به ندایه تی و خواناسیداهه کردبوو.

(حافظ الذهبی) و (ئه له ناوی) له (قه تاده) وه ده گێر نه وه که حه سه نی به صری له سه رده می خۆیدا یه کیک بووه له و جه ند که سه ی که هاوشیه ی (خلیل الرحمن)^۱ بوون وه به هانای خه لکه وه چوون و فریایان که وتوون و خه لکی به هۆیا نه وه پاراوبوون و سه رکه وتوو بوون.

به لیکدانه وه ی زۆرینه ی زانایان و میژوونووسان نیمامی حه سه نی به صری به لووتکه و سه رکرده ی شوینکه وتوان داده نریت و باشترین که سیکه له دوا ی هاوه له به رتیه کان به گشتی.

نیمام حه سه ن به بنه جه ی رپه وه ی (تصه ووف) داده نریت، به رامبه ر نه وانه ی که دزی نه م رپه وه بوون، چونکه وای بۆ ده چوون نه مه ده رچوونه له باز نه ی نیسلام ئینجا به هۆی نه زانیان بوو به راستیه کانی نه م زانسته یان هه ر بیر کردنه وه یه کی تر، له کاتی کدا که نیمام حه سه نی به صری ته نه نی پیرۆزی هه موو له سه ده ی یه که می کۆچیدا به سه ر بر دووه و هاوچه رخی گه وره هاوه لان بووه و هه موویانی چاوپیکه وتروه.

حه سه نی به صری ناو خۆرگه ی پابه ندی به م رپه وه له می رگی خه لیفه ی چواره م (علی کوری نه بو طالب) -خوا ی ئی رازی بیت- وه رگرتبوو.

^۱/خلیل الرحمن: حه زره تی نه راهیم.

سەھەرەك بۆ تارىكىستانى دۆلەكان

كە ئەمە ئەو دەجەسپىتى ئەم رېرەوى (تەسەووف) دەگاتەو بە
پېغمبەر (ﷺ) ئىنجا خەلىفەكانى راشىدىن ھەموويان، لىرەدا بانگەوازی ئەوانە
تىكدەشكىت كە دەلتىن (تەسەووف) داھىتراوہ (بىدعە) يەو لەسەردەمى
پېشىنەكاندا نەبووہ، بەلكو (تەسەووف) متمانەيەكى تەواوى بەدەستەپتاوہ و
ماناكەى پىكاوہ چۈنكە لەراستىەكانى خودى نىسلامەوہ ھەلقولائوہ.

نىمام ھەسەن ناوى پەيرەوانى ئەم رېرەوى بە (صۆفى) ^۱ ناوبردووہ و
يەكەم كەس بوو ئەم ناوہى بۆ داناوہ، وەكو زاراوہيەكى زانستى، ئەوانە ئەو
خواناسە خىردارانە بوون لەپەيرەوى ئەم رېيازەدا بەگۆرانكار دەناسران.

(نىمام المناوى) لەشەرەكەيدا فرمودەيەك دەگېرپتەوہ: (زەوى بەتان
نايىت لە چل پاو كە ھاوشىوہى ھەزەرەتى نىبراھىم بن وەخەلكى بەھۆيانەوہ
پاراو دەبن و بەھۆيانەوہ سەردەكەون و يەكيكيان نامریت ھەتا يەكيكى تر جىگای
دەگريپتەوہ) ^۲.

سەعید دەلتىت: گوتم لە قەتادە بوو دەيگوت: ھىچ گومانىكمسان نىيە
كە ھەسەن يەكيكە لەوان، وە ئەوانە ھەموو لەو كەسانە بوون كە يەك بەدواى
يەكدا شوئى يەكترىان دەگرتەوہ.

^۱ - صۆفى: لەكۆنداو ھەر لەمىژەوہ (خورى) واتە (صوف) بەرگ و پۆشاك و سىالى ھەزاران
و بىتەوايان بوو، ھەركەس ئەم بەرگەى لەبەر كردايە يان ھەزار بوو يان زۆر (متواضع) بوو
واتە (خۆبەكم زانين)، ئەو ھەتا نىمامى عومەر - خواى لى رازى بىت - لەستايشى پېغمبەردا (ﷺ)
لەرموويەتى: باوكم و دايكم بەكمە لوربانت ئەى پېغمبەرى خوا.. تۆ بەرگى خورى
دەپۆشى و سوارى گوپدريژ دەبوويت ... ھەتد.

^۲ - "لن نخلوا الأرض من أربعين رجلا مثل خليل الرحمن ليهب تسقون و يهيم تصرون، وما
مات منهم احد إلا بدل الله مكانه آخر"

حه‌سه‌نی به‌صری

له‌لای پێشه‌وایان و زانایانی رێپه‌وی (ته‌سه‌ووف) هه‌سه‌ن به‌یه‌که‌م که‌س داده‌نرێت که‌ قسه‌ی له‌سه‌ر زانستی (ته‌سه‌ووف) کردووه‌ و رێگه‌ی بۆ ئاسانکردووه‌ و زمانیان به‌هۆیه‌وه‌ پاراو و خۆش گوشتار بووه‌، قسه‌ی له‌سه‌ر کرده‌وه‌ و نوورو رۆشناییه‌که‌یان ده‌رخستووه‌ و ده‌مامکیان له‌سه‌ر لاداو، که‌پێیان ده‌وو (ئه‌بو سه‌عید) تۆ قسه‌ له‌زانستیک ده‌که‌یت زووتر له‌براکانتان نه‌یستووه‌، تۆ ئه‌وانه‌ت له‌کۆی هه‌تاوه‌؟ ده‌یفه‌رموو: له‌(حوزه‌یفه‌ی کۆری یه‌مان).

(أبو طالب المکی) له‌ (قوت القلوب) دا ده‌لێت: هه‌سه‌نی به‌صری پێشه‌وامانه‌ له‌و زانسته‌ی که‌ قسه‌ی له‌سه‌ر ده‌که‌ین و په‌یره‌وی رێبازه‌که‌ی ده‌که‌ین و له‌ چراکه‌ی ڕووناکی وه‌رده‌گیرین.

ئه‌وه‌مان به‌ فه‌رمانی خوا وه‌رگرتووه‌ له‌پێشه‌وا به‌پێشه‌وا هه‌تا له‌کۆتایدا که‌یشتووه‌ته‌وه‌ ئه‌و و نه‌ویش له‌چاکترینی شوێنکه‌وتروانه‌ به‌دلنیایه‌وه‌.

ئیمام هه‌سه‌نی به‌صری ڕوالتی (صوفی) له‌نیوان له‌به‌رکردنی (صوف)-خوری- و له‌نیوان راستیه‌ شاراوه‌کانی ناو ده‌روونیدا به‌یه‌که‌وه‌ ده‌به‌ستیه‌وه‌ و ده‌فه‌رموێت: " هه‌رچی خوری له‌به‌ربوو نیشانه‌ی باشی ئه‌و که‌سه‌ نیه‌و نابێت به‌ (صوفی) چونکه‌ صوفی پێوستی به‌چاکی و پاکیه‌تی و هه‌ستکردن به‌چاودێری خودایی هه‌یه‌".

رۇژنىڭ لىيان پىرسى بۇچى بەرگى خورىت لەبەر كىرەدو؟

يەنە بۇ ھىچ ۋەلەمى نەبو. گوتيان: ۋەلەمى نەداينە، بۇ؟

فەرموۋى: ئەگەر بىلىم زوھىدە نەۋە خۇھەلەكەشەنە، ۋە ئەگەر بىلىم نەبرونى ۋە ھەزاريە نەۋەدەيە شەكەت لە پەروەردىگارم.

نەۋە سىپالى خورى لەبەردە كىرەدو نەۋەش لەئىمامى (ئەلى كورپى ئەبو طالب) ۋە، چۈنكى ئىمامى ئەلىش سىپالى خورى لەبەر كىرەدو.

دەكتۇر (ئىحسان ئەبباس) يەكەنكە لەۋانەنى نوسىنىكى تەۋاۋى لەسەر نوسىۋە جىي كىرەدەتەۋە رېئازى (تەسەۋۋۇف)ى جۋان رېۋىكەدەتەۋە لە سى لىقدا كۆى كىرەدەتەۋە كە دەكتۇر (ئەلى مامى ئەلنەشار)ىش ھاورايە لەگەلەيدا بەم شىۋەيە:

لىقى يەكەم: لە پەغەمبەر ۋە (ﷺ) دەستپەدەكات بۇ (ئەسەنى بەصرى) ئىنجا بۇ ئىمام (الخارث المحاسبى) ئەم زىخىرەيە بىلاۋىۋەۋە لە باكورى ئەفرىقا بەتايەتى، ئەم زىخىرەيە بۇتە جىگەي سەرىجەدان ۋە تېرامان ۋە بەرپىيازى (ئەسەنى بەصرى) ناسراۋە.

لىقى دوۋەم: لە پەغەمبەر ۋە (ﷺ) بۇ (ئەلى كورپى ئەبو طالب) ئىنجا لەۋەۋە بۇ (ئەسەنى بەصرى)، ئىنجا بۇ (حبيب العجمى) بۇ (دادى طائى) بۇ (شىخ مەروۋى كەرخى) بۇ (سرى سەقەطى) بۇ (جۈنەيد) كە نازناۋى (گەۋرەي)

حهسه نی بهصری

هۆزی صۆفی یه کان ی لی نراوه، ئەم لقه بهرپیاوی نهقشبهندییه کان کۆتایی دیت.

لقی سۆیهم: له پتغمبه ره وه ﷺ بۆ (ئه نه سی کوری مالک) نینجا بۆ (حهسه نی بهصری) له وه وه بۆ (فرقد السبخی) له وه وه بۆ (شیخ مه عرووفی که رخی) نینجا بۆ هه مروان.

ئهمه نه وه ده گه یه نیت که ئەم رپر وه داهینراو نی یه وه له لقولاوی نیسلام خۆیه تی، که حهسه نی بهصری قسه ی له سه ر زانسته که ی و په پر وه وانی کردو وه ناوی بۆ دانا ون.

سەھەرەك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

ھەسەن خواناسىكى زانا بوو، بەراستى پارىژكارو لەخوا ترس بوو، زۆر جار (كەرامات)^۱ لەسەر دەستى بىنراو، ئەو ھەش دەردە كەوتت لەسەردەستى بەندەيەكى چاڭ و پابەند بەشوتىن كەوتنى پىغەمبەر ﷺ و ھەزرى بەرنامەو

۱- كەرامات: "موعجزه، كەشف، كەرامات" بەلاى ئەھلى سوننەو لەبەك حوارجو چىو ھەدا كۆدەبەندەو پى دەرورتىت (خرق العادة).

(خرق العادة) بەكارىك دەرورتىت ئەنجام دانى ئەم كارە بەروالت لەووزەى كەسدا نەبىت، و ھەكوو زىندوو كردنەو ھى مردوو بۆ (ھەزرىتى عىسا" عليه السلام") يان ھىتەنى تەختى مەلەكەى سەبا (بەلقىس) لە وولائىكەو ھە بۆ وولائىكى تر لەچار تروكانىكدا بۆ ھەزرىتى (سلىمان" عليه السلام") كە لەووزەى مرؤفە بەدەرن، ئەمە ئەگەر پىغەمبەرىك" عليه السلام" كەردى ئەرا "موعجزه" يە ئەگەر پىاو چاڭىك و خوا پەرسىك كەردى ئەرا "كەشف و كەرامات" ھ، بەلام جىوازى لەئىتوانىندا ھەيە، موعجزە كە بۆ پىغەمبەرە "عليه السلام" خواو ھى رىسالە و شەرىعەتى تايبەتت ئەو ھەبىت ھەمىشە ئەم موعجزەيە دەرخات بۆ گەياندى پەيامەكەى، بەلام خواو ھى كەرامات تىدە كۆشەت كەراماتەكەى بشارىتەو تا بۆى بىكرىت ناشىراى نەكات مەگەر پىوتىستى يەتى ھىدايەتى گومراو سەلئىشواو كە ناچارى بىكات، دەبى بزائىن كەشف و كەرامات غەيب زائىن نىيە، غەيب كەس نەبزانىو ھە كەسەش نازائىت، چونكە غەيب واتە: زائىنى شتى نەھتى و داپۇشراو و پشت پەردە بە ئارەزووى خۆى لەداھاتوو و لە رابىردوو، لەمەمان كاتدا، ئەمەش كەس نازائىت و كەس ناتواىت، بۆيە بەمەيان وتوو (كەشف-كەرامات) واتە ھەركاتى خوا وىستى پەردەى سەرجاوى بەسەرتەى ئەو كەسە لادەدات و ھەتەو شتەى پىشان ئەدات، ھەتا لەزىيانى پىغەمبەرانىش دەردە كەوتت كەئەوانىش غەيبزان نەبوون "قل لا أقول لكم عندى خزان الله ولا أعلم الغيب ولا أقول لكم إني ملك إن أتبع إلا ما يوحى اليّ" (الانعام ۵۰ واتە) ((ئەى محمد" دروودى خواى لى بىت" بىيان بلى: من پىتان نالەيم گەنجىنەكانى خوا لای مە، ھەروەھا لەنەھتى و شاراوەكانىش ھىچ نازانم و ئاگادارىم و پىتان نالەيم، بەراستى من فرىشتەم، بەلكو تەنھا شوئى ئەو دەكەوم كەبە وەھى و لىگا پەتم دەگات)) بروانە دانراوى: (تەسەووف چى يە) ئەمەن نەقشەندى.

حهسه نی به صری

شهریعت ته که به تی و خاوهن بیرو باوه پیکری راسته قینه و کرداری باش و زانستی پی
هه بیت، یانا. هه ندی جار به (وهلی) ناوده بریت، واته خواناسیکی خیردارو
خاوهنی هه موو سیفات هه باشه کان له سنووری توانای خۆیداو بهرده وامه له سه
گوپرایه لی و دوور که و تنه وه له سه پتچی فرهانی خوا، دژی خۆ خه ریککردنه
به ارباردن و هه واه هه وهس و هه تا له حهزه رینگه پیدراوه کانیش خۆی
ده گرتنه وه.

له و کهراماتانهی سه رچاوه باوه پیکراوه کان هیئاویانه:

• (مطر السراق) ده لیت: که حهسه نی به صری ده رکهوت و هات
هه وه کو خۆی له دواپۆژدا بیت هه والی ده دا به وهی که پرووی ده دا !! ..

• (ئیمام النبھانی) له (جامع الکرامات) دا نویسویه تی: کاتیک به حهسه نیان
ووت (حه جاج) (سه عیدی کورپی جویه بر) ی کوشتوه، دوعای لیکردو ووتی:
خوایه نهی شکینه ری زۆرداران (حه جاج) تیکبشکینه، نه مایه وه ته نه اسی پۆژ
دواتر نه وه بوو خۆره و کرم که و تنه هه ناوی و پینان مرد.

• حهسن یه کیک بووه له وانهی که هه ر (پنج) نوێزه که ی له مه که
نه مچامداوه له کاتیکدا دانیشتووی به صره بووه، نه وهش به وهی ویکهاته وهی
زه وی بۆی.

• (ئیمام المناوی) له شهرحی وه فاتیدا ده لیت: زۆر له پیاوچاکان له شه وی
وه فاتیدا بپنویانه، ده رگا کانی ناسمان کراونه وه بانگکاریک بانگی ده کرد: وا
حه سن گه رایه وه بۆلای خوا خواش له و رازیه.

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دۆلەكان

• (حافظ الذهبى) لەلىكۆلىنەوہ كەيدا لە (مطر الوراق) ەوہ بۆمان دەگىرپتەوہ: (دەگىر نەوہ كەئىمامى حەسەن بى ھۆشەكى بەسەرداھات دواتر كەھاتەوہ ھۆش گوتى: بەراستى بەناگاتان ھىنامەوہ لەبەھەشت و سەرچاوەر پلەو شويى رېزداران بووم).

• حارثە فەرەمويەتى: كە حەسەن فەرەموي: (.. من بەشيوەيەكم چاوم لە ئەھلى بەھەشتە كەتايەدا دىن و دەچن و سەردانى يەكترى دەكەن وەگويم لەھاوارو لوروہى ئەھلى ناو ناگرە).

پىغەمبەرى خواش ﷺ دەفەرەموت: (زانيم كەدلى بڕوادار بەنوورى خوا رۆوناك بوونەتەوہ).

ئەو راستيانەى كە ئىمامى حەسەنيان گەياندە

بەرەزترین لووتكە

رەھمەتى خراى لىبىت لەسەردەمى شوينكەوتواندا گەيشتە بەرزترین لووتكە، ئەو بەرنامەيەى ئەوى پىگەياندو ئەو مەقامە بەرزەى پىدا چەند بىنەماو ھۆكارىك بون كەئەمانە ھەندىك لەوانەن:

۱۱ بىنەماى زانست و زانيارى: كە ئەمە بىنەماكانى تىرشى لەسەر درووستبون چونكە بەبى بوعدىكى فيقھى و تېروانىنى و بىر كەردنەوہيەكى توند و دامەزراو لەراستى و كاروباردا، زوھدو ترس و كردار ئەنجام نادىن، ئىمام حەسەن لەسەردەمى خۆيدا تاقانە بوو لەزانست و زانياريدا.

حه‌سه‌نی به‌صری

- (عوف) ده‌لٔیت: پیاو یکم نه‌بینوه له حه‌سه‌ن زانا تریٔت به‌ریگای به‌هه‌شت.

- (الحافظ الذهبی) ده‌لٔیت: گه‌وره‌ی سه‌رده‌می خۆی بووه له‌زانست و کرده‌وه‌دا.

- قه‌تاده ده‌لٔیت: که‌سیکم نه‌دیوه وه‌ك حه‌سه‌ن راو بۆچوونی له راو بۆچوونی (عومه‌ری کورپی خطاب) به‌چٔیت.

١٢ بنه‌مای زوه‌دو دنیا نه‌ویستی: شتیکی راست و نکولتی ئی نه‌کراوه له‌لایه‌ن گشت زاناو تؤیژره‌ره‌کان ئیمام حه‌سه‌ن دامه‌زرتنه‌ری قوتا بخانه‌ی (زوه‌د) بووه له‌سه‌رده‌می شوین که‌وو تواندا، (عه‌لقه‌مه‌ی کورپی مرشد) ده‌لٔیت: هه‌شت که‌س له‌ شوینکه‌وو توان گه‌یشتبوونه چله‌پزیه‌ی زوه‌دو دنیا نه‌ویستی له‌ناو نه‌وانیش حه‌سه‌ن لووتکه‌یان بوو، که‌سه‌مان نه‌دیوه له‌ حه‌سه‌ن خه‌مبارتر.

١٣ بنه‌مای ترس و خه‌فه‌ت: ئیمام حه‌سه‌ن به‌لگه‌ی غمونه‌یی بوو له‌وه‌ه‌مزه‌و خه‌مگینه‌یی و ترسان له‌خوا و ملکه‌چی و فه‌رمانبه‌رداری خوادا، هه‌تا (به‌زیدی کورپی حوشب) ده‌لٔیت: که‌سم نه‌دیوه وه‌کو (حه‌سه‌نی به‌صری و عومه‌ری کورپی عبدالعزیز) له‌خوا به‌رس هه‌روه‌کو ناگر ته‌نها بۆ ئه‌و دوانه‌ دروستکرا بٔیت، (یوسف کورپی ئه‌سه‌باط) ده‌لٔیت: له‌گه‌ل حه‌سه‌ندا ژیاوم بۆ ماوه‌ی (٣٠) ساڵ پٔینه‌که‌نبوه‌و گالته‌و گه‌پیشم ئی نه‌دیوه بۆ ماوه‌ی (٤٠) ساڵ. ئیمام حه‌سه‌ن وا ده‌بینٔیت که‌ترس و خه‌فه‌ت هه‌ردووکیان به‌ره‌مه‌ی چاکی دله‌کانن.

سەھەرلىك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

٤) بىنەماي بەندايەتى و شارەزايى وزانستى شەرىع: ئىمام حەسەنى بەصرى(رەھمەتى خىراى لى بىت) بەندايەتى و شارەزايى زانستى شەرىع و زوھدى بەدەكەوۋە گرىدا برو واتە: ھۆى بەھۇكارەوۋە بەستبوو.

دەيفەرموو: شەرىعزانى دىئانەوىست لەدنىادا ھوشيارو بەرچارو پروونە بەدىنىيەوۋە بەردەوامە لەسەر بەندايەتى كىردنى پەروەردگارى، وە دەيفەرموو: كىردەوۋەى بەردەوام لەسەر بىنەماي پاكى نەفس و چاكى دل و تامەرزو بوونە بو بىنىنى خوا"جل جلاله".

نامۇزگارىيەكانى لەسەر ھاندانى بو كىردارى باش كارى دەكرە سەر دلە زىندوۋەكان و ۋەك ھەورە تىرىشقە بەناگاي دەھىئانەوۋە، دەيفەرموو: سەپىرە كەسانىك ھەن فەرمان دەكەن بەئامادە كىردنى توپشوو بانگ دەكرىت لەناوياندا بو رۆپىشتن كەسەرەتاو كۆتايىيەكەى بەدەكەوۋە بەندە، بەلام دانىشتون يارى دەكەن !!

ئەى نەوۋەى ئادەم: بەسىيەتى ئەزمونەكان و گۆرۈنى رۆژەكان و نامۇزگارى و بىرخستەنەوۋەى مردىئان بەسە بو قەدەغە كىردىئان لەسەرىپچى فەرمانى خوا، رۆژەكان دەپۆن و گوناھو تاوانەكانىئان بو بەجى دەھىلتن ۋەك مىلانكەبەك بەگەردىئانەوۋە، گوناھو تاوان كۆت دەكەن و لەگۆپرايەللى و بەندايەتى دووزت دەخەنەوۋە.

(موبارەكى كۆرى فضالە) دەللىت: ناگام لىبوو لاوئىك ھاتە خىزمەتى حەسەنى بەصرى و گوتى: ناتوانم شەونوپۆ بىكەم بەھىچ جۆرلىك، ئەوېش پىتى ووت: گوناھەكانت كۆتايان كىردوېت.

حه سه نى به صرى

له باسى گه وړه يى عياده تى مزگه تدا ده فهرمويت: "مانه وه له مزگه و تدا هو کارى به سته وه به گوتړايله تى خوا، خواى گه وړه به هو تى نه و که سانه ي پابه نندن به مزگه و تده و به هو تى دوعاو پارانه وه کانيانه وه به لاو نارې حه تى و کاره سات دوور ده خاته وه له سر وولات و بنده کاني".

ويست و نيازى ئيمام حه سه نى به صرى به هو تى عياده تده وه بو
چ مه به ستيک بووه؟

تابا چېزو خوشگوزه رانيه کاني به هه شت؟ به لکو نامانجى کى به رز ترو پروز تری له وه هه بووه، نه ویش خوشى و به خته وه وری بينى خوايه، له و باره به شه وه ده فهرمويت: "نه گهر بنده کان بزائن خواى خويان نابین نه و ده مرڼ".

د. نيراهيم به سيونى له کاري گهرى نه و قسه يده ده لیت: "نه گهر خوا به رست مه به ستى بينى خوا بوو، نه و؛ نه به هه شته به نازو نيمه ت و زوړه کانيه وه و نه ناگره به کلپه و بلتسه يده به لکو روانين بز خوشه ويستى خوايه که خواناسان هه مو ته مهنى خو يانى له پينا ودا خراج ده کهن".

به لى، بينى خوا هيو او نوميدى هه مو نه وانه که خوشه ويستيان بز خوايه، نه و هتا ئيمامى حه سه ن ده فهرمويت: "دلخواز وه کو سه رخوش وايه ناسوده ناييت هتا چاوى به خوشه ويسته کدى نه که ویت"، نه وه ويست و نيازى هه مو نه و مرؤفه پاکانه به که دلته کانيان پاک ده که نه وه له هه و نارو و به هو تى چاکى کرده وه کانيان بز خوا و نازاد بوونيان له نفى و شيطان.

سەھەرئەك بۇ تارىكىستانى دۆلەكان

ئىمام ھەسەن كە ھەكىمى دۆلەكانە دەلىت: دەرمان و چارەسەرى بۇ سەرکەوتن بەسەر ئەو دوو دوژمانانەدا ئەوئە: (بۇ سەرکەوتن بەسەر وەسەسەى "ئىبلىس" دا زىكرو قورئان خويندەنە، وەبۇ سەرکەوتن بەسەر وەسەسەى نەفسدا نوپۇز و پۇزۇ وەرزش و تى كۆشانە)، كە دل تەندروست بوو دەروون خاوين بوو، ئەوا زۆر تامەزۇو پەرۇش دەبىت بۇ گەشتن بە پىغەمبەرى خوا"دروودى خاوى لەسەر بىت".

بانگخوازی و کاریگەرى لەسەر خەلک

ئىمام ھەسەنى بەصرى ھەرچەندە لەسەردەمى پىغەمبەردا ﷺ نەبوو، بەلام لە پلەى ھۆشیارى و خاوتنى شەرم و ھەيا و پارتزکاری و ناين خوازی و زىرى و دنیا نەویستی و خواناسى و بانگخاویدا ھەر لە ھاوہلان دەچوو.

زۆرىنەى زانايان و پىشەوايان قسەيان لەسەر پلەى خواناسى و بانگخوازی و کاریگەرىيەکانى ئەوکردوو و لى دواوون.

* (عطا) دەلىت: ھەسەن پىشەوايەكى گەورەيە و شایانە بکرىتە مامۆستاو سەرمەشق بۇ شوین کەوتن و چاوى کردنى.

* (ھەمەدى کورپى زەید) دەفەر مویت: گویم لە ئەبوب بوو دەیگوت: كە ھەسەن قسەى دەکرد، قسەکانى ھەر لە دوورپو گەوھەر دەچوون.

* (ھەفصى کورپى عومەر) دەفەر مویت: ھەسەن دەگریا، لىيان پرسى چى دەتگرینیت؟ گوتى: دەترسم سبەینى فریم بەدەنە ناو ناگرو وازملىيتن و لىم

حهسه نی به صری

بیئاگابن، نینجا فەرمووی: "چی پاك و بیگەردترە لەو دڵە ی بۆ خوا یه؟ چی خاوێن ترە لەو دەروونە ی بۆ خوا یه؟ توخوا پێم بڵێن: نایا پرووحتان لەنوورو پرووناکی درووست بوو و دەردەچن بەناو بەهەشتی پر لە حۆری دا دەگەرین؟ یا ژیان لەناو ناگر بەسەردەبن بەهەموو سزاو نارەحتی یه کانییهوه؟!.. یا ئەوه تا هەلنگرو پۆشەری باوەڕپکی پر لەنوورو پۆشانیین (نور علی نور یهیدی الله لنوره من یشاء)^۱. وه فەرمووی: "پاك و بیگەردی بۆ خوا یه کەهیچ خوا یه کی تر نییه جگە لە" الله" چی تۆ دەگۆریت؟؟ نایا کتییك^۲ هەیه جگە لە کتییە کە ی ئیمه؟ یا گیانیك جگە لە گیانی ئیمه؟ یا سەرزەمینك جگە لە سەر زەمین ی ئیمه؟ نا وه تالاهی، بەلام دڵە کان گۆرانیان بەسەردادیت... دەروونە کان دلتیاو جەستە کان ناسوودەو خۆشگوزەرانن بەلام گوناھو تاوان دەیانگۆریت و خوو بە سەری پچی و بی فەرمانی خوا وه دەگرن، تاوا ی لیدیت ئەو جەمک و وینا باوەر پیانە نابینیت و هەست بەو دەروونە قورنانیە ناکات، تاوامان لیدیت، وه کە هەزارینك بیر دە کەینە وه کە تەنھا دەوڵە مەندی لە بیرە، یان وه کە نانومیدینک کە تەنھا بیر لەخۆشی و بەختەوهری بەردەوام دە کاتە وه. کوا خەلوەتی پیاوچاکان؟! کوا و یقار و ملکه چی باوەر داران؟! کوا فرمیسکی تەوبە کاران؟! کوا خۆراگری لەخوا ترس و دنیانە ویستان؟! لەکوێن ئەهلی ئیمان؟! زۆر پەرۆشم کە نایانینم مەگەر لە کتییاد، یان لە ژێر خاکن!.. (ئەبو سەعیدی ئەعرابی) دەفەرمویت:

^۱ -نور ۳۵-واته: "ئەو هیدایەت و پێموونییه کە قورئانە پرووناکیه لەسەر پرووناکی، خواش هیدایەتی ئەو کە سە دەدات، کە دەپوێت و شایستە ی بۆ لای نورری خۆی کە قورئانە".

^۲ - مەبەست قورئانی پیرۆزه.

سەھەرلىك بۇ تارىكىستانى دۆلەت كان

بەگشتى باسى بەنداپەيمان دەکرد وەك بىرخستەو، خەللىكى گۆنيان بۆقسەكانى
نەو دەگرت و گۆزايەللى زانست و وتەكانى بوون.

* پياوئىك پرسیارى لیکرد: نەبو سەئید ئیمان چیه؟

فەرمووی: نارامگرتن و لیووردن و میهرەبانیه.

وتی: کام نارامی و چ لیووردنیک؟

فەرمووی: نارامی لەسەر دەرەنەچوون لەفەرمانی خوا، واتە: ھەرگیز
لەفەرمانی خوا دەرەنەچیت.

وہ لیووردەیی و میهرەبانی لەسەر جی بەجی کردنی فەرزەکانی خوا،
قەتادە ئەلێت: زانستی ھەسەنم لەگەڵ زانستی ھەریەکیك لەزانایان
بەراورد کردبێت، ئیلا زانستی ھەسەن زیاتر و چاکتر بوو، دانەنیشتر و
لەکۆرو مەجلیسی ھیچ زاناو بانگخوازو شەرعزانیک ئیلا ھەسەنم لەو
بی باشتر بوو، ھەسەن بەرپێزو بەشکو بوو زانایان لەپیش ھەموو کەسدا شەرمیان
لێدەکرد.

* (مطر الوراق) دەلێت: ھەسەن وەکو پياوئىك وابوو لەقیامەتدا

بروینت و ئینجا بێت قسەى لەسەر بکات، بەجۆرنیک لەسەر ھەرەشەو
مەترسیەکانى دەدوا ھەر وەك لەوئ بێت و بەچاوی خۆی ببینێت.

* (حزّة الأعمى) ده لیت: زۆر جار سەردانی هه سه نى ده کرد له ماله کهى خۆیدا ده مبینى ده گریا، هه ندیک جار که ده چووم له نوێژ دا بوو گویم له هه نسک و گریانى ده بو، زۆر به کۆن ده گریا، پۆژێک پیم ووت: تۆ زۆر ده گریست، ووتى: کورم، بپروادار چى کردووه نه گهر نه گریهت؟! نهى کورپى خۆم گریان داوا کارى په حه مه وه فێرى سۆزو به زه ییت ده کات، نه گهر ده توانیت به درێژایى ته مه ن بگریست، نه وا وابکه، به لکو په حه مه ت پێده کات، ئینجا فه رمووی: نه وه مان زانیوه و پیمان گه یشتووه: (هه رکه س له ترسى خوا بگریهت، خوا گه ردنى له ناگر پزگار ده کات پێش که وتنى دلۆبه فرمیسکه کانى). ده یفه رموو: کامه چاکه یه ؟ ئیمه پێده که نین و ناشازین ده بىنى خواى گه موره زۆر له کرده وه کاغانى قبوول نه کردووه و پیمان ده فه رمویت: لیتان وه رنا گرم.

بیر بکه ره وه نهى نه وهى ئاده م: ئایا تۆ هێزى شه رت هه یه له گه ل خوادا؟ هه رکه س له فه رمانى خوا ده رچیت نه وا شه رى له گه لدا به رپا کردووه.

وه ل لا هى حه فتا که س له به شدار بووانى (به در) م بینوه، نه گهر ئیوه نه وانان دیتبا ده تانگوت: نه وانه بى دراوو نه دارن! .. نه گهر نه وانیش له چاکترینى ئیوه یان دیتبا ده یانگوت: نه وانه بى چاکه ن و هه یجان بى نیه وه هه یج به شیکیان نیه، وه نه گهر له خراپه کانى ئیوه شیان دیتبا ده یانگوت: نه وانه هه یج با وه رپان به رپۆزى دواى نیه.

* موسلىمى کورپى ئیبرا هیم ده لیت: قاسم کورپى فه ضل بؤى باسکر دین که گوئى له عمرو بن مرېه بووه که فه رموویه تى: به راستى من خۆزگه به خه لکى به صره ده خوازم چه نده به خه وه رن، که نه وه دوو پیاو چاکه

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دۆلەتەكان

لەۋىدان (خەسەنى بەھىرى، محمد ابن سىرىن)، ھەتتا جارىك پىرسارى دەربارەى مەسەلەيەك لە ئەنەسى كۆرى مالك دەكەن، ئەنەس دەفەرەمۆيت: لەگەرەمان خەسەن پىرسن، گوتيان: ئەبو ھەمزە ئىمە لەتۆ دەپرسن تۆش دەلئيت: لە خەسەن پىرسن؟ فەرەمۆى لەگەرەمان خەسەن پىرسن، ئەو ئەوۋى بىستوۋە كە ئىمە بىستوۋمانە، ۋە ئەوۋى لەبىرە كە ئىمە لەبىرمان چوئەۋە..

* (ئەبو ەمرو ئەلەلەلاء) دەلئيت: نەمدىۋە كەسەك لەخەسەن قەسە رەۋان تر، لە خەججى يوسقى ئەقەفان پىرسى: كى قەسە رەۋان و زمان پاراوترىن كەسە؟ گوتى: خەسەنى بەھىرى زۆر بەپەرۋش و خەمخۆر بوۋە و زۆر لە خوا ترس و بەويقار بوۋە، (ئىبراھىم يىشكرى) دەلئيت: كەسم نەدىۋە لە خەسەن پەرۋش و خەمبارتر، ھەركاتىك چاۋت پىدەكەۋت واتدەزانى تازە موسىيەتتىكى بەسەردا ھاتوۋە.

* لاۋىك دىتە خزمەتى و دەلئيت: من سەرپىنچى فەرمانى خوا ئەكەم و ھەلەۋ تاۋان دەكەم، كەچى دەبىنم خوا پىمەدەبەخشىت، دىيائى بەسەردا كىرەۋمەتەۋە، ۋە لەھىچ شىك بىبەشى نەكردووم، خەسەن فەرەمۆى: نايىا ھەلدەستىتەۋە بۇ شەۋ نوئۆ؟

وتى: نەخىر ..

فەرەمۆى: ئەۋەندە بەسە كەخوا لەگفتوگۇ كىردن لەگەن خۇيدا بى بەشى كىردوئا..

* پياويك هاته خزمه تى وگوتى: نه باسه عيد، سكالاي دلپره قى خومت
لاده كم، چاره م چيه؟

فهرمووى: به يادى خوا نهرمى بكه، چون ناگر قورقوشم ده توپنيتسه وه
يادى خوا ناوا دل نهرم ده كات و ده توانيت شهيتان له خوئ دوور بخاته وه وه
بيبه زنييت.

ده فهرمويت: كه سانيكم بينوه پشتيان ده كرده نه وستانهش كه خوا
بوياى حلالن كردبوو، زياتر لهو پشتكر دهنى نيره له حهرامه كان، ده باره ي دنيا
پرساريان ليكرد، له وه لامدا فهرمووى: ده باره ي دنياو دواړژ ليم ده پرسن؟!
غورونه ي دنياو دواړژ وه كو روزه هلات و روزه ناوايه.. كه ي زياتر له يه كيكيان
نزيك ده بيتسه وه لهوى تريان دوور ده كه ويته وه، پتم ده لين باسى نهم مالم بؤ
بكه ن كه دنيايه!! .. چيت ده باره ي مالتك بؤ باس بكه م كه سه ره تاكه ي ماندوو
بوون و سه غلته تى و ناره حه تيه، كوتايه كه شى نهمان و له ناو چرونه... له سه ر
حه لالتى ده پرسريته وه وه له سه ر حهراميشى سزا ده دريت... نه وه ي تيايدا
ده ولتمه نده شهيداو له ريگاي راست لاده ره، نه وه ش كه هه ژارو نه داره تيايدا دل
تهنگ و خه مباره...

* ههر له سه ر نهم باسه له وه لامى يه كيكي تردا ده فهرمويت: هاوار
به مالم چيمان به خومان كردوه؟! .. به راستى دينى خومان لاواز كردوه وه
دنياى خومان قه له و كردوه.. خوورپه وشى خومان شرو نه بله كردوه وه جينگو
به رگى خومان تازه كردوه ته وه.

سەھەرئىك بۇ قارىكىستانى دۆلەتكان

ھەرىكەت ھەم لاپاتى لىداۋەتەۋە لىمەلىك دەخوات كەمالى خۇى نىيە.. خواردەكەى ناچارىيەو بەزۇر دەسىندىت.. خزمەتكەردىشى بىگارىو زۆرەملىيە.. لەدۋاى تىرش داۋاى شىرىنى دەكات.. لەدۋاى سارد داۋاى گەرم دەكات.. لەدۋاى وشكىش داۋاى تەپ دەكات.. تا لەئەنجامى ئەم ھەموو خواردە قىرپ و بۆنى ناخۇشى تىرى زۆر خۇرى لىندىت، ئىنجا فەرمۋى: ئەى غولام دەى ھەرسكارىك بىنە با ئەو ھەموو خواردە ھەرس بكات.. ئەى نەفام"وئەللاھى" ھىچ شىك ھەرسى ناكات جگە لەدەنەكەت.. دەزانى كرا دراۋسى موحناجت؟! كوا ھەتىو بىياۋكى برسى قەۋمەكەت؟! كوا ئەو ھەزەرى چاۋى لەتۋىيە؟! ئەى دەزانىت لەكۈن ئەو نامۇزگارىيەنى خراى"عز وجل" بىي فەرمۋىت؟! خۇزگە دەزانى تۇ پىكھاتىت لەچەند ژمارەيك!! ھەر رۇژىك خۇر بەسەرتدا ئاۋادەبىت شىك لە ژمارەكەت كەم دەكات بەشىك لەتۇ لەگەل خۇزىدا دەبات. جارىك پىنانوت كە"فلان" غەبىيەتى كىرۋىت.. ئەۋىش پارچە ھەلۋايەكى بۇ بردو پى وت: پىم گەشتەتەۋە كەتۇ چەند چاكەبەكى خۇت بەدىارى بۇ من ناردۋە، مىش ئەمەم لەپاداشتى ئەم چاكەبەتدا بۇ ھىنايت.

* رۇژىك چەند (عەبەد-كۆيلە) يەك دەچەنە خزمەتى و داۋاى لىدەكەن لە وتارى ھەبىندا باسى ئازادكردنى كۆيلە بكات، بەلكىر رۇزگارىان بىت، چاۋەرى بون لە ھەلۋەتەى يەكەم و دوۋەم و سىيەم ھىچ باسى نەكرد تا لە ھەفتەى چاۋەمدا لە وتارەكەيدا باسىكردو ھانىدان بۇ ئازادكردنى كۆيلەكان و پەسە پايسەى قىامەتى بۇ روونكردنەۋە، بەھۋى وتارەكەى زۇر لەكۆيلەكان ئازادكران، بەخۇشەۋە ھاتە لای و سوپاسيان كىر بۇ ئەو وتارە ھەست بزوئە

حهسه نی به مصری

کاریگه ره و ئینجا لیان پرسی: بۆچی وتاره که ی نه وهنده دواخست بۆ حواری ههفته؟ ئه ویش فهرمووی: له راستیدا له و کاته دا خۆم کۆیله م نه بوو تا ئازادی بکه م و پاره شم و نه بوو، له بهر نه وه ئهم سێ ههفته به چاره پێمکرد تا خوای گه و ره پاره به کی پێبه خشی م، کۆیله به کم کری و ئازادمکرد، ئینجا هاتم له وتاره که م دا باسی پاداشتی کۆیله ئازادکردم کرد بۆ موسلمانان، خوای گه و ره به ره که تی خسته وتاره که م و به هۆیه وه ئیوه ش ئازادبوون.

به ئێ شێخ حه سه نی به مصری په هه تی خوای لی بیت، قسه و کرده وه ی یه ک بوو، هه رچا که یه ک به کردار نه ییا به گوشتاریش نه یده گووت.

* پیاوێک پێی گووت: کۆمه لێک هه ن له کۆرپو مه جلسه کانی تو داده نیشن بۆ نه وه ی هه له و که موکو رتیت لینگرن، فهرمووی: هه ر گۆنشی مه ده ری و بایه خی پێمه ده، به راستی له گه ل نه فسمدا خه ریک بوم تا وای لێکه م چه زی له به هه شت بیت، تو انیم وای لێکه م.

وه هه ولمه داوه له گه لێدا تا چه زی له رزگار بوون بیت له ناگرو به جوړێک بیت دوور بکه و ئه وه له سزاو ناگر، تو انیم وای لێکه م، به هه مان شیوه هه ولمه داوه نه فسم له ناو خه لکیدا سه لامه ت ده رچی ت و خه لک پا زی بکه م، به لām نه وه م بۆ نه کراوه، خه لکی له به دیه ئه رو پۆزی ده ریان پا زینین، ده ی چۆن له دروو سترکرا وانی وه کو خۆیان پا زی ده بن؟؟

* هاته خزمه تی و وتیان ئایا ده بینیت که ده ردو نه خو شی چهنده زۆر بووه؟ .. فهرمووی: له و ما ل و سامانه ی تو و نه گرتو و تانه به خشن و واز له گونا هه تاوان به ئین، ئامۆژگاری نه زان و پیا وه پان بکه ن.

سەھەرەتەك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

* ەمىرو كورى مەيىون كورى مەھران دەگىرپتەو دەلەت:

كە چوین بۇ بەصرە باوكم گوتى: وەرە بابچىن بۇ لاى ئىمام ەسەنى بەصرى، لەگەل باوكم چوومە دەرهو ە چووين بۇمالى ئەو، كە چوینە ژوورەو ە بۇ خزمەتى؛ باوكم پىتى وت: ئەبو سەئىد: رەقىيەك دىلى داگرتووم بۇم بىپالتىو ە لىمى جىابەكو ە.

ئىمامى ەسەن ئەم ئاياتانەى بۇ خويىندەو: ﴿أَفَرَأَيْتَ إِنْ مَتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ* ثُمَّ جَاءَهُمْ مَا كَانُوا يُوعَدُونَ* مَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ مَا كَانُوا يُمَتَّعُونَ﴾^۱

باوكم گرىا: ەتا كەوتە سەر زەوى قاقچى لەسەر زەوى دەكووتا وەكو مەرى سەرىپراو.. ئىمام ەسەن گرتى و داىە پرمەى گرىان لەگەلەىدا دەگرىا بەدەنگى بەرز، ەتا جارىيەكە ەات و وتى: بەراستى شىختان ماندوو كرد ەسەن برۇن، ئىمەش ەاتىنە دەرو رۇشىتىن، كەبەرپىگادا دەرۇشىتىن باوكم مەستىكى لەسەنگىداو وتى: كورم چەند ئاياتىكى لەسەرمان خويىند ئەگەر تىيان گەشىتابى قسەت لەبىر دەچوونەو ە لال دەبووت، يان پىيان برىندار دەبووت.

پرسارىيان دەرىيەى دوورۇبى لىكرد، فەرمووى: دوورۇبى برىتيە لە جىاوازى لەنەيتى و ئاشكرىدا، ئەو ەى لەناو دەرووندایە و لەدەرەو ە دەلەت و دەرى دەپرەت، ئەوانەى لى دەترەن تەنھا برواداران، ئەوانەش كەلەى ئەمىن تەنھا دوورۇو ەكان.

---

^۱ - الشعراء ۲۰۵-۲۰۷// واتە: باشە ئاىا ئەگەر سالما مۆلەتەيان بەدەن ژيانى دىيا بەخوشى بېنە سەر، باو ە دەپىن؟! پاشان لەگەر ئەو ەمپەشە سزايەى كەلەوان كراو ەاتەدى و پىشەات، دەتوان چى بكن؟ ئەوسا ئەو رابردەنى دىيايان ەچ فرىيان ناكەوت و بى سود دەپت.

* جارێك به‌لای كهسانێكدا رۆشت به‌جۆرێك پێده‌كه‌نین ئه‌ویش
فه‌رمووی: خوای "عز وجل" مانگی رهمه‌زانی كرده‌وه گۆرپه‌پانیك بو
درووستكراوانی كه‌تییدا پێشپێکی بکه‌ن له‌گۆرپه‌په‌لتی و به‌ندایه‌تییدا، ئه‌وانه‌ی
پێش ده‌كه‌ون براوه‌و سه‌ركه‌تووده‌بن و ئه‌وانه‌ش كه‌بێ باكن و دوا‌ده‌كه‌ون ماڵ
وێران، سه‌یره‌كه‌ی ئه‌وه‌یه‌ یاریزانی واهیه‌ به‌برده‌وه‌ی پێشكه‌وتوان پێده‌كه‌نیت و
به‌دۆزان و وێران بوونی بیاك و دواكه‌وتوانه‌كه‌یشی هه‌ر پێده‌كه‌نیت.

* قه‌تاده‌ ده‌لێت: زانترینی كه‌س به‌حه‌لل و حه‌رام حه‌سه‌نی به‌صریه‌.

* هاوه‌لێکی تر ده‌فه‌رمویت: ئه‌گه‌ر حه‌سه‌ن له‌سه‌رده‌می هاوه‌لاندا
پێنگه‌یشتا، ئه‌وان پێوستان به‌ پرس و رای ئه‌و ده‌بوو.

* نیمام حه‌سه‌ن گێڕانه‌وه‌ی هه‌یه‌ له‌ (عه‌بدولپه‌حمانی كورپی سه‌مه‌ره‌) و
له‌گه‌ڵیدا غه‌زای كردووه‌ له‌هه‌رسی شوێنی "كابه‌ول و ئه‌ندوقان و زابله‌ستان"
بو‌ماوه‌ی سێ ساڵ.

* له‌سه‌رده‌می ئه‌ماره‌تی مو‌عویه‌دا نوسه‌ری په‌یعی كورپی زیاد بووه‌ له
خۆراسان.

* ئه‌بو داودی سیجستانی ده‌لێت: حه‌سه‌ن له‌خۆراسان بوو
هاورپێ "قَطْرِي كورپی فوجانه‌و موهه‌له‌بی كورپی ابن و ابی صفه‌ره ... " بوو كه‌ له
نازترینی نازایه‌كان بوون ئه‌وانه‌.

* هه‌شام كورپی حه‌سه‌سان ده‌لێت: حه‌سه‌ن له‌نازترینی كه‌سانی
سه‌رده‌می خۆی بوو.

* حومەيد وتى: ھەسەن دوو جار ھەجى كىردوۋە، ھەجەك
لەسەرەتەي تەمەنى و ھەجەكەش لەدوا دوايى تەمەنەدا.

لەشېۋە جوانەكانى كەسايەتەي ھەسەن

ئىمامى ھەسەن رۆژۋەوان و خۆگىرەو، سەرپاست و جىگىرەو،
بەردەوام لەمانگە ھەرامەكان و ھەموو دووشەمە و پىنج شەمەيەك بەرپۆژوۋ بۆ.
ھەسەن ھەرەك زانايان دەفەرموون: بىرسى بوو، زانا بوو، بەرزوۋ بەشكۆبوو،
ئايىنخوازو شارەزابو، خواپەرستىكى دىنيا نەويست بوو، زۆر زىرەك و زمان پاراو
بوو، باۋەر پىكراو بوو، جىگەي مەمانە بوو، خاۋەن باۋەر پاك بوو، شۇخ و
شەنگ و جوان بوو..

"ئەبو بەردە" دەلەيت: كەسەم نەدىرە بەقەد ھەسەن لەھاۋەلانى پىغەمبەر
"دروودى خۋاى لەسەر يىت" بېچىت.

"ئەبو جەغفەرى باقر دەلەيت: قەكانى لە قەي پىغەمبەران
دەچو "عليهم السلام" دۇچو.

"ئەبووبى سەختيانى" دەلەيت: ھەسەن بالا بەرز بوو، جەستەي بەھىز بوو،
رۈوخسارى گەشاۋە بوو، سىماي جوان و بەشكۆ بوو، ئەۋەندە بەسام بوو
پاۋىك لە سى ۋەرزى ھەجدا لەمەجلىسەكانى دا بوو، پىرسارى ھەبوو
نەيدەتوانى ئى بىرسى لەبەر ئەو ھەموو سام و ھەيەتەي كە ھەيوو.

"عاصى ئەۋەل" دەفەرموئەت: بە شەعەيم ووت: پىۋىستەكت ھەيە؟
دەپۆم بۇ بەسرە، وتى بەلتى، ئەگەر گەيشتە بەسرە سەلامى مەن بگەيەنە بە
ھەسەنى بەصرى، پىم ووت: نايناسم، وتى كەچۈتە ناۋ بەسرە چاۋ بگىرە كى
جوانىن پياۋ بولەبەرچاۋت، ۋەلەھەموو كەس زياتر دەكەۋتە بەردەلت ئەۋە

حەسەنى بەصرى

خۆيەتى، سەلامى منى پىڭگەيەنە، ئەگەر كەسى وات نەبىنى ئەوا لە مزگەوتە لەوئ دەبىنى، خەلىكىكى زۆر بەدەورەو دەنيشتوون، ئىنجا دەچى بۆلای و سەلامى منى پىدەگەيەنەيت.

"قەتادە" ئەفەرموئەت: حەسەنى بەصرى ئەوئەندە بەسام و بەرپۆز و شەكۆ بوو، زانايان لەپىش ھەموو كەسيكدا شەرميان لى ئەكرد.

"ئەشعەث" ئەفەرموئەت: بەكەس نەگەيشتووم دوای حەسەن ئىيللا لەو بچوكت^۱ ھاتۆتە بەرچاوم.

"بەكرى كورپى عەبدوللای مەزنى" ئەفەرموئەت: كى ئەيەوئەت بېروائىتە زانائەتەين و شەرعزانەتەين كەس ئەوا با بېروائىتە حەسەنى بەصرى.

"حەكىمى كورپى جەعفەر" ئەلئەت: بلىئەين بزانن كى حەسەنى دىوہ؟ بەپراستى ئەگەر حەسەنت دىتبا ئەتگەوت خەمى ھەرچى درووستكراوانى خوا ھەيە لەسەرەيتى لەزۆرى ئەوھەموو ھەنسك و فرمىسكانەى.

ئىمام "حەسەنى بەصرى" مافى برايەتى زۆر بەجوانى ئەزانى، ئەوھەتا "قەتادە" ئەلئەت: چووين بۆ مالى ئىمام حەسەن كاتىك چووينە زوورەوہ خەوتبوو، لەلای سەرەوہ سەبەتەيەك دانرا بوو، ھىتاماان و سەيرمانكرد، ھەندىك نان و مېوہى تىدابوو، ئىمەش خواردمان، كاتىك خەبەرى بووہە زانى چىمان كەردوہ، زەردەخەنەيەكى كەردوو ئەوہى خوئەندەوہ "أوصديقكم ليس عليك جناح".

"جەيرى حازم" ئەلئەت: لای حەسەن بووين تانىوہرۆ ھات، كاتى ناخواردن، كورپەكەى ووتى بەپراستى ئۆوہ بوونە زەھمەت لەسەرى، ئەوھەتا ئەو نە نانى بۆ ئەخورئەت، نە ئاوتىك ئەخواتەوہ، ئىمامى حەسەن فەرمووى: لىيان گەپى

^۱ / مەبەستى ئەلقار زائستە ئەك تەمەن.

سەھەرلىك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

وہ لاهی هیچ شئیك بەقەد بینى ئەوان چارم پروون ناکاتەوہ، ئەگەر موسلمانىك سەردانى براکەى بکات، با قسە بکەن و یادی خوا بکەن و سوپاسگوزارى پەرورەدگار یانن تاتوانای قسەیان ھەبیت.

جارىك نیمامى ھەسەن گەبشت بەھەندىك لەبراكانى، دواتر کە وىستى لیان جیابیتەوہ، ەمامەکەى لەسەرى خۆى لا بردو و لەبەر بەکىکیانى کردو ووتى: بیفرۆشەو سوود لەپارەکەى وەر بگرە.

جەریرى کورپى حازم لە حومەیدى کورپى ھىلال دەگىرتەوہ: کە ئەبو قەتادەى ەدەووى پىتى ووتى: بابەندى ئەو شىخەبن. ھەسەنى بەصرى بەراستى نەمدیوہ کەسێك بەقەد ئەو لە "عومەرى کورپى خطاب" بچیت.

نەصمەعى لەباوکیوہ بۆمان دەگىرتەوہ: نەمدیوہ بازو و لەبازووى ھەسەن پانتەر، پانى باسکى بىستىك دەبوو.

أمة الحكم دهلّیت: ھەرگىز لاویکم نەبینوہ پروالتەتى لە ھەسەن جوانتر بىت.

رەوحى کورپى عوبادە ئەلّیت: ھەجاج لەسەر وتى: پیاویك ئاوانى دەخواست و ئەبووت: خۆزگە بە زوھدى ھەسەن و وەزعى ابن سیرین و عیبادەتى عامرى کورپى عبد قیس و شەرەزانى سەعیدى کورپى موسەییەب، موطەریف ئەلّیت: بروانن ئەمانە ھەرھەمووى لە ھەسەندا ھەبە.

بەراستى ھەسەنى بەصرى توانایەکى زۆرى زیرەکى و ھوشیاری و ھەستیاری و دینی ھەبوو، ئەو پىنمایى ئەوہى دەکرد کە دوروویى ئىستاش بەردەوام دەزى لە کۆمەلگەى ئىسلامیدا و زاتە بەسەر ژيانى رامیاریدا، وە لەشارە گەورەکان و پاپتەختەکانى ئىسلامدا.

له بۆنه يه كدا وتى: " پاك و بىگهردى بۆ خوا، نهو ئوممه ته ناگاته شتيك به قهه دوو وروپى كارىگهرى له سه رى هه بىت و جىگای خه فته بىت بۆى ... "

ناماژه ی به كار به ده ست و فه رمان په واکان ده کرد.

جارىكى تر فه رموى: " نه گهر بچنه ده ره وه ده بىنیت نیه تان دوژمنتان .. " مه به ستى سوپای نیسلامى و سه رکرده کان بوون.

له گه وه ترينى هۆکاره کانى کار تىکردن و جولانى هه ستى کۆمه لگه و كارىگهرى له دل و ژىرياندا نه وه بوو: له ژى هه ستیاره کانى ده داو داده به زىیه ناو قولایى کۆمه لگه و نه خو شیه کانى ديارى ده کردن، په خنه ی لى ده گرتن و به ره ه لستى ده کرد، په خنه و به ره ه لستیه کی حه کیمانه ی نه رمونیا نانه وهك نامۆزگار يکی په رۆش، سه رده مى نه و پرپوو له بانگخوازو نامۆزکار، به لام کۆمه لگه نه وه نده ی گو پرايه لى نه و بوون، ه ی که سى تر نه بوون، چونکه به دل بۆيان په رۆش بوو، وه ده چوو نه ناو کرۆکى ژيانىان، دژايه تى ته وژمه کانى ده کردو هه والى مردنى ده داو به ناگای ده هيتانه وه له خو خه رىک کردن و ته رخا ن بوونيان به هه واره ووه کانيان، دواړۆى ده هيتايه به رده ميان، به رده وام له مملایندابوو له گه ل نه فامى و نه زانيدا.

حەسەن و كاربەدەستان

كارو راسپاردەكانى حەسەنى بەصرى لەولادتدا بىلابوونەو و ناوبانگ و بىر خستەنەو و كانى دەماو دەم لەناو بەندەكاندا دەگىردانەو و باسيان لىو و دەكرا، خەلىفەو مىر نىشەكان پىرسىاريان لەبارەو و دەكردو و هەوتيان دەپرسى و شوئىنى دەكەوتن.

خالىدى كورى صەفوان بۆمان دەگىرپتەو و دەلەيت: گەيشتم بە "مەسلەمەى كورى عەبدولەلىك"^۱ لە "حىرە"، پى ووتم: خالىد هەوتام بەدەيە لەسەر حەسەنى بەصرە، من وا پتەدەگەم و گومان دەبەم تۆ ئەوئەندە كارو فەرمانى ئەو دەناسىت، كەس وەكو تۆ نايناسىت، ووتم: خوا چاكە بۆ ئەمىر بىكات، من لەهەموو ئەوانە باشترەم كەزانيايت دەربارەى ئەو بەدەنى، من لەمالەو و دراوستى نەوم، بەردەوام لەكۆرپو مەجلىسەكاندا دادەنىشم، خەلىكى بەصرە بەهۆى ئەوئەو دەناسم، ووتى: چىت هەيە يىلتى، ووتم: ئەو كەسكە نەپتى و ئاشكرەى وەكو يەكە، گرفتارو كردارى يەكە، كە فرمان بەچاكە دەكات هەموو كەس كارى پتەدەكەن، كە نەهى لەخراپەيەك دەكات هەموو كەس تەركى ئەو خراپەيە دەكەن، كاتىك دەيىنم لەخەلىكى دەولەمەندترە بەلام لەناوياندا دەرويش و بچووك دادەنىشت، وەخەلىكىش دەيىنم زۆر پىروستيان پىتەى و داواى ئەوئەى لىدەكەن كەهەيتى.

مەسلەمە وتى: بەسە، ئەى خالىد بەس ۱۱ چۆن خەلىكىك داماوو سەرشۆر دەپت كاتىك لەوجۆرە كەسە لەناوياندا هەپت.

^۱ - مەسلەمە: گەرەو سەركردەى پالەوانانى بەنى ئومەييە بوو لەرژگار كردنى "قسطنطينيە" و مزگەوتى "مەسلەمە"نى تيا دروستكرد.

حه‌سه‌نی به‌صری

دوای وه‌فاتی خه‌لیفه‌ی خواناس "عومهری کورپی عبدالعزیز" و گه‌رانه‌وه‌ی بۆ‌لای خوای خۆ‌ی، خه‌لافه‌ت درایه ده‌ستی "یه‌زیدی کورپی عبدالملیک"، نه‌ویش "عومهری کورپی هوبه‌یره‌ی فه‌زاری" کرد به‌ والی به‌سه‌ر عی‌راقه‌وه‌و خۆ‌راسانی‌شی خسته‌ سه‌ر، "یه‌زید" ره‌فتاریکی ده‌نواند به‌رامبه‌ر خه‌لکی جیابوو له‌ره‌فتاری پێ‌شیننه‌ باشه‌کانی خۆ‌ی، نوسراو به‌دوای نوسراوی دا ده‌نارد بۆ "عومهری کورپی هوبه‌یره" و فه‌رمانی پێ‌ده‌کرد نه‌وه‌ی تیا‌بانه‌دا هاتوه‌و جی‌به‌جی‌ی بکات، له‌کاتیکدا زۆ‌رینه‌ی نه‌و نوسراوانه‌ مافی خه‌لک و راستی تێ‌دا نه‌بوو و نه‌ده‌پاریژرا، "عومهری کورپی هوبه‌یره" ناردی به‌دوای هه‌ریه‌ک له‌ "حه‌سه‌نی به‌صری" و "عامری کورپی شه‌راحیل" که‌ناسرابوو به‌-شه‌عی- که‌نه‌مه‌ له‌سالی "۱۰۳" ی کۆ‌چیدا بوو، نه‌وانیش هاتن تاب‌زانن والی بۆ‌چی ناردویه‌تی به‌دوایانه‌دا؟ ئێ‌نجا "عومهری کورپی هوبه‌یره" پێ‌ی ووتن: ئێ‌توه ده‌زانن ئه‌میری ئیمانداران "یه‌زیدی کورپی عبدالملیک" جێ‌نشینێ‌ خوایه‌ له‌سه‌ر به‌نده‌کانی و گۆ‌نرایه‌لتی کردنی له‌سه‌ر خه‌لکی واجبه‌، وه‌ک ده‌بینن منی کردوه‌و به‌والی له‌کارو باری عی‌راق و دواتر کردومی به‌والی به‌سه‌ر فارسیشه‌وه‌، وه‌ نه‌و زۆ‌رجار نوسراوم بۆ ده‌نێ‌رێ‌ت و فه‌رمام پێ‌ده‌دات که‌ جێ‌به‌جی‌ی بکه‌م که‌هیچ دلتیا‌نیم له‌دادپه‌روه‌ریه‌که‌ی، نایا به‌رای ئێ‌توه نه‌گه‌ر شوونی بکه‌وم و فه‌رمانه‌کانی جێ‌به‌جی‌ی بکه‌م نایا سه‌رپێ‌چی یه‌ له‌به‌رنامه‌ی خواو له‌پێ‌گی‌ی راست لامداوه‌؟

"شه‌عی" له‌وه‌لامه‌که‌یدا نه‌رم و نیانی بۆ‌خه‌لیفه‌و ئاسانکاری بۆ والی تێ‌دا نواند، .. حه‌سه‌ن پێ‌ده‌نگ بوو ..

"عومهری کورپی هوبه‌یره" ڕووی کرده‌ حه‌سه‌ن و ووتی: تۆ ده‌لێ‌یت چی نه‌بو سه‌عید؟ حه‌سه‌ن که‌وته‌ قسه‌، وه‌ک شیر نه‌پانیدی، وه‌ک شیر له‌که‌وان ده‌رچوو، وه‌ک شیر له‌کێ‌لان هاته‌ده‌ره‌وه‌، فه‌رمووی: نه‌ی "کورپی هوبه‌یره" ترسی

سەھەرئىك بۇ قارچىكىستانى دىلەكان

خوات ھەيىت لەيەزىد، ترسى يەزدت نەبى لە خوا.. بزانە كەخواى
"عزوجل" دەتارىزىت لە يەزىد، بەلام يەزد ناتارىزىت لە خوا... ئەى "كورى
ھوبەيرە" زۆر نزيكە خواى گەورە فرىشتەيەكى بەزەبرو تەندو تىژت بۇ بنىزىت،
كەلە فەرمانى خوا دەرنانچىت، وەدات دەبەزىنيت لەسەر تەختى خەوہ كەت و
لەو كۆشك و تەلارە فراوانەوہ دەتگوازىتەوہ بۇ گۆرە تەنگ و تارىكە كەت...
لە كاتىكدا يەزىد لەوئى نىيە ھاورپىتەت بىكات بەلكو كەروہە كانت لەوئى
ھاورپىن كەبى فەرمانى پەرورەدگارى "يەزىد" ت پى كەردوون.. ئەى (كورى
ھوبەيرە) ئەگەر تۆ لە گەل خوادابىت وەگۆرپاىلەلى فەرمانى خوايىت ئەوا خوا
دەتارىزىت لەنازارو زىانى "يەزىدى كورى عبدالمليك" لەدنياو رۆزى دوايىدا،
وہەگەر لە گەل "يەزىد" يىت لە سەرپىچى فەرمانى خواى بالادەست ئەوا خواى
گەورە بەجىتەدەھىلىت بۇ يەزىد، .. وە بزانە ئەى "كورى ھوبەيرە" گۆرپاىلەلى
بۆلفەرمانى ھىچ دروستكراوئىكى خوا ناكۆيت لەسەرپىچى كەردنى خواى
بەدبەيتەر، جا ئەو دروستكراوى خوايە ھەركەس يىت و لەھەر شورئىك يىت،
"عومەرى كورى ھوبەيدە" زۆرگريا بەجۆرئىك بە فرمىسكەكانى ريشى جوان
تەربوو... ئەم وەلامەى ھەسەن بەجۆرئىك كارى كەردەسەر "شەعبى" واى لى كەرد
زىاد لەپىويست رېزو شكۆو خۆشەويستى بۇ ھەسەن بنوئىت... ئىنجا بەدەكەوہ
ھاتنە دەرەوہو عومەريان بەجېھىشت و بەرەو مزگەوت رۆشتن خەلك لىيان
كۆبوونەوہو پرسیاريان دەكەرد لەھەوالتى ھەردوو كيان لە گەل ئەمىرى ھەردوو
عېراق^۱، "شەعبى" روى تىكەردن و ووتى: سۆيىد بەوكەسەى گيانى منى بەدەستە
ئەوہى ھەسەن بە "عومەرى كورى ھوبەيرە" ى ووت من لىي بىئاگا بووم، بەلام
ئەوہم وىست كەئەو لەرووى كورى "ھوبەيرە" دا ووتى وە ئەوہشم دەوئىت

^۱ - مەبەست كۆلەر بەصرەيە.

حه‌سه‌نی به‌صیری

له‌به‌رام‌به‌ر خوا که نه‌و ووتی، خ‌وای گه‌وره منی له‌ک‌وری "ه‌وبه‌یره"
دو‌ور خسته‌وه و نه‌ویشی لی ن‌زیک خسته‌وه و خ‌ۆشه‌ویستی کرد له‌لای...

حه‌سه‌ن "خ‌وای لی رازی بیت" وازی له‌دنیا ه‌ینابوو، به‌ته‌واوی بی‌باه‌خ
بوو له‌لای، ه‌ه‌موو شته‌کان له‌به‌رچاوی ئاسان بوون، نه‌وه‌نده گوتی نه‌ده‌دا
به‌کار به‌ده‌ستی سته‌م‌کار، یان سه‌رکرده‌ی نه‌زان، یان خاوه‌ن ده‌سه‌لاتی
خ‌ۆبه‌زلزان، به‌لام له‌به‌ر خاتری خوا خه‌لکی له‌سته‌م و خ‌ۆبه‌زلزانیه‌که‌یان
نا‌گادارده‌کرده‌وه و بۆی باس ده‌کردن.

کاتیک حه‌جاجی ک‌وری یوسفی سه‌قه‌فی بوو به‌ والی ع‌یراق، به‌ه‌وی نه‌و
بوونه والیه‌تیه‌وه سه‌رک‌ه‌ش و له‌خ‌ۆبایی بو‌بوو، سته‌می ده‌کرد، ئیمام حه‌سه‌ن
یه‌کیک بوو له‌و پیاوانه‌ی قسه‌یان له‌سه‌رده‌کردو سته‌م و سه‌رک‌ه‌شیه‌که‌یان
ده‌خسته‌روو، له‌ناو خه‌لک‌دا باسی زۆرداری و کارو کرده‌وه خراپه‌کانیان
ده‌کردو قسه‌ی راستیان له‌روودا ده‌ووت.

حه‌جاج ک‌ۆشک‌یکی نایابی بۆخ‌ۆی له‌"واسط"^٢ درووستکرد، کاتی بی
نیشی خه‌لکی بانگ ده‌کرد تا بینه‌ ده‌ره‌وه بۆ سه‌یرکردنی و داوای نزاو د‌ۆ‌عیای
به‌ره‌که‌تی لی ده‌کردن، شیخ حه‌سه‌ن نه‌یده‌ویست نه‌و هه‌له‌ی له‌ده‌ست به‌ج‌یت،
که خه‌لک به‌م شی‌ویه‌ تیدا ک‌ۆده‌بوونه‌وه، له‌به‌رنه‌وه له‌گه‌ل‌یان ده‌چ‌وو ده‌ری بۆ
ئام‌ۆ‌گاری و یادخسته‌وه‌و وریاکردنه‌ویان له‌حقیقه‌تی دنیا، تاپ‌یان بل‌یت که
دنیا نه‌وه‌نده ناه‌یت به‌م شی‌ویه‌ خ‌ۆبانی پ‌ۆه‌ ه‌یلاک و ماندووب‌که‌ن، سه‌رنج‌یان
راک‌یش‌یت به‌لای پاداشتی به‌رزو نه‌پراوه‌ی خ‌وای "ع‌زوجل" که‌ده‌ستیان ده‌که‌و‌یت،
به‌م شی‌ویه‌ نه‌ویش له‌گه‌ل خه‌لکه‌که‌ ده‌چ‌وو، که‌ده‌گه‌شته نه‌و شو‌ینه‌ی نه‌و
ب‌یناکه‌ی لی درووست کردبوو.

^٢- واسط: شارێکه ده‌که‌و‌ینه ئێ‌وان به‌صره‌و کوفه‌.

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دۆلەتكان

بەلئى، ئەم كۆشكە تەلارئىكى بەرزو بىلەندىبو بەجوانترىن شىۋە بىئات
نرابو، خەلئى بەدەورىدا دەسورائەو، بەجۆرئىك بو سەر سورپەما لەلراوانى
ناۋچەو چوارەدەورو لادىوارەكانى، واق و ووردەبو لەو ەستا كارى و
بەسەلىقەيى لەدرووستكارى و نەخشاندى زەخرەفەكانى.

لەو شۆپنەدا شىخ حەسەنى بەصرى لەناو خەلئەكەدا دەو ەستاو
ووتارى دەدا، بۇ يادخستەو ەي خەلئەك و ئامۆزگارى كەرنى حەجاج بەقىامەت،
ھەندىك لەو ووشەگەلەي دەيفەرمون: ((ئىمە كۆتايى خراپەزىنى خراپەكاراغان
بىستورەو بىنيو ە لەناوياندا "فیرەون" كەچەند توندو تىزى نواندو لەو ە
زىاتربو كە حەجاج دەينوتى، ە بىنای لەو ە بەرزترى درووست كەردبو،
پاشانىش خوای گەورە بەھىلاكى بردو ئەو ەش كە دروستى كەردبو لى تىكدا،
خۆزگە حەجاج ئەو ەي دەزانى كە ئەھلى ئاسمان نىعمەت و خوشگوزەرانى پىداو
تیرى كەردو ئەھلى سەرزەویش دەستخەپۆيان كەردو فرىوياندا،...)).

ماو ەيەك بەسەرنەم ەلەت و شۆازەدا تېپەرى، ەتايەكەك لە
ئامادەبووان و گوڭگەرانى كەبەخەمىو ەبو دلى بۆى سورتاو ترسا لەو ەي
حەجاج تۆلەي لى بىتت، يان بەلەيەكى بەسەر بىتت، بۆيە پى ووت: بەسەيكە
ئەي ئەبو سەعيد بەسە.

حەسەن پى ووت: خوای گەورە بەلئى لەئەھلى عىلم ەرگرتو ە
كەدەبىت شتەكان بۇ خەلئى روون بکەنەو ە نەپشارنەو ە.

رۆزى دواتر حەجاج ەتە ناو كۆرەكەيەو ە لەتورپەيدا پىشى
دەخواردەو ە، بەدانىشورەكانى ووت: وئران، دەستان بشكىت، لەناوچن...،
بەندەيەك لەبەندەكانى خەلئى بەصرە قسە بەئىمە دەلئەت و لىنجا لەناو ئىرەشدا

حهسه نی به صبری

که سېک نیه بهرپرچی بداته وه، وه لاهی له خوینی نه و پاراوتان ده کم نهی ترسؤ کینه.

پاشان فهرمانی دا شیرو "نه طع"^۱ ناماده کړا، بانگی جهلادی کردو له بهر ده سستی راوه ستا، فهرمانی کرد حهسه ن بیتن، تنها به ماو یه کی کم حهسه ن هات، سهیری کرد "حه جاج" چاوی زه ق بووه و له توره یدا پیش ده خواته وه، نینجا "شیرو نه طع و جهلادی" بینی، لیوه کانی جولاندو له بهر خویه وه شتیکی ووت، پاشان پرووی کرده "حه جاج" به جورنیک که مه زنا به تی بر واداران وه چه سپاوی و هیزی موسلمانان وه و یقارو شکو داریه تی بانگخوازان هی بؤلای خوا له پروودا ده دره و شاهه وه.

کاتیک "حه جاج" حهسه نی له سهر نهم شیوه یه بینی که سام و هه بیه تیکی زوری هه بوو، به جورنیک سلای لیده کرده وه، زور تر سا نینجا به پرتزه وه پتی ووت: نالیره وه نهی نه بو سعید، نا نیره، به گه وره یی لیتی ده روانی و جیگه ی بؤ ده کرده وه به دره وام ده یووت نا نیره .. خه لکیش به واق ورماری و حه په ساو یه وه سهیری نه و دیمه نیان ده کرد، هه تا "حه جاج" نه بو سه عیدی برده سهر جیگای دانیشتنی خوی و له وی داینیشانند، کاتیک حهسه ن جیگه ی دانیشتنی خوی وهرگرت، "حه جاج" پرووی تیکردو چهند پرسیارنکی ده رباره ی هه ندیک کاروباری نابنی لیکرد، حهسه نیش وه لای هه موو پرسیاره کانی دایه وه به زانستیکی فراوان و روونکردنه وه ی ته واه به نهرم و نیانی و چه سپاوی و دامه زراو یه وه.

^۱ - نه طع: نه و پسته یه به کله زور تاوانباردا داده نریت له کانی سهر برینیدا.

سەھەرەتەك بۇ تارىكىستانى دۆلەتەن

هه جاج پىي وت: بهرەستى تۆ گهورەى زانايانیت ئەى نەبو سەعید،
باشان زۆر به گران و سەنگینی دوعا خوازى لیکرد و ریشى بۆخوش کردو
به پىي کرد.

كه هه سەن رۆشیت پاسهوانى "هه جاج" له گهلیدا رۆشیت تا به پىي
بكات، كه چرونه دهرهوه پرسىارى لیکرد: ئەبو سەعید، "هه جاج" بۆ غەبرى ئەوه
بانگى کردبووى كه له گهلندا کردى، من تۆم بینى كه به رهو رووى "هه جاج"
چویت و "شیر و نه طع و جەللاده كەت" بینى، لیوه كانت جولاند ئەوه چیت وت؟
نیمامى هه سەن فەرمووى: ئەو دوعایەم خویند: "یاو لی نعمتی و ملاذی عند كرتی،
اجعل نعمته بردا وسلاما علی كما جعلت النار بردا وسلاما علی إبراهیم" ^۱.

بهراستى نیمامى هه سەن زۆرى لهو هەلتوستانه هەن بهرامبه
سەر کردهو ئەمیره كان، وه له لای هه موویان به گهوره یی و شكۆمه ندىیه وه
سەر كهوتوو وه له بهر چاوى سولتانه كان بهر پزبووه، به پشتیوانى و پارێزگارى
خواوه پارێزراو بووه.

* كه عومەرى كورپى عبدالعزیز "ره حهتتى خواى لی بیت" بوو
به خەلیفەى موسلمانان، نامهیه كى بۆ هه سەنى به صرى نووسى تیايدا داواى
لیكردبوو كه چەند خەسلەت و رهوشتى پێشهواو دادپەرهرەى بۆ بنوسیت،
نەویش له وه لایى نامه كه دا بۆى نووسى:

● بزانه ئەى ئەمیری نیمانداران

---

^۱ - واته: " ئەى به خەشندەو پشتیوان و هاوکاری به رهو به خەشكه كانم، ئەى پهناگەم له كاتى
ناپه حەتى و خەفەت و نه هامتیه كانم، ئەو تۆلهو تووریهیهى ئەوم له سەر ساردو سەلامەت
كه وه چۆن ناگره كەت له سەر "إبراهیم - علیه السلام -" ساردو سەلامەت كرده وه.

حهسه نی به صری

خوای گه و ره پشه وای دادپهرووی کردوو به راست که ره ووی هه موو
چه ووی یهک و تیکشکینه وری هه موو ستهم کاریک و چاکسازی هه موو خرابه
کاریک و هیزو دهسه لاته بۆ هه موو لاوازو بی دهسه لاتیك و وهر گره ووی مافی
هه موو ستهم لیکراویك و په نایه بۆ هه موو دل شکار و په ژاره دارو هه موو
زۆر لیکراویك.

• نهی نه میری ئیمانداران

- پشه وای دادپهروهر: وینهی شوایتیکی دلتهرم و میهره بانه بۆ
ووشه که ی، له گه لیدا نهرم و نیانه، ده گه ریت به وای خوشرین له وه رگادا
بۆی ناماده بکات، دووری ده خاته وه له له وه رگا مه ترسی داره کان تانه وه ویت،
ده بیاریت له نازه لتی درنده، په نای بۆدروست ده کات تاله نازاری سه رماو
گه رما به دووریت و بیاریت.

- پشه وای دادپهروهر: وه کو باوکیکی به په رووش و هه ل به کارهینه بۆ
منداله کانی، تابجوکن بۆیان تیده کو شیت و ماندوو ده بیت، که گه ورهش بوون
فیریان ده کات، له هه موو زیانیدا هه ول ده دات و بۆیویان بۆ په ی داده کات و
بۆشیان په سمه نده ده کات تابۆیان به جی بهیلت.

- پشه وای دادپهروهر: وه کو دایکیکی میهره بان و چاکه خوازو به سۆزه
بۆ منداله که ی، له ناو سکدا هه لتی ده گرت به سه غله تی و به ناچار ی، منداله که ی
ده بیت هه ر به سه غله تی و به نازاره وه، به مندالتی په و ره و ده ی ده کات، شه وانه
تامنداله که ی نه خه ویت بۆخوی ناخه ویت و شه و نخونی ده کات به دیارییه وه،
نه گه ر نهو نارام بیت دایکه کهش نارامه، ماوه یه ک شیر ی پنده دات، دواتر له شیر ی
ده بۆپته وه، دل خو شه به خو ش ی و له ش ساغی نهو، وه دل ته نگ و خه مباره
به ناخو ش ی و ناتهن دروستی و ناره حه تیه کانیه وه.

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دۆلەت

• ئەى ئەمىرى ئىمانداران،

– پىشەۋاى دادپەرۋەر: پەنايە بۇ بىن باۋكان، پەسمەندە كارو گەنجىنەۋانە بۇ
ھەزاران، بچوكان پەرۋەردەدە كات و بۆگەۋرەشيان نازوۋوخە دەخات و پىيان
دەبەخشىت.

– پىشەۋاى دادپەرۋەر: ۋەكو دۆل ۋايە بۇجەستەۋ ئەندامەكانى بەچاكى ئەو
ھەموو چاك دەبن و بەخرايشى ھەموو خراپ دەبن.

– پىشەۋاى دادپەرۋەر: ۋەستاۋە لەنىۋان خواۋ بەندەكانىدا، گۆرۈپايەلى
فەرمانى خوا دەكات و گۆى بۆبەندەكانىشى دەگرىت و سەرۆكاپەتيان دەكات.
ئەى ئەمىرى ئىمانداران،

كاتىك خرا دەسلەتنى پىداۋىت نەكەى ۋەكو بەندەيەك بى كەئاغاكەى
لى دىلنايەۋ باۋەرى پىيەتى و دەيكاتە پارىزەرى مان و مندان و سامانى، بەلام
ئەو سامانەكەى لى پەرش و بلاۋدەكات و بەفپىزى دەدات، ۋەمان و مندالىشى
ناۋارەۋ دەربەدەر دەكات.

مندان و خىزانى ھەزار دەكەۋن مان و سامانىشى لەدەست دەدات.

• ۋەبزانە ئەى ئەمىرى ئىمانداران:

خۋاى گەۋرە سىنۋورى گەۋرە كىردۋە ۋەكو بەربەستىك بۇ
قەدەغەى كارى ناپەۋاۋ خراپەكارى، ئەى ئەگەرھات كى لای دەبات، ۋەخۋاى
گەۋرە تۆلە سەندى دىارى كىردۋە لەپىناۋ ژيانى بەندەكانىدا، باشە ئەگەر
بۇخۋى بيانكۆزىت كى تۆلەيان دەستىت!

• لەبىرت بىت، ئەى ئەمىرى ئىمانداران:

تۆمالتىكى تىرت ھەيە جگە لەۋمالتەى ئىستا تىايدا دەژىت، كەدەپىتە
جىگەۋ ھەۋارت بۇزىيانىكى دۋورۋو درىژ، ۋەلە خۆشەۋىستەكانت جىادەكانەۋەۋ

حهسه نی بهصری

دهتخنه قولایی نهو مالکوه به تاقی ته نیاو بیهاوده، دهی تویشووی چاکی
بو ناماده بکه تاهاوریه تیت بکات لهو رۆژه دا که کس فریات ناکه ویت و مروؤ
را ده کات له براو دایک و باوک و هاوړی و هاوسهرو منداله کانی.

• له بیرت بیت، نهی نه میری نیمانداران:

کاتیک گۆره کان په کالاً بوونه وهو زیندوو کرانه وهو له گۆر هاتنه دهو
وه هر چه کیش له سینه کاند ا هیه هره هموو ناشکرا کران و خرا نه بهره ست،
نهینه کان ده رده کهون و نهو نامه و دۆسیه ی هه موو کارو کرده وه یه کیان تۆمار
کردوه هچ گونا هیکي ووردو درشتیان به جی نه هیشتوه، هه مووی تۆمار
کراوه.

• ئیستا، نهی نه میری نیمانداران:

تۆ له شینه یی دای، دهی پیش نهووی مردن په خهت بگریت و هه موو هیواو
نومیدیکت لیبریت، فره مانپه وایی بهنده کانی خوا مه که ههروه کو فره مانپه وای
نهزان و خوویسته کان.

نهی نه میری نیمانداران، بهنده کانی خوا مه خه ره سه ر سته م کارو
زۆرداران، وه خو به زل زانه کان زال مه که به سه ر لاوازه کاند، نهوان په یمان
ناپاریزن و چاودپرو ناگاداری به لینه کانیان نین له گه ل نیمانداراندا.

باری خۆت هه لده گریت و باری خه لکی تریش له گه لیدا، وه قورسای
خۆت هه لده گریت و قورسای خه لکی تریش، خه لکیک بی ناگات نه کات و
به هزی دامووی و لاوازی تۆوه خوشگوزهران بن و له خوشیه کانی دنیا دا بخۆن و
بهو هویه شهوه تۆ خوشیه کانی قیامهت له ده ست به جیت.

سهیری توانا و ده سه لاتی نه مرۆت مه که، سهیری تواناو ده سه لاتی
سهینه ییت بکه که ده که ویته داوی مه رگه وه، له نیوان دهستی خوادا ده وه ستیریت

سەھەرەك بۇ تارىكىستانى دۆلەتكان

لەناو كۆمەلى فرىشتەكان و پىغمبەران"عليهم السلام" و نىردراوانى خوادا،
ھەرچى رۇخسارەكانە لەو رۆژەدا — كە قىامەتە — مل كەچ و فەرمان بەرداران
بۆئەو زاتەى كەھەمىشە زىندووھو دەسلەتتى بىسنورى ھەيە.

ھەرچەندە من بە نامۇزگارىيەكانم نەگەيشتوومەتە ئەو ئاستەى خارەن
عەقلەكان لەپىش مندائى گەيشتوون، دەى تۆش سىستى و كەم تەرخەمى مەكە
لەشەفەقەت و نامۇزگارى دا، ئەم نوسىنەم دەنېرم بۆتۆ وەك چارەسەرى
خۆشەويستىك كاتىك چۆن دەرمانىكى تالى پىدەخواتەو بەنومىدى چاك
بوونەوھو تەندروستى و لەشى ساغ.

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

ئەى ئەمىرى ئيمانداران

* جارىكى ترو لەنوسراويكدا بۆ "عومەرى كورى عبدالعزىز" نوسىويەتى و
دەفەرەمۆيت:

• دىنيا مالتى ترسە، ئەوھتا سزائى (جەزەتتى ئادەم) "عليه السلام" ئەوھبوو
خوئى گەورە لەبەھەشتەوھەيتايە سەر دىنيا.

• بزانە كە كەوتن بەھۆى دىناوھە وەكو ھىچ كەوتىكى تر نىيە، كەسىك
رېزى بۆدابت، ئەوا بەپىچەوانەوھە دىنيا ئەو سوك دەكات، لەھەموو كاتىكدا
كوژراوى ھەيە، تۆ ئەى ئەمىرى ئيمانداران وەكو تىماركارى برىندارىك وابە
كەئارام دەگرىت لەسەر ناخۆشى و سەغلەتتى دەرمانەكە لەترسى ئازارو
نارەھەتتەكى بەردەوام و درىزخايەن.

حهسه نی به صری

• بزانه کبیر کړندهوه بهرهو کرداری خیر و چاکت دهبات، وهپه شیمانی له شهر، وات لیده کات ته رکي نهو شهره بکهیت و وازی لیتهیت، دهولمه نندی دنیا نه گهر زوریش بیت هیچ نیه هه رچهنده له لاشت خوشه ویست بیت.

• وریابه دنیا خانه ی ململانی و فریو دان و فیل و تهله کویه، رازاوه یی و جوانیه که ی مروژ له خسته دهبات و بیتاگی ده کات، نهوانه ی نه هلی دنیا یین به هوی هیواو ناره زووه کانیان و په رۆشیان بو دۆستایه تی و هاورپه تی دنیا ده فو تین و له ناوده چن، چونکه دنیا له بهرچاویان وه کو بو کینکی به عیشوه و رازاوه یه، چاوه کان بوی دهروانن، نه فسه کان عاشقی ده بن، دلته کان شهیدای ده بن، ژیره کان بیتهوش ده کات، وه هه موو نهوانه ی ده یانه ویت پتی بگه ن ده یان کوریت، نه وه ی ماوه هیچ ریزو بایه خیک بو رابردو دانانیت، نه وه ی له دوايشدا ده یینیت هیچ دزایه تیه کی ناکات، وه ژیره کانیشی به وه هه موو نه زمووان و تاقیکاریه سوو دمه ند نابن، به لئی، نه وه سه ره نجای نه هلی دنیا یه.

• خوتی لیپاریزه به هه موو وریایه وه، به راستی دنیا وه کو مار وایه که ده ستی لیده دهیت نهرم و شله به لام ژه ره که ی کوزه ره، نه وه ی له دنیا دا زور پتی سه رسامیت لئی دوور که وه تا دۆستایه تیت له گه لیدا که م بیت، هه م و غه مه کانی له سه ر خوت لابه ره تا له به لاو کاره ساته دل ته زینه کانی نازار نه چیژیت.

• رازی به به وه ی که هه رده بیت دژژنک له رۆژان به جتی ده هیللی وه تا ده توانیت به هیز به به رامهر نهو خوشگوزه رانیانه ی دینه پشست له زیاندا.

• چوئی له دنیا دا بوخوت بیه، ووریابه بو دنیا نه بیت، به راستی که دۆستایه تی کردنی دنیا به ره و دلخوژی و دلنیایت بیات، ده بیت ناخوشیه کانیشی به چیژی و توشی سه غلته تی و ناره حه تیه کانی هه رده بیت تیادا.

سەھەر تىك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

• ھەر جارىك لەشتىكىدا سەركەوتووبىت و پىداگىرى لەسەرىكەيت دەبىت
بزانىت گۆرانىشى ھەر بەسەردا دىت، سەركەوتن تىايدا رۆچوونەو ھەرچەندە
سوودو قازانجى ھەبىت سەينى ھەر رووخاو زەرەرمەندىيە.
• خوشگوزەرانى تىايدا دەنگەيەنئە بەلاو كارەسات، مانەوہ تىايدا دەتبات
بەرەو نەمان، خوشيەكانى تىكەلن لەخەفەت و كۆتايى ژيانست تىايدا لاوازی و
پىريە.

• واسەيرى بکە، سەير كەردنى دنيا نەويستىكى واز لەدنيا ھىنەر، روانىيىكى
عاشقانەو دلخوازانە بۆى مەروانە، بزانه كەئەم دنيايە، دانىشتوان و نىشتەجىكانى
نامىنن بىناگاو بىياك تووشى بەلاو لىقەوماوى دەكات و داخ دەنيت بەدلئىدا،
بەخۆزگەو برىا لەدەست چووەكانت ناگەپنەوہو دەروات، ناشزانىت لەمەودا
چىت بەسەردىت و لەدوا رۆژدا چى چاوەروانىت ئەكات؟! ..
وہدەفەرموئت:

• ئەم دنيايە خانەى كار كەردنە، كى كەم دۆستايەتى بكات و پىشتى تى
بكات ئەوا بەو كەمە دۆستايەتییەى بەختەوہرو سوودمەند دەبىت، ھەر كەسەش
پەربەدل و بەھەوہسى خۆى خوشىيوئت و دۆستايەتى بكات، ئەوا تىايدا ھىلاك و
ماندوو و بى ئارام دەبىت.

• دنيا كاروبارى بچووكە و چىژو رابواردنەكانى كەم خايەنن، سەوزو
ئاوہدانكراوہ، خواى گەورە خۆى خواوہن و مىراتگريەتى و خەلكى دنيايى
بەردەوام لەھەولتدان بۆگەيشن بەمان و ھەوارگەو دەبىت ھەر بەجىشى بەيئەن،
خۆت بپارىژە لەو نىشتەمانە كەپەرت و سلاوى و كەردەى ناپتويست يەكجار
زۆرە.

حه سه نی به صری

• ئه ی نه وه ی ئاده م: هه م و غه م بۆ دنا نه بی ت و مه یل ت به لایدا مه به، به راستی هه وار گه یه کی خراب و ناله باره بۆ نه هلی خۆ ی و به ره وه به شیمانیه کی دوورو درێژ و سزایه کی توندی ده بات.

• ئه ی نه وه ی ئاده م نه که ی ت به دنیا فریو بخۆ ی ت و بیئا گابیت، هه رگیز دلنیا مه به له خۆشی و ئارامیه کانی چونکه مه ترسی و کاروباری پر له ده ردی سه ری زۆرت له به رده مه و له کۆلت نابنه وه.

• به یی شک له ورپێیه ی پێیدا ده رۆیت توشی کارو نه رک ی زۆرو سه غله تی ده بیت، جا یان نه وه تا له شه رپان رزگارت ده بی ت و له مه ترسیه کانی پارێزراو ده بیت، یان تووشی له ناوچوون ده بیت و ده که وینه هه وارگه و مالیکی ترسی نه ر و به ناگاهینه رو دل ته زین، جا له به رنه وه ناماده به و له و شه ره را که و به ونده ده ولته مه ندی و رابواردنه که مه ی مه خه له تی و خۆت له ناومه به، ده رونت بۆ ی نه جۆشیت، زۆر زوو تۆ له ته مه نت ده ستییت و کتوپرو خیرا ده گه یته واده ی مردن.

• کارت دوامه خه و هه ر مه لی: سه به نی سه به نی، تۆ نازانیت که ی ده گه رپێته وه بۆلای خوا، نه وکات ه یچ به لگه یه کت نیه و بر و بیانو وه کان زه ق و دیارن و هه موو ماف و مه به ستیک له و رۆژه دا کرده وه کانه، ئینجا خوای بالاده ست له و ئی کاری به نده کانی جیبه جی ده کات و کۆتایی پێده هییت به دوو جۆر:

۱- ره جه تی خۆ ی بۆ ده کاته سی به رو ده یخانه نازو نیعه مه تی نه برا وه وه.

۲- یان ده بی ت سزاو تۆ له ی تاوانه کان به جیۆیت و ته نها په شیمانی و که ساسی بۆ ده هیته وه.

سەھەرەتەك بۇ تارىكىستانى دۆلەكان

• دەپىت ھەموو كەسىك ئەوۈ بزانىت و لىي رپون و ناشكرا بىت سەرەنجام ھەردەگات بەر رۆژە، ئەوۈش بزانىت كە ئەگەر لەچارى ئەودا بچووك بىت ئەوا لای خوا بچووك نىيە، ئەگەر لای ئەو زۆرگەرە بىت ئەوا لای خورا ئەوئەندە گەرە نىيە.

• خۆت لەدنيا بپارىزە، بەراستى دلىيايەكەى درۆزنە، ھىواو ئاواتەكانى بۆش و بەتالەن، گوزەرانى تال و ناخۆشە، دل پىخۆشېرونى بەدبەختىيە، تۆ لەوئىدا لەخەتەر دايت، يان بەھرەو بەخششيكە لەناو دەچىت، يان بەلاو كارەساتيكە دادەبەزىت، يان كەساسىيەكى پىر نازارە، يان خۆزگەو خواستىكى رپووخاوە، ئەوۈى ژىرو بەئاوۈز بىت ئەوا زەھمەتى تىدا دەدات و بەرپەنجى شان دەژىيەت، ئەوۈى تىايدا ناسوودە بىت لەمەترسىدايە، بەراستى ئەوۈى فىرت دەكات كە دنياشەرو خراپەيە ئەوۈيە كەخواى گەرە دەيكاتە جىنگاى تاقيكر دەوۈى پىغەمبەرانى "عليهم السلام" و خۆشەويستانى، وەبۆ غەبرى ئەوان ئاسانەو گومان تىايدا بەرەو ھەلدىرو خەلتەندىيان دەبات و شەيداي دەبن وادەزانن بەھۆيەو بەرپىز دەبن.

ئەوۈيان لەبىر كىردوۈە كەپىغەمبەر محمد ﷺ وھەزرەتى موسا "عليه السلام" قسەو گىفتوگۆيان لەگەل خواى خۆياندا كىردوۈە كەچى تەماشى دەكەيت ھەزرەتى محمد ﷺ بەردى توندى لەسكى خۆى بەستوۈە لەبرساندا، وە ھەزرەتى (موسا) ش "عليه السلام" ژىر پىستى سكى خۆى دەبىنى شىن ھەلگەر ابوو لەبەر لاوازى و بى گۆشتى. گىرەنەوۈەكان دەلتىن: خواى بالادەست وەحى بۆ نارد كە: ئەى موسا "ئەگەر گەيشىت بەھەزاران، بلى: سلاوتان لىيىت بەدروشى پياوچاكان، واتە وا پىشوازيان لىيكە، وە ئەگەر گەيشىت بە دەولەمەند بلى: سزى تاوان زۆر بەخىرايى دىت".

نه گهر ده ته ویت بزائیت حه زره تی عیسا (علیه السلام) له چ بارئیکى
سه رسوړه ینه ردا بووه: نهو ده یفه رموو: پیخوړم برسیتیه، درووشم له خوا ترسانه،
به رگ و پړشاکم خوړیه، سواریه کم پیه کاڼه، روناکیم له شه ودا شه وقی
مانگه، گهرمى به خشم له زستاندا تیشکى خوړه، ميوه و په پخام نهو هیه بو بى زمان
و ناژه له کان له زه ویدا ده ویت، نینجا واده زانم کهس له من ده و له مهنه ندر نیه.

حه زره تی سلیمانی کوړی حه زره تی داود (علیه السلام) خواردنى
تایسه تی خوی نانی جز بووه، خواردنیکى زبرى هه بووه، به رگى مووی
ده کرده بهر، ناردی بیژراوی ده دا به خه لک، که شه ویشی به سهردا ده هات
ده سه کانی له ملی خوی ده لالاند و تا رۆژ ده بووه ده گریا.

نه وانه بهم شیوه به له دنیا دا زیاون، دنیا له چاوی نه واند زور بچووک
بووه، پشتیان تیکردبوو به و په رى دنیانه ویسته وه تاییدا به نارام و له سه رخو
بوون، به رده وام له رنج و زه حهت و ماندو ویدا بوون، زور جوان بیران
ده کرده وه، سه یری سه ره تای دنیایان نه ده کرد به لکو ده یانروانی بو دواوایى
دنیو له کوتایى ژیانان ده پروانی و سه یری شیرینی و خوشگوزهرانی سه ره تای
دنیو ژیانى خویان نه ده کرد.

• وه لاله ی همرشیتک هه بیت و پت بدریت له دنیا دا ده بیت هه قى
خواى لیبه دیت و پابه ندبیت به فهرمانى خوا، دلش به خواى گه وره له باره یه وه
پر سيارت لیبه کات.

• هه ر بو په ژيرو تیکه یشتو نه و که سه یه داواى شتیک ناکات له ناستى
هیزو توانیدا نه بیت و نه توانیت جیه جی بکات

• به راستى نه گهر بى لیکه یته وه نه و دنیا سى رۆژه، رۆژنیک
رابر دووه و رۆشتوه "ناواتى بو مه خوازه، رۆژنیکش تو تایدا ده ژیت، پیوسته

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دۆلەتكان

تۆنەرۋژ دەۋلەتمەند بىكەيت، رۆژئىكىش "دېت" كە تۆ نازانى ئايا لەئەھلى ئەو
رۋژ دەبىت يان نا؟ نازانى پېش ئەۋەى يېت دەمرىت يان نا؟

بەلئى "دوئى" كەئەو رۋژەيە كە رۋىشتوۋە، حەكىمىكى پەرۋەر شىيارە
دوئى بۇ خۇى كە رۋىشت بەلام پەندو جىكمەتەكەى لەدەستى تۆدايە، ئەگەر
بىرى بىكەيت و لەدەست بېچىت ئەۋا دەگەرئىتەۋە دوا، بەراستى كاتىكى زۆرت
لى رۋىشتوۋە گەشتىكى خىراۋ پەلەت لەبەردەمە، ھەرۋەھا "سەبىنى" ش ھىۋاۋ
ئومىدىكە بۇ تۆ، متمانەت بەكار ت ھەبىت، ۋازىيەتە لەخۇخەلەتاندن بەھىۋاۋ
ئومىدى "سەبىنى"، پېش لەدەستچوۋنى "ئىستا" ت ئاگات لىي يېت، تۆ دەچىتە
رۋژئىكەۋە كە "سەبىنى" يە يا رۋژانى دواى "سەبىنى"، دلتىابە خەم و خەفەت و
ماندوۋبوۋنت زىاتر دەكەن، دەتەۋىت لەرۋژئىكدا بەشى چەندىن رۋژ
كۆبىكەيتەۋە، ھاۋا لەخۆت، ئىش و كارى زۆر و زىادىۋونى خەم و خەفەت و
گەرۋەبوۋنى ھىلاكى و ون بوۋنى بەندەكان، كار كەردنە بەھىۋاۋ ئومىدى رۋژانى
دواتر.

ئەگەر ھىۋابوۋن بە "سەبىنى" ت لەدلتا بىردە دەرۋە ئەمىرۋ
لەكار كەردىندا چالاكەت دەبىت، كارى ئەمىرۋ ناخەيتە "سەبىنى"، ۋەھىۋابوۋن
بە "سەبىنى" دەتبات بەرۋە زىادەپەرۋەى، وات لىدەكات داۋاكارىت زىاتر بىت،
ئەگەر دەتۋانىت دىنا كورت بىكەيتەۋە بۇ "سەعاتىك" لەنئىران دوۋ "سەعاتدا"،
سەعاتىك "رەبەر دوۋە" و "سەعاتىك" دواتر دېت و "سەعاتىك" كە تۆ ئىستا تىايدا
دەۋىت ئەۋ سەعاتى رۋىشتوۋە ئەۋ سەعاتى دواتر دېت ھىچ خۇشەك لەتام و
چىژى شىرىنىيە كەياندە ئەۋاۋە ھىچ نازار ئىكىش لەنارەحتەيە كەياندە ئەۋاۋە.

بەراستى دىنا ئەۋ سەعاتەيە كە تۆ تىايدايت، ئەۋ سەعاتە لەخىشتەت
دەبات، لەبەھەشت بېيەشت دەكات و دەتبات بەرۋە ئاگر، ئەگەر زىرو

حه سه نی به صری

به ناوه زی، "ئه مرۆ" میوانیکه دپته لات و دواتر به جێته دهیلێت، ئه گهر چاکهت له گهڵدا کرد نهوا شایهتیت بۆ ده دات و راستیه که بۆ تۆ، ووریا به لیره دا دوو رۆژ وه کو دوو برای یه که ماڵ دینه لات، یه کێکیان هات پیشوازی خراپت لیکر دوو به چاکه داتنه مه زرانده ئهوا له نیوان خۆت و ئه ودا دیاره، ئه وهی تریان دوای نهو دیت و پیت ده لیت من وا دوای برا کهم هاتوومه ته لات، به راستی چاکه کردنت له گهڵ مندا خراپه کاریت له گهڵ ئه ودا رهش ده کاته وهو لای ده بات، خۆشه بیته له وهی کردت له گهڵدا، بزانه "نێستا" له کیست نه چووه، نه گهر هه موو دنیا کۆبیته وه رۆژ نیکت بۆ ناگێرته وه که رۆشستوه، نه گهر گۆرستان به گه و ره ترین شیوه دروستکرا بیته، هه چی بۆ تۆ نییه ته نه ا ئه وه نده یه که پیت ده بریت و به قه ده ر تۆ ده بیته، ئه وهی ته مه نی رۆشیت له گۆر دا پیی ده لێن دنیا که ت له سه ره تا وه تا کو تایی بۆ کۆر په که ت بوو که له دوات به جی ماوه تیایدا ده ژیت له دوای تۆو هه چی بۆ تۆ نییه.

خۆشه و یستزین شت بۆ تۆ رۆژیکه به جێته یشتو وه تیایدا کارت بۆ نه فسی خۆت کردو وه، جا زیانت رۆژ رۆژ دا بنی و کاریان بۆ ئه و کاته تیا به که، خۆنه گهر رۆژه کانیش کورت به که یته وهو سه عات سه عات پۆلینی به که یته ئه و بۆ تۆ باش تر شه.

ووته ی باش هه لێ تر وه نه فست به چاکه وه پا به ند به که، به و وریایه وه نا گاداری حه سه ر ته ی نه و کاته به که گیان کێشانه، ئه وانه و ته یه کن حه سه ر ته ی گیان کێشانت بیر ده خه نه وه، به لکو به هۆیه وه خوای گه و ره ئیته سوو ده مند به کات و بۆ تۆش نامۆز گاری بیت.

خوای گه و ره عاقیبه تی ئیته و تۆش به خیر بگێریت

والسلام علیکم

تېرۋانىنى پەرۋەردەيى لەبىرى ھەسەنى بەصرى دا

نەتەۋى ئىسلام لەم چەند سالانەى دوايدا لەلايەن رۆلەو نەۋە
دلىسۆزەكانىۋە ھەۋلىكى باشى چالاكى بەخۆيەۋە دىت بۇ زىندوۋ كىرەنەۋەى
شارستانىيەكى تازەۋ دامەزراۋ لەسەر بىنەماى فېركارى و رېنمايى ئاراستەكارى
ئىسلامىيەكى بەرزو بالا.

لەپىناۋى ئەم زىندوۋ كىرەنەۋەىدە چەندىن سەرنج و راي زۆر خراۋە
رۋو، ۋە ھەۋلىاندا بۇ كىرەيەكى پەرۋەردەيى و پەرۋەرشىارى كە بىنەمايەكى باۋەر
پىكاراۋ وپشت پىنەسزاۋ دادەنرېت بۇ ھەر راپەرېن و بوژانەۋەىەكى جىگەى
ھىۋاۋ لېۋەشاۋە بىت، ۋە بەدوۋرېت لەكۆمەلىك تېرۋانىن و بۆچوۋنى
كەلەكەبۋى بەسزاۋە بەبىرو بۆچوۋنى رۆژناۋايى لەجىاتى پەپەرەۋە كىرەن و
چاۋلىكەردىغان لەئىسلامەتىمان.

ناچارىن كەبەھىچ جۆرلىك نايىت ئەۋ راسىيە لەبىركەين كە كۆتاۋ
دوادۋايى ئەم نەتەۋەى ئىسلامە چاك نايىت تەنھا مەگەر بەۋە نەبىت كەسەرەتا و
دەسپىكى ئەم نەتەۋەىي پى چاك بوۋە، ۋە نەۋەى كەپىشىنەكان لەزانايانى ئومەت
و پەرۋەردەكارو پەرۋەرشىارانىكى زۆر پىشكەشيان كىرەۋە لە بۆچوۋن و بىرو
باۋەرلىكى ۋا كەۋىناى ياساۋ بناغەيەكى بەرزو گەۋرەيە بۇ ھەر پەرۋەردەيەكى
ئىسلامى راستەقىنە.

ھەسەنى بەصرى لەبەناۋبانگىزىن و ديارترىنى ناۋدارانى ئەۋ قوتابخانە
پەرۋەردەيىيە ئىسلامىيە دەژمىردىت، بەراستى دەرى خىستروۋە رۋونى
كىرەۋەتەۋە بەگوتارو ھەلىۋىستەكانى دەربارەى بىرنامەى پەرۋەردەيى رەسەن و
رېشە داكتارو كە دەترانرېت ئەۋ بىرنامەيەى ئەۋ لەدوۋ تەۋەرى بىنچىنەيدا
كۆپكەينەۋە كە زىادە نىيە پىۋىستە بۇ ھەر پەرۋەردەيەكى ئىسلامى ھەستىارو

حه‌سه‌نی به‌صری

ز رنگ تا پیشک‌ه‌شی بکه‌ین به‌هر که‌سێک که‌سه‌ر چاوه‌یه‌کی ئیسلامی پاک و بی‌گه‌ردی بویت و به‌راستی رووی تیبیکات، تا لیتی بخواته‌وه‌و شیله‌و به‌رامه‌ی نیمان به‌چێژیت.

ته‌وه‌ری یه‌که‌م:

چاکی له‌رواله‌تدا به‌ندو گرێه‌سته به‌چاکی شاراوه‌ی ناوه‌وه، کاتێک دڵ وه‌ک فه‌رمانه‌ویه‌کی ده‌سه‌لاتداره له‌سه‌ر سه‌ربازه‌کانی که‌فه‌رمانیان بو ده‌رده‌کات، ده‌بێت بایه‌خیکێ زۆری پێدێت به‌ راستکردنه‌وه‌و ئاراسته‌کردنی به‌ر له‌وه‌ی خواناسان پشتی پێبه‌ستن و متمانه‌ی پێکه‌ن، ده‌بێت ب‌روانه نه‌خۆشیه‌کانی و چاره‌سه‌ری بۆ دابنێن، به‌راستی نه‌وه گرنگ‌ترین هه‌نگاوه که‌ خواناسان ده‌ستی پێ ده‌دنه‌ خواناسی و دینداری.

خوای گه‌وره له‌قورئانی پیرۆزدا ده‌فه‌رمویت:

﴿يَوْمَ لَا يَنْفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ* إِلَّا مَنْ أَتَى اللَّهَ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾^١.

پێغه‌مبه‌ری خۆشه‌ويست "ﷺ" ده‌فه‌رمویت: "ألا وإن في الجسد مضغة إذا صلحت صلح الجسد كله وإذا فسد فسد الجسد كله ألا وهي القلب"^٢.

وته‌کانی هه‌سه‌نی به‌صری زۆرو جو‌راو جو‌رن و باس له‌وه ده‌کات که‌برپاری نه‌و یاسا په‌روه‌رده‌یه شکۆداره پابه‌نده به‌پاک کردنه‌وه‌ی دڵ له "چلک و ژه‌نگی هاوبه‌ش بۆ خوا دانان و رقی و کینه‌و هه‌سوودی و ناپاکی و....هتد"،

---

^١- الشعراء ٨٨-٨٩- واته: "نه‌و پێژیه‌ی نه‌مال سوود ده‌به‌خشیت و ل‌ریای ناده‌میزاد ده‌که‌ویت، نه‌مندانو نه‌ نه‌وه، مه‌گه‌ر که‌سێک به‌دڵو ده‌روونی پاک و بی‌گه‌ردو پر له‌نیمان به‌خزمه‌ت په‌روه‌ردگار گه‌یشتییت".

^٢- متفق علیه- واته: "له‌جسته‌ی مرۆفدا پارچه‌یه‌ک هه‌یه نه‌گه‌ر چاکی بیت هه‌موو جسته‌ چاکی ده‌بێت و نه‌گه‌ر خراب بوو هه‌موو جسته‌ خراب ده‌بێت، بزانه: نه‌و پارچه‌یه‌ش دله".

سمه حەریک بۆ تاریکستانی دڵەکان

وە چاک کردنی بە ئیمان و یەقین و هەستکردن بە چاودێری خودایی و گۆڕپرایەتیی کردنی فەرمانی خوا و پەرستش و هەموو ئەو پەروەشت و پەفتارانەی کە لە خوای گەورەمان نزیک دەکەنەوه.

حەسەن "پەڕه‌تی خوای لی بیټ" دەفەرموێت:

دڵە کانتان نوێ بکەنەوه بە راستی زۆر زوو دەپوکیته‌وه و خاوو تەمبەل دەبیټ، وە سەرزەنش و هەڕەشە لە وەنەفسەتان بکەن کە بە راستی لە دەرفەت و هەلیک دەگەڕێت بۆ مەبەستی شەڕ و خراپە.

وە دەفەرموێت: "چەندە باوەڕی تەواو بیټ بە بەهەشت و ناگر وە دلتیاییت لە راستی و هەبوونیان، ئەوەندە ملکەچ و لەخوا ترس دەبیټ و بەو مەبەستەوه بەردەوام دەبیټ تا مردن دەگاتە سەری.

دەفەرموێت: بە یەقین داوای بەهەشت دەکات و بە یەقین لە ناگر پادە کات، وە بە یەقین فەرزەکان بە تەواوترین شێوە بەجێ دەگەیەنێت، وە بە یەقین نارام لە سەر حەق و راستی دەگڕێت و دلتیایە کە خێری زۆر هەیە لە لیبوردنی خوادا.

هەروەها دەفەرموێت: خەلکی لە ژانیکی خۆشدان، لە هەمان کاتدا ئەگەر بڕوادار توشی بەلایەک یان نەهامەتیە کە هات ئەوا ئیمانی دامەزراو تر دەبیټ، وە دوور و و کە توشی بەلاو نەهامەتی هات دوور و و یە کە دامەزراو تر دەبیټ.

و ئەوانەی لە هەموو کەس زیاتر سوورن لە سەر پاکی و سەلامەتی دلتیان ئەوا کاتی کە لە قەسە کردن دەبنەوه یان دەیانەوێت هەست دەلێن: "خوایە دلتان پاک بکەرەوه لە هاوێشدا نەبۆت وە لە خۆبەگەرە زانین و دوور و و یی و ریاو ناوبانگ و شک لە دینە کەت، ئەو هەڵسۆڕپەنەری دلتەکان دلتان دامەزرابوێکە لە سەر دین، نایە کامان کە ئیسلامە دامەزرار و بە هادار بکە."

حهسه نی بهصری

لیره دا دهرده که ویت که حهسه نی بهصری وا ههسته کات و واده بییت که ههر لادانیکی تاک لهباشیتی و ههلسوکهوت ووریایی و دلسوزی، دهیگپرتهوه سهره تاو نیشانه یه لهسهر نهخوژی دلی و کهموکورپی له نیمانیدا درووست ده کات، کهواته نهو بهرنامه پهروه ده یه یه کهم ههنگاوی چاککردنی دله.

"العنبی" له بارکیه وه ده گپرتهوه: نیمامی حهسه نی بهصری بۆ "فرقد"ی نویسی ((... وه پاشان: من نامۆزگاریت ده کهم به لهخوا ترسان و پارێزگاری و کارکردن بهو زانسته ی کهخوا پتی داویت، ناماده باشی بۆ نهو بهلته ی خوی گهوره پتی داویت بهوی که فیل له هیچ کس نه کهیت له پیدانی بهش و مافی خوی، ده مامکی بیناگیان له سهرت لابه ره و ناگادار به له خه وتنیکي نه فامانه و، قوئی لیهه له ماله، به راستی دنیا گۆره پانی یتشپر کییه و مه بهسته کهش به ههشته یا ناگر.

بروانه: بۆمن و بۆ تۆیش له لای خوا مهقامیک هیه تیایدا له منیش و له تۆیش ده پرسرتهوه ده باره ی کهم و بچووک و وورده کاری و ناشکراو نهینه کان، دلنیاو ئاسووده مه به لهوی که له من و تۆیش ده پرسرتهوه ده باره ی وه سه سه کانی ناو دل و روانیکي چاوو گوی شلکردن بۆ راگه یه ندراوێک، وه بی ئومیدیش مه به لی.

ده باره ی نهوه ده لهرمویت: لوقمان به کۆره که ی ووت: "کۆری خۆم، کرده وه به ی یه قین نه نجام نادریت، ههر کس یه قینی زیاتر بیت کرده وه شی زیاتر ده بیت". وه لهرمووی: کۆری خۆم، نه گهر شهیتان له رینگه ی درووستکردنی شک و گرمانه وه بۆت هات تۆ به یه قین نامۆزگاری بکه و به سه ری دا زالبه، کاتیک بۆت هات له رینگه ی ته به لی و بێزار بوونه وه، نهوا تۆ به هوی بیر کردنه وه

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

لەناو گۆزى تارىك و قىامت بەسەرىدا زال بە، وەنەگەر لەرپىگى ھەزەو ئارەزەو ترسانەو بۆت ھات، ھەوالى بەدەيە كەدنيا ھەربەجى دەھىللەرت و تاسەر بۆكەس نىيە.

نىمام ھەسەنى بەسەرى دەفەرموئەت: "سەرمايەى بىرۋادار دىنە كەيەتى، كاتىك دىنى رۆيشت بۆ خۇشى لەگەلىدا رۆشت، چونكە لەو رۆيشتەدا لىيى جىيانايىتەو ھەو ئەو كاتەش پىاوان مەمانەيان لەسەرنامىتەت، لەو فەرمودەيەى خوا دۋادە كەوئەت: ﴿وَلَا تُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ﴾^۱.

و دەفەرموئەت: بىرۋادار بەھىچ ناگات مەگەر لۆمەى نەفسى خۇي لەسەر دەكات، ئەو ھەچىم گەوئە؟! ئەو ھەچى بوو خۇاردەم؟! ئەو لەو كۆرۈ مەجلىسەدا ھەچىم كەرد؟! بەم شىۋەيە .... بەلام گوناھكار، ھەنگاۋە كانى ھەلدەيتەت بىتەو ھەچى رەخنەيەك يان لۆمەيەكى نەفسى خۇي بكات.

ھەروەھا دەفەرموئەت: ئارام بگرن و توندو تۆلەن بەراستى چەند شەو رۆزنىكە، بزانە تۆۋە كە سۋارنىك لەكارۋانىكەدا ۋەستىراۋىت نەيكە يەك يەك بانگ دەكرىن، جا ھەركام بانگكرا ۋەلام دەداتەو ۋە دەروات بى ئاوردانەو.

كەواتە بگەرپتەو سەرچاكە، چونكە ئەو ۋەراستە، تىكۆشەرتەن خەلەك بەنىۋان خۇيان و ئارەزەو ۋە كانىاندا رادەبۈورن، بەلام ھەركەس لەخەمى چاكەو دۋارۋزى خۇيدايىت ئارام دەگرتەت لەسەرئەم راسىتى يە. ھەسەن بەردەوام خەمباربۈو، ھەرگىز نەتلىۋە مەگەر واتدەزانى كە بەلەيەكى بەسەرھاتوۋە.

"مەسمە" دەلەت: ھەسەن بۆماۋەى سىي سالى بى نەكەنيۋەو چەل سالىش گالتەو گەپى نەكردوۋە.

---

^۱ - القىامە-۲: واتە: سۆيەد دەخۇم بەۋىژدانى زىندور نەفسى رەخنە لەخۇگر كەلۆمەى خۇي دەكات.

حه‌سه‌نی به‌صری

حه‌سه‌ن ده‌فرمویت: به‌رده‌وام به‌نده له‌خیردایه هه‌تا نامۆزگاری نه‌فسی
خۆی بکات، وه‌به‌هیمه‌ته‌وه لی پرسینه‌وه‌ی له‌گه‌لدا بکات.

ئه‌وه‌ی زیاتر بایه‌خ و شکۆی دا به‌به‌رنامه‌که‌ی حه‌سه‌نی به‌صری
له‌په‌روه‌رده‌دا ئه‌وه‌بوو ئه‌و سنووره‌ی بریوو که‌ته‌ن‌ها چهند وو‌شه‌یه‌کی ڕووت و
په‌تی بیت بانگه‌وازێکی وشک و بیگیان بیت، وه‌ له‌پیش هه‌موو که‌س بو‌خۆی
په‌په‌وه‌ی له‌وبه‌رنامه‌ په‌روه‌رده‌یه‌ ده‌کردو پابه‌ندی ته‌واوی هه‌بوو به‌هه‌موو
زانست و یاساکانی ئه‌و به‌رنامه‌یه‌وه، بـه‌و په‌شه‌نگێکی کاراو به‌ره‌می
ده‌رچووی به‌رنامه‌که، وه‌کو بانگه‌وازێک که له‌دلی خه‌لکدا خو‌شه‌ویست و
به‌پێژ بوو، به‌هه‌موو زمانێک باسی باشی ئه‌و ده‌کراو جێی تێرمانی هه‌موان بوو
له‌سه‌ر ده‌ستی ئه‌و ڕێنمایی ده‌کران.

"یونس کۆری عه‌ید" ده‌فرمویت: که‌سم نه‌دیوه وه‌ک حه‌سه‌ن کرداری
له‌ گوشتاری نزیک بیت، وه‌ ده‌فرمویت: پـیاو هه‌ر که ده‌روانیت بو‌ حه‌سه‌ن
سوودمه‌ند ده‌یت ئه‌گه‌ر کرداریشی نه‌بینیت و گویش له‌قه‌سکانی نه‌گریت.
"ئیره‌یم کۆری عیسا" ده‌فرمویت: که‌سم نه‌دیوه به‌قه‌د حه‌سه‌ن
سام و هه‌یه‌تی هه‌بیت.

له‌سه‌ر شتێک پرسیار کرا له‌عطا و فرمووی: نازانم، ووتیان: حه‌سه‌ن
ووتوویه‌تی ئاواو ئاوا .... ئه‌ویش فرمووی: ئه‌و، وه‌للا‌هی هاوشیره‌ی دلی
حه‌سه‌ن له‌سنگی مندایه‌.

"ئه‌بو جعفری باقر" هه‌ر که یادی ده‌کرده‌وه ده‌یفه‌رموو: ئه‌و که‌ستێک
بوو قسه‌کانی له‌قه‌سی پێغه‌مبه‌ران ده‌چوو.

ئه‌وه‌تا "زه‌ه‌بی" له‌ مه‌وسوعه‌که‌یدا "تاریخ الإسلام" ده‌رباره‌ی ئه‌و
ده‌فرمویت: جوامع‌ری و پیاوه‌تی یه‌کی زۆر، چا‌که‌کاریه‌کی به‌خو‌ڕو به‌پێژنه‌،

سەھەرەك بۇ تارىكىستانى دۆلەتە

لوتكە لەزانست و فەرموودە، پىشەوايەكى تىكۆشەرى زۆر تىگەشتە، لوتكە و چلەپۆيە لە قورئان و تەفسىر، لوتكە لە نامۆزگارى و بىرخستەنە، لوتكە لە لەسەرخۆيى و رەوانىيىزى، لوتكە و سەر كرده لە پشتگىرى و نازايەتيدا.

تەوهرەى دووهم:

رېنگاى رابەرى و رېنمايى رېنشانەدان لەزانست و كرده وەدا ئەم بنەمايە لەلەى حەسەنى بەصرى تەوهرى دووهمە لەتەوهرەكانى پەرورەدە و راستىيەكانى، كەبەهيج شېوهدە ناتوانىت هەق و راستى و خىر پىنگەيەنەت مەگەر بەزانستىكى سوودبەخش ئىنجا كارپىكرەنى، چونكە پەرورەدەيەكى دامەزراو لەسەر نەزانى و بەيى هەيچ بنەمايەكى زانستى و درووست، زيان لەخواوەنى دەدات و زەرەرى زياترە لەسوودەكەى، وەرێك لەسەرايێك دەچىت كە تىنوو وادەزانىت ئاوە بەلام كاتىك دەگاتە سەرى هەيچ شتىكى لىيە، وەبنەمايى ئەم ياسايە لەدەيدا فەرموودەى خوايە كەتەفەرمووت: ﴿قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُو إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾^۱. رازى دەلەيت: ئەو بەلگەيە لەسەر ئەوەى كە بانگكردن بۆلەى خواى بەرزو بالا كاتىك چاكە و رېنگە پىدراوە بەو مەرجەى لەسەر چاوكراوەيى و كارامەيى دەلەيت، وەلەسەر رېنگاى هيدايت و يەقىنييت، ئەگەر وانەكرىت ئەوا پياھەتدانىكى لەخۆبايى بوانەيە.

^۱ - يوسف / ۱۰۸، واتە: (ئەى پىغەمبەر ﷺ) تۆبلى ئەمە رېنگا و پىيازە، من و شوتەكەوتوام بانگ ئەكەين بۆلەى خواى گەورە لەسەر بنچىنە بنەمايەكى روون و ئاشكرا، پاك و بىگەردىش بۆ زاتى پەرورەدگارە، من هەيچ كاتىك لەموشريك و ھاوەلگەومان نەم).

حهسه نی به صری

حهسه نی به صری ههروهك و عاده تی خوی له پهره روده دا بانگخوازی و
پهروه رشیاریه تی له نهفسی خۆیه وه دهست پێکرد به وه هموو زانسته زۆره ی
وه ریگرتوو كه سالانیکی زۆر له ته مه نی موباره کی خوی تیدا خه رج کردبوو.
ئه وه تا زانایانی سه رده می خوی شایه تی پێشه وایه تی نه وده ده ن، له وانه:
ئه نه سی کوری مالیک "خوای لی رازی بیت" کاتیک پرسیا ری ده رباره ی
شیتک لیده که ن، نه فهرمویت: له حه سه ن به رسن به راستی نه و له به ریبه تی و ئیمه
له بیرمان چۆته وه.

به کر مه زنی نه فهرمویت: کچی نه یه ویت ته ماشای شه رعزانرین که س
بکات که ئیمه دیتیمان بابروایتته حه سه ن.

حه میدی کوری عه بید نه فهرمویت: شه رعزانی زۆرمان بینوه به لام نه مان
بینوه که سیك به قه د حه سه ن نه و زانسته ی تیدا کۆبوو بیتته وه.

"نه یوب نه لسه ختیانی" نه فهرمویت: نه گه ر حه سه نت ده دیت ده تگوت
هه رگیز له گه له هیج شه رعزانیک دانه نیشتروم.

"مه عادی کوری مه عاذ" نه فهرمویت: به نه شه عه ثم ووت ئایابه "عطا"
گه یشتوویت پرسیا ریکت هه بوو بیت و لیت پرسیییت؟ فهرمووی: به هیج که س
نه گه یشتووم دوای حه سه ن ئیللا له چاومدا له و به چو کتربوه.^۱

"به یع کوری نه نه س" نه فهرمویت: بۆماوه ی "۱۰" ده سال هاتوو چۆی
حه سه نم کردوه، هیج رۆژێك نه بووه نه وه ی لیمه به یست پێش نه وه ی لیم
بیتیت.

ئین و سه عید له "طبقات" دا ده لیت: حه سه ن توانیوی زانست و
کرده وه به یه که وه کۆبکاته وه، زانایه کی به رزو شه رعزانیکی باوه پێکراوو

^۱ - لێره دا مه به ست گه وره یی زانسته نه ک ته مه ن.

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

خوابەرستىكى دىئانەويست و خىردار، خاوەن زانست و كردارىكى زۆر، زمان پاراو و جوان و شوخ بوو، كاتىك ھاتبوو مەككە بىنىم لەسەر جىڭايەك دانىشتىبو زانايان بەدەووریدا دانىشتىبون و خەلكىش كۆيۈنەرە لىي و ئەويش قەسى بۇ دەكردن.

ھەسەن زانايەك بوو كارى بەزانستەكەى دەكرد، بەراستى باخچەيەك بوو لەزانست و زانبارى، ھەتا وايلىھاتبوو بېووە گەورەى خەلك لەپرەوشت و پرەفتاردا.

قەتادە ئەفەرموئىت: ھىچ كەسەم نەدېوہ چاكتر و جوامىرترو تەواوتر لە ھەسەن" پرەھەتى خىواى لى بىت"، ئەگەر شىكى كرىبوايە نرخەكەى درەھەمىك شىك كەمىزبوايە، ئەو درەھەمى تەواوى دەدا بەفرۆشيارەكە، وە ئەگەر بايى نۆ درەھەم و نىوبوايە نەو "۱۰" دە درەھەمى تەواوى دەدايە لەجوامىرى و تىرى و تەواوى خىوى، وە ئەيفەرموو: دىندارى بەيى چاكەو پىساوەتى ناكرىت، وە ئىستىزىكى بۇ خىوى فرۆشت كرىارەكە پى ووت: ئەبو سەعيد نايە شىك بۇ من دانانىيت -واتە لەنرخەكەى كەم ناكەيتەو؟- ھەسەن فەرموى: با پەنجا درەھەم بۇ تۆبىت، نايە بۆت زياتر بكم؟ ئەويش ووتى: نەخىر بەوہ رازىم، خوا بەرەكەت بخاتە مالتەوہ.

يونس دەگىرپتەوہ: كە ھەسەن داھاتى خىزى بەش دەكردو دەيدا بە موحتاجەكان، كەسوكارى ھەسەن ووتيان ئىمەش پىرىستمان پىتەتى، ئەويش ووتى: ئەگەر زىادبوو نەيدەم بەئىوہ.

وہ دەبووت: ھەسەلى بەصرى خىرى پىوہنىيە ئەگەر ناوا پرەفتار نەكات، وەكاتىك كاروبارى موستلمانانى بەدەستەوہ گرت ھىچ پارەو راتبى لەسەر وەرنەدەگرت.

حهسه نی به صبری

"مطر" له باره ی زوهدی حهسه ده لیت: چو وین بۆلای حهسه ن بۆمالیان، دیتان له ماله کیدا هیچ شتیک نه بوو، نه پتخه ف، نه مافور، نه حهسیر، تهنها تهخته به نديکي خهوی لماوی لی بوو نهوی له سه ربوو. رۆلای حهسه ن له و کرده پهروه ده یه و ناراسته کردندا ده بینین که خاوه ن هیممه تیکي گه و ره بووه و به هیچ جۆریک کولی و خاوی و بیزار بوونی نه بووه.

"عهوام کوری خوشب" فهرموویه تی: حهسه ن به کهس نه ده چوو تهنها به پیغه مبه ریک ده چوو که بۆماوه ی "٦٠" سال نه ته وه که ی بانگ ده کرد بۆلای خاوی بالاده ست.

نه و هک دکتۆریک وابوو بۆ دله کان، که ههم نه خوشیه که ی ده دۆزیته وه و همم دهرمان و چاره سه ریشی بۆ دیاری ده کات، روانگه یه ک بوو بۆ دیاری کردنی خرابیه کانی ره فشارو هه لسه که وتی تاکه کانی نه ته وه و نه وه شی ده گه رانده وه بۆ هه لته ی پهروه ده ی و وازه یان له زانست یان کرده وه یان هه ردوو کیان به یه که وه، باسی نه و زانایانه ی ده کرد که له دنیا دا زانسته که یان بۆ کو کرد نه وه ی مال و سامان به کار ده ییتا.

نه وه تا مالیکی کوری دینار نه فهرمویت: به حهسه ن ووت زانایه ک که دنیا ی خوشبویت سزا که ی چیه؟ فهرمووی: دلای ده مریت نه گه ر "دنیای خوشبویت و به کرده وه بۆ دوا رۆزی داوای بکات"^١، نه وه به ره که تی زانسته که ی ده روات و تهنها وینا که ی له سه ر ده میتیت.

---

^١ - واته: رپاکاری، له بهر چاوی خه لکدا کاری چاکه ده کات و داواکاری چاکه به به لام مه به ستی خۆی ناوبانگ و سوو دمه ند بوونی دله یه.

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

لىتى دەگىچە نەۋە كە بەلایى مالى ئىبن و ھوبەيرەدا تېپەرى، كۆمەلىك قورئاخوتى بىنى- كە لە شەرئانە كانىش بوون- لەبەر دەرگاگەى دانىشتبوون، بىنى ووتن: بەرگ و پۇشاكى نايابان پۇشپوھو روالەتى خۇتان جوان كىردوۋە ئىنجا ھاتون لەبەردەرگاگانى ئەوان ھەول دەدەن و تىدەكۆشن؟!

ئىنجا بەھاورپىكانى وت: گومانان چۆنە بەرامبەر بەو بەرگ و پۇشاك لەبەرانە؟! كۆرۈ مەجلىسى ئەوانە لەكۆرۈ مەجلىسى لەخواتىس و پارىژكاران نىيە، بەلكو مەجلىسى گرەوبازىيە، ھەر لەسەر ئەۋە فەرموى: ئەم قورئانە كۆيلەو مىندالكارىش خوتىدوۋانەتەۋە ھىچ زانىارىشىان دەربارەى لىكدانەۋەى نەبوۋە، يان كەسەش پىنى نەگوتون.

خوای گەۋرە ئەفەرموت: ﴿كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ لِيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُوا الْأَلْبَابِ﴾^۲.

ۋەلەنايات و بەلگەكانى ووردنابنەۋە جگە لە شوئىكەوتوانى، بەلام ۋەللاھى بە لەبەر كىردنى پىت و نەمانى سنورى نىيە.

ھەيانە دەلەت: قورئانم ھەر ھەموو خوتىدەۋە تاكە پىتىكم نەپەرىندوۋ وون نەكرد، بەلام ۋەللاھى لەراستىدا ھەر ھەموو وونكىردوۋە، چونكە قورئان نايىنى نە لەپەفتارىدا نە لەپەروشت و كىدارىدا، ھى واشيان ھەيە دەلەت: لەھەناسەيە كىدا سورەتلىك دەخوتىمەۋە نا ۋەللاھى ئەوانە، نەقورئاخوتىن، نە زانان، نەدانان، نە ۋەرىيان ھەيە، كەى قورئان خوتىدن بەم جۆرە دەپىت، خرا غوۋنەى لەو جۆرە كەسانە لەناۋ خەللكىدا زىادەكات.

---

^۲- ص/۲۹، واتە: ئەم قورئانە كىتەبىكى پىرۋزە دامانىمزالدروۋە بۆلای تۇ، بۆلەۋەى نايانەكانى لىكەدەۋەۋە بىرى لىكەدەۋەۋە بۆلەۋەى خواۋەن بىر ھۆشەكان پەندى نامۇزگارى لىتەربىگىرن و تىفكرن.

حهسه نی به صبری

(عمرا القصیر) نه لیت: پرسیارم له حهسه ن کرد له سه ر شتیک و
ووت: شهر عزانان ده لیت ناوا.. ناوا.. نهویش فه رمووی: نایا شهر عزانیکت
به چاوی خۆت دیوه؟ به راستی شهر عزانی دنیا نهویست و خاوه ن و زوه د
له دنیا دا بهر چاو روونه به هوی دینداری و بهرده و امی له سه ر به ندایه تی
پهروه ردگاری.

وه له باسی نهو دنیا ویستانه ی که هېچان بۆ که سنین ته نها بۆ گېرفان و
سک و رابواردنی خۆیانن، ده فه رمویت: پرده بیت که ده گه یت به پیاوی وا: سې،
زمان درېزو چاو تیژ، دل مردوو، بې کردار، تۆ له خوی بیناتریت پنی، ته نها
جه سه ی ده بینیت دلّی نا، وه ده نگي ده بیستیت به بی هاوده نگي و هاوده می
کردنی دلّی ووشک بوه ته وه، زمانیکي به برشتی هه یه، له مالیک ده خوات که هی
خوی نیه، کاتیک له سه ر چلیسی و زۆر خۆری ژانه سک ده یگریت له سه ر
خز مه تکاره کی ده گریت، وه فه رمووی: ده ی خز مه تکار هدرسکاریک بیته بۆی،
نایا جگه له دینه که ت به چي هدرس ده بیت نه ی هه ژار؟

(فرقد) نه فه رمویت: چوین بۆ لای حه سه ن و وتان: نه ی نه بو سه عید
نایا له چي "حمدي کوری نه لئه هه تم" سه رت سوړ ماوه؟ فه رمووی: مال و
سامانه که ی.

وتان: که مېک پېشتر چووین بۆ لای نهو، خوی هه لده کیشاو شانازی
به خۆیه وه ده کردوو پنی وتین: بروانه نهو سندوقه "سندوقیکي له لایه کی مالّه که ی
پیشانداين" وه وتی: لهو سندوقه دا (١٠٠، ١٠٠) سه د هه زار دینار هه یه، زه کاتم
لپښه داوه، سۆزی خز مایه تیم پنی به جی نه هیتاوه، هېچ مو حتاجیک لی
نه خوار دووه، وتان: نه بو عه بدولا نه ی بۆ کیت کۆ کردوه ته وه؟ وتی: بۆ ترس و
لپښه ومانی زه مان و دلپه قی سولتان و زیاد کردنی هاوړیان خزمان.

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دۆلەت كان

حەسەن وتى: بىرۈزى، شەيتانەكەي لەكۆرە بۆي ھاتوۋە، ترساندوۋىتەي لەترس و لىقەۋمانى زەمان و نەبۈنى ھاورى و دۆرەقى سولتەنەكەي؟
دواتر وتى: ئەي مىراتىگر فريو نەخۆيت بەۋمال و سامانەي دوتىن خاۋەنى ئەۋ مالەتى فريودا.

ئەۋ مالەت بۇ ھاتوۋە، ھىچ پۆۋەي ماندوۋ نەبۈيت و نارەقى ناۋچەۋانت بۇ نەپشتوۋە، بۆت ھاتوۋە لەكەسپكەۋە كەكۆي كىرۋەتەۋە جا ئايا بەرپىڭايەكى ناپارەۋا كۆي كىرۋىتەۋە، يان لەھەق گىرۋاپىتەۋە و خەرج نەكراۋە نەبەخشراۋە، يان .... يان ....

حەسەن فەرموۋى: لەرۋۆي دۋايدا پىاۋ ھەبە داخ و حەسرەت دەخوات لەسەر مالىك كەكۆي كىرۋەتەۋەۋ ئىنجا مردوۋەۋ بەجىي ھىشتوۋە بۇ دۋاي خۆي، ۋە ئەۋ كەسەي بۆي بەجىماۋە خوا چاكى بۇ ھىتاۋەۋ مالەكەي لەكارى چاكەدا بەكارھىتاۋەۋ لىي بەخشىرەۋ لەرپىڭاي خىردا خەرجى كىرۋە بەم جۆرە مال و سامانەكەي چۈۋەتە تەرازوۋى غەبرى خۆي.

* ۋە لەباسى ھىممەت لاۋازو پال دەرۋەكاندا دەفەرموۋىت: قەۋمىك ھەن بەنۇمىدى لىخۆشبوۋى خواۋ بەھىۋاي رەھى خوان تا لەدنيا دەرۋەچەن ھىچ كارىكى چاكيان نىيە ھەرىكەيان دەلتىت: مەن گومانى باشم بەخوا ھەبەۋ بەنۇمىدى رەھى خواۋ، بەلام ئەۋانە درۆ دەكەن، ئەگەر گومانى باشيان بەخوا بىرۋە ئەۋا كاريان دەكرد لەپىتاۋى خواۋا، ۋە ئەگەر بەنۇمىدى رەھى خواۋان بەكردارى چاك داۋايان دەكرد، بەبى شك و گومان ھەركەسپك بەجىتە پىابانەۋە بەبى خۇراك و بەبى ئاۋ ئەۋا لەناۋ دەچىت.

* ۋە دەپفەرموۋ: ئەي نەۋەي ئادەم، ناگەيتە راستىيەكانى باۋەر مادام عەبىك لەخۆتدا ھەبەۋ لەخەلكى دەگىرت، دەبىت دەستبەكەيت بەچاككردنى

حه سه نى به صدى

ئەو عەبىيە لە نەفسى خۆتدا ئەگەر وابكەيت و چاكى نەكەيت ئەوا چارەسەرى ئەو عەبىيەت نەكردووه، بەلكو عەبىيەكى تریشت درووستكردووه، بەلام كە هەولتەدا بۆ چارەسەرى ئەو عەبىيەو لە نەفسى خۆتدا چاككرد، ئەوا كارت دەبێتە چاككردنى نەفسى خۆت، كە ئەو كەسەى بەم شێوەیە بێت لەخۆشەویستى بەندەكانى خۆى گەورەبە.

* لەبەبەتێكى تردا ڕوونى دەكاتەو كەنرخ و بەهەى ڕەفتارو كردار تەرازو بەكى راستەقینەو خەلكى پێ هەندەسەنگێرت، وە دەفەر مۆت: خەلكى بەكردەویدا بناسو تا قى بكەرەو، واز لەگرفتارەكانیان بەهێنە بەراستى خۆى "عزوجل" گرفتار وەرناگرت تەنها ئەو نەبێت بەكردەو بێسەلمێت كە راستەكات یان درۆدەكات، كاتێك گۆیىستى قسەبەكى باش دەبێت بەدۆى خاوەنەكەیدا بگەڕێ و لێى بڕوانە بزانە قسەكەى لەگەڵ كردهویدا بەرامبەر دیتەو، ئەگەر وابوو ئەوا چاكەو لەجەوى خوشك و براكانیشدا چاك دیاردەبێت، وەنەگەر گرفتارو كردارەكەى جیاوازیوون لەبەكترى، ئەوا تۆ چۆنى بۆدەجیت و بەجى دەچوینى؟ یان چى ئەو لەتۆ شاراوەیه؟

ناگادار بە تۆش و ئەویش فەریو نەخۆن هەروەكو كۆرى نادەمى فەریودا، تۆ گرفتارو كردارت هەبە، كردهو كەت راستە لەقەكەت، وەتۆ نەتێى و ناشكرات هەبە، نەتێبەكەت راستە لەناشكرات، وە نێستاو دواڕۆژت هەبە، دواڕۆژت راستە لەبێستات، وە لەكۆتايدا دەبەسەلمێنى كەپۆلى ڕەفتارى باش بەرەهەمىكى پێوستكراو بۆ زانستىكى سوودبەخش.

وە دەفەر مۆت: ئەى نەوێ نادەم وەللاھى كەقورنانت خوێندو باوەڕت پێى هەبوو و كارت پێكرد ئەوا لەدنیادا خەمت گەورە دەكات، لەخرا ترسانت توندتر دەكات، گریانێ زیاد دەكات.

سەھەرەك بۆ تارىكىستانى دىلەكان

وھەدەفەرموئەت: بايەخ بەم دىنایە مەدەن وەئەللاھى ئەوھى بەھای بۆ دانەنا ئەوا پىئى دلتخۆش و بەختەوەر دەبەت، ناگاداربە ئىسلام و رەفتار پابەندن پىكەوھ لەدرووستکردنى كەسایەتى مۇسلماندا.

* وھەدەفەرموئەت: لەنیشانەكانى مۇسلمان: " بەھیزە لەدەندا، ووردەبن و خۆراگرە لەنەرمونىانیدا، دانائو پىنگەشتووھ لەزانستدا، پەيوەست و بەندە لەبەزەبى و لەسەرخۆیدا، مافى دەووروبەر دەدات، لەدەولەمەندیدا چاكەو پاشەكەوت دەكات بۆ دىناو دواوۆژ، لەھەزاریدا ئارام و خۆراگرە، چاكەكارە لەكاتى دەسەلات و بەتوانانیدا، گوپرايەل و ئامۆژگارە، خاوەن وەرە لەحەزو ئارەزوھەكانیدا، لىبووردەو ئارامە لەتوندى و توورەیدا، داواو ئاوات و ئارەزووھەكانى ھەرزەكارانەن، زۆربلى و دەم ھەراش نىيە، حەزى سىكسى بەسەرىدا زال نىيە، مەبلى بەلای حەزو ھەووس بازىدا نىيەو نابات، زمانى سەلامەتە بۆيە بەزمانى خۆى توشى بەلا نابەت، حەز لەپىشەوايەتى كردن لەدەلیدا نىيە، لەنەتەكانیدا كەمتەرخەم نىيە، بەھۆى رۆدى و چاوبرسىيەتيەوھ سووك نابەت".

** لەگەل ئەم ھەموو بايەخدانە بەتواناو رۆلتى رەفتار و گرنگىيەكەى، ئەم زانا پەرورەشيارە ھەموو ئەو ھەولانە رەتدەكاتەوھ كەزىادەپۆبى لەرەفتاردا دەكەن لەژێرناوى بانگەواز و قولبوونەوھ لەدەندا، وھەدەبەت كە ئەم بەتوندى رازاندەنەوھە ھىچ خەيرىكى تەدانىيە.

"عمارة كورى مەھران" فەرمووى: لەلای حەسەن بووم تىگوشىنى دەخوارد، "فرقد" ھاتەلامان حەسەن فەرمووى كرد بۆ خواردن لەگەلیدا، بەلام "فرقد" وتى: دەترسم لەسەر ئەم خواردنە نەتوانم سوپاسگوزارىم، حەسەن فەرمووى: ھاوار لەخۆت! دەبەت لەسەر ئاوى ساردىش سوپاسگوزارى بكەيت.

حه سه نی به صری

نهو هوش ره تده کاتوه که لاف و گه زاف لیدریت به بدرنامه ی فهران به چاکو نه هی له خراپه به جزیرتک بیگه یه نیتسه نهو راده یه ی شیرو تیر له برا موسلماننه که ی هه لبرگرت، نهو هتا پتغه مبر "ﷺ" نه فهرمویت: "روخاندنی دنیا له لای خوا که موزه له کوشتی موسلمانیک به ناره و"^۱، ههروه ها نه فهرمویت: "له دوای من نه گهرینه وه سر بیاوه ری و به گزیه کردا نه چن و له گهردنی یه ک مه دن".

کاتی نازاوه که ی نیوان هه جاج و عبدالرحمن کوری نه شععت، "عوقبه ی کوری عبدالغفار و نه بولجه زاو عبدالله کوری غالب" که له ده سته ی "کوری نه شععت" بوون چون بولای هه سن و وتیان: نه ی نه بوسه عید تو ده لیت چی له کوشتی نهو سه ره که شه ی که خوینی به حه رام رشتوه و مالی حه رامی وه رگرتوه و ته رکی نویژی کردوه.. واو وای کردوه و..؟

هه سن فهرمووی: نه بینم نه گهر نه یکوژن و لئی گهرین بکه ویتسه بهر سزای خوا، ئیوه نه تانه ویت سزای خوایی به هوی شیره کانی ئیوه وه بیت؟ نه گهر به لاهه بوو نارامبگرن تاخوا حوکم نه دات، نهو هی له سه ره ئیوه یه خورگری و پارانه وه یه، نهوان روشتن و نه یانوت: نهو چاره سه ره مان نه ویست، چوون له گه ل "کوری نه شععت" داو بوو به جهنگ له نیوان نهوان و هه جاج به سه ربازه کانیه وه، سه ره تا زوریان لیکوشتن وه به "کوری نه شععت" بیان وت: دلخوش به بهو کوشتاره ی که له ده ورته کرا نه وه وه کو کوشتاری ده وری وشه ره که ی "عائیشه" وابوو، هه سن چووه ده ره وه پنی وتن: که نهو ده رچوونه یانی پتاخوشبووه و نه م جهنگه ی پتچاک نه بوو.

^۱ - ترمذی و نه سانی بهر شمه کی ساغ گبرایانه ته وه.

سەھەر تەڭ بۆ قارىكىستانى دۆلەت كان

* "ابن عەون" ئەللىت: چاوم بەھسەنى بەصرى كەوت لەنيوان ھەردوو
جسەرە كەدا بوو عەمامەيەكى رەشى لەسەربوو ناگايان ئى نەبوو كە خوئى
لەھەندىك ناوى ئەو رووبارانەشدا ھەتا لىيان رزگار بوو ئەو ھەندەى نەما بوو لەو
رۆژەدا ئەو یش لەناو بچىت.

بەم شىۋەيە ھەسەنى بەصرى بەرنامەيەكى پەرۋەردەيى تىرو تەواو و
رەسەنى پىشكەش بەنەو ھەكان كەردو ھە، ھەكو نورىك رېگەو رېيازى پىشەنەكانى
رووناك كەردو ھەو ھەئايا ھەلەكى ئىستا و ئەم سەردەمە لەم نورو رۆشنايە سەروو
ھەردەگرن و دەگەنە ئەم رووناكيە؟!

به یام و بانگه وازیك له حهسه نی به مصریه وه بۆ

نه وه کانی ئاده م

* نهی نه وهی ئاده م: ناگات له کرده و هت بیت، کرده و هت به راستی نه وه
گۆشتی تۆیه وه خوینی تۆیه چاره و رانه، به هر چه شتیك بیت به کرده و هت
ده گه یته وه.

* له و سیفات و ناکارانهی نه هلی ته قوای پیده ناسرین:

له قسه کردندا راستگریه، وه فاداره و پیمان و به لێن ده بانه سه ر، سۆزی خزمایه تی
به جی ده گه یه نیت، به زه یی به یی ده سه لات و نه داراندا دیته وه، که م خو ده ر خه ره و
خوه لکیش نییه له ناو خه لکدا، ره فتاره و هه لسه و که وتی جوانه، ره و خوش و
ره و شت به رزه و به وه ش نزیک ده یته وه له خوا.

* نهی نه وهی ئاده م: تۆ چاره و ری به سه ینی کرده وه کانت دیته وه ریت خیره
شه رت کیشانه ده کرین، هیچ شتیك له خیره به که م مه زانه نه گه ر به جو کیش بیت،
چونکه تۆ ده یی نه وه و ده لخوا شت ده کات هیه چیش له شه ر به که م مه زانه، ده لنیابه
ده یی نه وه و به و هۆیه وه توشی ناخوشی دیت، خۆت به ریزه له گومرایی و تاوان.

* خوا ره حم به یاوێك ده کات که کاسی جه لال بکات، به خواسته وه لیی
به خشیت، چاکه و یارمه تی لیبکات و لیشی پاشه که وت بکات بۆ ره ژوی نه داری
و برستی، دنیا به و حالی بی ناگیه وه ده روات کرده وه کانت وه ک ملوانکه یه ک
له گه ر دنندا به جی ده هیتیت، ئیه خه لکتان پیتش خۆتان داوه، قیامه تیش ئیه
پیش خۆی ده دات، وا باشه ریتانی پتچاره ته وه ده ی ئیه چاره و رتی چی ده که ن؟

* نهی نه وهی ئاده م: چاک بزانه تۆ پتکه اته ویت له چه ند ره ژانیك! هه ر که
ره ژۆتیک ده روات نه و به شتیك له تۆ ده روات، نه وه چه زه مانه وه یه که ؟ من
که سانیکم ناسیه به هه ر شتیك له دنیا دا ده هاته ریان ده لخوا شت ده بوون، بۆ هه ر

سەھەرلىك بۇ تارىكىستانى دۆلەت كان

شېكىش لە دەستيان دەريشت داخ و ئاخيان نەدەخوارد، دنيا لە چاوى ئەواندا
وەك خۆل واپوو، دەى ئىمە لە كۆيى دنيا دايى ئىستا؟!

* بەراستى بېر وادار بەردەوام لۆمەو سەرزەنشتى نەفسى خۆى دەكات

دەلەيت: ئەو چ قسەيەك بوو كردم؟

دەلەيت: نازام ئەو چى بوو خواردم؟

دەلەيت: ئەو چىيە؟ نەفسم چى ئەلى؟

نايىنى ئىللا سەرزەنشتى خۆى دەكات ...

بەلام خراپەكار: پەنا بەخوا لە خراپەكار ئەو ھەنگاۋەكان دەنەيت بى ئەو
لەنەفسى بېرسىتەو، بى ئەو ۋى پەخنىيەك لەخۆى بگريت، ھەتا دەكەيتە ناو
چالەكەيەو، ئىنجا لەویدا دەلەيت: ئەى ھاوار لەو كارەساتەى تىي كەوتم

ئەى خۆزگەم ...

ئەى خۆزگەم ...

خۆزگە دەخواریت و پەشمانە لەكاتىكدا ھىچى بۇناكریت !!

* ئەى ئەو ۋى ئادەم:

خۆت بېرىزە لەستەم، بەراستى سەم تارىكايى رۆزى قىامەتە، لەرۆزى
دوايدا خەلكانىك دەھىن بەچاكەى ئەوئەندە زۆر بەقەد كىران، بەلام بەردەوام
لەيان وەردەگىرەو ھەتا ھى وایان ھەيە مایەپوچ دەمىتەو، ئىنجا
رادە كىشرىتە ناو ئاگرەو؟!

* ندى نهوى ئادهم ..

نه گهر پياويكت ديت پيشبركى له دنيا دا ده كات، تو پيشبركى روى
دوايى له گه لدا بكه.

* ندى نهوى ئادهم ..

دهروونت پاك رابگره، بهردهوام بهرزه وه پروانه خه لكى و بهرزه وه
هه لسوكه وتيان له گه لدا بكه، خه لكيش بهردهوام ريزت لیده گرن.. مبه
به كۆسپ له بهردهم خواسته كاناندا، مبه به هوكار بو له ده ستداني نهوى هه يانه،
چونكه نه گهر وابكه يت سووك سهرت ده كهن، رقيان له قسه كانت ده بيته وه،
قين له دل ده بن بهرام بهرت.

* ندى خه لكينه: له خو شويستندا ناسانين، وه له رقوقندا ناسانين، هه ندك كهس
نه وه نده له خو شويستندا رۆده چن هه تا به هيلاك ده چن، وه هه ندك كه سيش
نه وه نده له رق و قيندا زياده روى ده كهن هه تا به هيلاك ده چن.

* ندى خه لكينه: نه گهر هيچ گونا هيكمان نه بيت ته نيا دنيا مان خو ش بويت، نه وا با
له نه فسى خومان بزمين له سهر نهو خو شويستنه، نه وه تا خواي گه و ره
ده فهرمويت: ﴿تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ الانفال
٦٧ واته: "ئيه كهل و پهل و شتومه كى دنيا تان ده وييت؟ له كاتيكدا خوا
سهر فرازى نهو جيهانى نه وييت و قيامه تى مبهسته"، خوا ره حم به وانه ده كات،
نه وه يان ده وييت و مبه ستiane كه خواي گه و ره ده وه وييت و مبه ستيه تى.

* ندى خه لكينه: به راستى كاتيك پياويك داواي زانستى ده كرد، نه وه له
تيرواينيدا ده بينرا، له ملكه چى و ريز داريدا،
له زمانيدا ..
له ده ستيدا ..

سەھەرلىك بۇ تارىكىستانى دۆلەت كان

لەنۇزىدا ..

لەبەجى ھېتائى سۆزى خىزمەتلىدا ..

لەزۇھدو پارىز گارىدا

بەلام ئىستا .. !!

زانست بوۋەتە "تەلەو داو" ھەمۇر راۋى پىندەكەن يان پىنى راۋ دەكرىن !

مەگەر يەككەل خاۋا رەجى پىنكەت، كە ئەوانەش كەمن.

((واخەرىكە سەرچاۋەو كانى و كارىز دەبن وون

زەۋى قىروتيان دەدات و دەرياجەش ووشك دەبن!

خۇبەخۇ يەكەر راۋدەكەبن تىروانىمان زۆر لىك دوورن

كارو فرمانىك يىتە ناراۋە لەپىتچانەۋەى نازاۋ جەسوورن

بچوۋكمان پاكىزەيە گەۋرە بەپىنچەۋانە ...

پىشەۋاكانمان بەكاردەھىتەرنىن بچوۋك بىن كارو فرمانە

بەرگ و پۇشاك راۋاۋە تەنك و چىنراۋ جوان

بوۋەتە جىگەى بايەخ و تىروانىن و سەرنجان

لەزىر جۆرەھا ناۋدا زۆردارى كراۋە رەۋا

بەستەمى پەردەپۇش كارمان بەرپۇتە دەپروا

بىرو را جىۋاۋەكان پەرش و بلاۋن ھەردەم

روولەيەك ۋەردەگىرن رىك ناكەۋن نابن جەم

وتار بىژەكانىشمان بەسوۋكى سەير دەكرىن

بەردەۋام و ھەمىشە عاقلانە زەبىرون دەكرىن

دۆلەكانىش بەردەۋام دەبىرن بۆجەۋتى و لارى

فرىو مەخۇ ھاۋرىكەم دان بەراستىدا بنى ...))

حه سه نى به صرى

* من كه سائىكم ديوه، دنيا له لايان له خوځل كه مژبووه، وه كه سائىكيشم ديوه نيواره له هره به كيكيان هاتووه ته نها به شى نهو ژه مه يان بووه! نه يانوت: هه مووى نانيمه ناو سكم، به لكو هه نديكي لى ده به خشم بۆ خواى "عزوجل" ا وه له و به شه ژه مه هه نديكيشى ده به خشى، له كاتىكدا بۆ خووى پى موحنا جى بوو له و كه سهى كه پى ده به خشى .

* نهى خه لكينه: دنيا خانهى كاره، كى پشت بكاته دونياو دۆستايه تيه كى كه مى بكات، به و كه مه دۆستايه تيه به خته وه ر ده بى و سوودى لى ده بينيت، وه هه ر كه سى كيش به ويست وحه زه كانى دۆستايه تى له گه ل دنيا دا بكات و خو شى بويت، نه وا به هوى وه شه كه ت و ماندوو ده بى ت، به لام له كو ين نهو دلانهى هه سته كه ن و تى ده گه ن؟

نهو چاوانهى ده بين؟

نهو گويانهى نه بى ست؟

نه وان تان كه نه بى ست له كو ين !! نايان تان بى ستوو كه خوا "عزوجل" ناگاداره به سه ر به نده كانيه وه و چاودى ريان ده كات وه له كتيه كه يدا بوى نار دوونه ته خوا ره وه:

حه زت له دنيا بى ته نها بۆ رواله تى

پازى مه به تيايدا دلتيا بى

وه پشى بى مه به سته .. به لام نه نايان تان پشتگوى خران و غوونه ده هينه وه بۆ ره خه لى گرتيان، وه داواى شتى جيا له وه ده كه ن، هه زو ناره زو به لاي شتى ترياندا ده بات،

* تى بگه نهى له خو با بى ..

بۆ كارى ناشرين چوست و چالاكيت

سەھەرلىك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

بەلام بۆچاكە نوستوو بىناگايىت
تەمبەلى دەكى تازە بەتازە !!
(دل بۆ خراپە گورج و كارايە ..
چۆن لەچاكەو خىر وا بىناگايە
ھاوار بەمالىت ئەى نەفس و دەروون ..
بۆگەنى دىنيا چۆن رازى كىردوون؟!..
و ھا چاكەرە نەسرین برېژىن ...
خەفەت بىنۆشەن حەسرەت بېجىژىن
فام بىكەينەو بە بىن پەشىمان
كفن بېنۆشەن سەبرى گۆرستان
ئارەزوو و ھەوەس بىكوژىن تەواو
چۆن بوونە بى ئاوسىگ و ھەناو..
گەشتى درىزخايەن لەبەردەممانە
دەگەينە مەنزىل دوا ھەوارمانە..
يان ئاوسىگى دۆزەخ و جەھىم ...
يان بەھەشتەكەى نەپراوەو نەعىم
مىن سۆيىندىت دەدەم چىيە ئەم ژيانە
يان پىلەو پاينە يان نىشتمانە ...
ھەتتەلەتەين و بۆيە كۆردنە ...
بۆچى شەيداي بووى ھەر فريوخواردنە
بەسىيە بۆ ھەرچى و پەرچى درووستكارى
يان بۆ سىتمكار تاكەى ھاوكارى..

حه سه نی به صری

له ناوچی نهو کۆگه لهی یه کبر و بی باکن..

ناحهزو گیره شوین، به خوشیان ده لێن چاکن

به جۆریکه له ناومان ناپاک سهردارو نه مین

نه مینیش بوته ناپاک به راستی لێقه و ماوین

نهو خراپه کارانهی ماستاوچی و خۆپه رستن

ریا و مه رای کارد ده ستیان بشکی له ناوچن

نه وانهش که دوو رووی بوته کردو و پشه یان ...

پیسوای کردوون، له ناوچن، پوخسار ته له خ و ره زا گران

له ناوچوون بۆ نهو که سهی به هه شتی له ده سته دا

بۆ سه وزیه کی په بناوی کهم ته مهنی ناو دنیا ..

***

* تێ بگه نهی خه لکی بێ ناگا، کاروان واکه وته پێ، له کاتی به یانیدا پێوارانی
سوپا سگوزاری ده کهن ﴿أَفَأَمِنْ أَهْلُ الْقُرَى أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا بَيَاتًا وَهُمْ نَائِمُونَ* أَوْ
أَمِنْ أَهْلُ الْقُرَى أَنْ يَأْتِيَهُمْ بَأْسُنَا ضُحًى وَهُمْ يُلْعَبُونَ* أَفَأَمِنُوا مَكْرَ اللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ
مَكْرَ اللَّهِ إِلَّا الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ﴾ "الاعراف ٩٧-٩٩"

واته: "ئایا خه لکی شاره کان له وه دلتیان و ناترسن که تۆ لهی ئیمه بیته بۆیان
له شه ودا له کاتی کهدا نه وان نوستوون؟ ئایا خه لکی شاره کان دلتیاشن و ناترسن
له وهی تۆ لهی ئیمه بیته بۆیان له چیشه نگا ودا، له کاتی کهدا نه وان سهر گهرمی
یاری و گهمه ن، جا ئایا دلتیاو بێاک بوون له نه خشه و پیلانی خوا، (له سهر ناستی
تا که و کۆمه لێ یان له سهر ناستی حکومه ت و گه لان؟) جا کهس بێاک ناییت
له نه خشه و پیلانی خوا جگه له قهومی خه ساره ته نه دان نه بیته).

سەھەرەك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

* بېروادار ئەۋەندە ترسى قىيامەتى ھەيە بەجۈرىڭ ھەتا ئەلنى: رزگارنام! بەلام خراپەكار ئەلنى: خەلكى ۋەكو من زۆرن، خوا لىمخۆشەبىت، گرنگ نىيە بۆم، رەجى خوا لراوانە!

تەۋاۋىكە ئەى لەخۇبايى، مەلنى: ۋاۋەيلا بۆ نوئىز خويئان!

﴿قَالَ عَذَابِي أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ﴾ * الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ "الاعراف ۱۵۶-۱۵۷"

ۋاتە: ((سزاو تۆلەم توشى كەسەك دەكەم كەبەھەيەت و "شايستە بىت"، رەھمەت و مېھەبانىم ھەموو شىنكى گرتەتەۋە، جا لەمەودوا ئەو رەھمەت و مېھەبانىم تۆمار دەكەم و بېرىار نەدەم بۆ ئەو كەسانەى كەتەقۋا پارىزگارى دەكەن و زەكات دەدەن و ئەۋەش كەباۋەرى تەۋا بەنايەت و فەرمانەكانى ئىمە دەھىتن ...

ئەۋەنى كە شوئى ئەم (محمد ﷺ) پىغەمبەرە ھەۋالەدەرە نەخوئىندەۋارە نەكەون ئەۋەى كە "گاۋرو جوو، ناۋو نىشانىان" دەستيان دەكەۋىت نوسراۋە لای ئەۋان لەتەۋرات و ئىنجىلدا، فەرمانيان پىندەدات بەچاكە قەدەغەى گوناھو خراپەيان لىدەكات و ھەرچەك پاك و چاكە بۆيان ھەلال دەكات و ھەرچە پىس و ناپوختە لىيان ھەرام دەكات و نەركە قورس و سەنگىنەكان لەسەرشانىان لادەبات، ئەو كۆت و زنجىرانەش كە لەسەريان بوو لايدەبات ۋەك "خۆكۆشتىن لەكاتى تەۋەدا ... ھتە" جا ئەۋەنى باۋەريان ھىتاۋە پىشتىۋانىيان لىكردوۋە

شوینی ئەو نووره کەوتوون کە "قورنانه" و هاوڕێی لەگەڵیدا ڕەوانە کراوه هەر ئەوانە سەرفرازو ڕزگاران).

* وه بێخۆتەر هه ئه ی له خۆبایی (إِنْ رَحِمْتَ اللَّهَ قَرِيبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِينَ) "الاعراف ۵۶"

واته: "بەراستی ڕەحمەتی خوا نزیکە لە چاکە کاران و چاکە خوازانەوه".

* بخۆتەر هه ئه ی له خۆبایی: ﴿وَإِنِّي لَفَقَّارٌ لِّمَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا ثُمَّ اهْتَدَى﴾ "طه ۸۲" واته: (دلتایان بەراستی من زۆر لێخۆش بووم لەو کەسە ی کە تەو بە دە کات و باوەڕ دەهێنێت و کار و کردەوه ی چاکە دە کات لەوه و دوا، "تا دوا هەناسە ی ژیا نی" بەردەوام دەبێت لەسەر ئەم ڕێیازە).

دیسان بخۆتەر هه ئه ی له خۆبایی هەڵخەڵەتاو: ﴿فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ﴾ غافر ۷ واته: "کە وابوو خۆشبیە لەوانە ی کە تەو بە یان کردوو و لە گونا هە کانیان پەشیمانن و شوێن بەرنامە و ڕێیازی تو دە کەون، هەروەها لە ناگری دۆزەخیش بیانپاریژە".

بەلام خراپە کاری لەخۆبایی نەفسی خۆی ئەخەڵەتینی، کردەوه ی دوا دە خات، گوا یە هیوا ی بە خوا ی تەعالایە.. تیا چوون بۆ دنیا ویستان، ئەوه دنیا یە !!! وەللا هی بە نوێ سرائیلی کە لە دوا ی خوا پەرستی کەوتنە بت پەرستی، بەهۆ ی خۆشویستیان بۆ دنیا بوو.. وەللا هی بە نده بپروا ناکات بە ناگر.. تا ئەو نده دە زانی ت زه ی بە هه موو فراوانی خۆیه وه لەسەری تەسک بوە تەوه "دە چیتە ناو گۆڕ"، بەراستی دوو ڕووی هەڵخەڵەتاو، ئە گەر پێی بلێت ئەوه ناگرە لەودو ی ئەو دیوارە یە پڕوا ی پێ ناکات، هەتا بلێسە کە ی هێرش ئە کاتە سەری!

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

* دىلەكان .. دىلەكان لەراستىدا دىلەكان دەمرن وەدەژىن
نەگەر مرد: فەرزەكانىش بەبارگرانى ئەزانىت لەسەر خۆى، نەگەر ئەو دىلە
ژىيادەو، ئەوا كارا و دىلەسۆزەو خۆبەخشانە رادىت.
* بېوادار .. بېوادار كامەيە؟ وەئلا بېوادار ئەوكەسە نىيە كە تەنيا مانگىك
كردەوئەى ھەيە يان دوو مانگ يان سالىك، يان دوو سالى، ناوئەئلا خراى گەورە
ھىچ وادەو كاتى بۆ بېواداران دانەناوہ.. جگە لە"مردن".
* گوناھەكان

ئايا گوناھەكان وەكو يەك وان؟ پىاوى وا ھەيە گوناھىك نەنجامدەدات
ھەرگىز لەبىرى ناچىتەوہ بەردەوام و بۆھەمىشە لىتى دەترسى، ھەتا ئەچىتە
بەھەشتەوہ.

* دنيا .. وە خەمەكانى دنيا
داخ و ھەسرەت لەسەر شتە لەدەست چووہەكانى، ھەسرەتەك چەندەھا
ھەسرەتى تر دروستدەكات، بېوادار نەگەر داواى پىرستىيەكى كردو بۆى
جىيەجى بوو، دەزانىت خراى گەورە بۆى ئاسانكردوہو سووپاسى خراى
لەسەر دەكات، وە نەگەر بۆى جىيەجى نەبوو .. وازى لىدەھىيەت وە نەفسى
خۆى پىتوہ خەرىك ناكات. ((عجبا لأمر المؤمن إن امره كله خير وليس ذلك
لأحد إلا المؤمن إن أصابته سراء شكر، فكان خيرا له وإن أصابته ضراء صبرا
فكان خيرا له)) "رواه مسلم".

واتە: "كارى بېوادار سەيرە كە كارەكانى ھەمووى خىرە، ئەوہ بۆكەسى تر وانىيە
جگە لەبېوادار، كاتىك توشى خۆشى دىت سوپاسى خوا دەكات، ئەبى بەخىر
بۆى، وەنەگەر توشى ناخۆشى بوو ئارامى لەسەر دەگرىت، دەپىت بەخىر بۆى).

حه سه نى به صرى

خوشى و بهخشى و ناسوودهى دنيا بۆ پرواداره، بۆ نه وهى كارى خيىرى تيدا ده كات و تويشوروى تيدا ناماده ده كات بۆ چورونه بههشت، بهدبهختى و كه ساسى و ناسوودهى دنياش بۆ بياوهر و دوور و وه كانه كه تام و خوشى رابوار دنيكى كاتى ليده چيزن و تاييدا تويشوويهك ناماده ده كهن به ره و "ناگر" يان نه بات.

﴿فَمَنْ زُخْرِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْفُرُورِ﴾ آل عمران ١٨٥

واته: "نه وسا نه وهى دور خرايه وه له ناگرى دۆزه خ و خرايه بههشته وه نه وه بهراستى سهر فراز بووه، ژيانى دنياش بيجگه له وهى كه رابوار دنيكى خه له تينه ره شتيكى تر نيه".

پروادار بهر پيره به ره له سه ر نه فسى خوى له نه فسى خوى ده پرسينه وه بۆ خراى گه وه، ده زانيت كه له رۆژى دوايدا لپيرسینه وه ناسانه، له سه ر كه سانيك كه له دنيا دا لپيرسینه وه يان له گه ل نه فسياندا كرووه، به لام لپيرسینه وه توندو دژواره له سه ر نه وانهى بى لپيرسینه وه دواى نه فسيان كه وتوون.

* نهى خه لکينه نارامبگرن وه توندو نازابن، بهراستى ژماره يه كه شه وو رۆژه وه هيچى تر، بزائن ئيره وه كو سوارى كى ده ست به سه رن وا خه ريكه يه كه يه كه بانگ ده كرين و نه وهى بانگكرا وه لام ده داته وه وه روات بى ئاوردانه وه وه ئير ناگه رپته وه، دهى بيرى لپيكه نه وه، خورتانى بۆ ناماده كهن به كردارى چاك.

نه وه راسته كه زۆر له خه لکى تپه كۆشن، كه وتوونه ئيران خويان و ئاره زوو باز يه كانيان.

سەھەرەك بۆ تارىكىستانى دىلەكان

ئەوۋى ئارامبىگىرىت لەسەر پاستى ئەوۋە بۆ خۆى باشەو ئومىدو ھىوۋى
دوۋرۋزىتى، تىبگە لەيىئاگايىت ئەى لەخۆبايى ھەلخەلەتاو بگىرى لەسەر ھەلەو
تاوانەكانت.

ئەگەر "ئىبراھىم-ئىبراھىم-ئىبراھىم" بىزىت و ئەگەر "موسا-ئىبراھىم-ئىبراھىم"
بىزىت و ئەگەر "ئىسا-ئىبراھىم-ئىبراھىم" بىزىت و ئەگەر "نوح-ئىبراھىم-ئىبراھىم"
بىزىت وە چاكارىنى چاكان "ئىسا-ئىبراھىم-ئىبراھىم" بىزىت، من چ
كەسىكىم كەنەترىم و ئەگەر؟

* بىرىكەرەو ئەى ئەوۋى ئادەم

ئايا ھىزى شەپ كىردىت ھەيە لەگەل خوادا؟! بەپاستى ئەوۋى سەپىچى فەرمانى
پەرۋەردىگارى كىرد ئەوۋە لەگەلدا جەنگىۋە!

ئەى فلان زۆر خەمى چاگە بۆ رۆزى دوۋىسى، چونكە پىندەگاتەوۋەو
لەفرياتىت، بگىرى لەچەند سائىكى تەنبايدا، بەلكو خەمى گەرە پىندەگاتەوۋەو
و ەھم بەفرمىسك رىشتەت دەكات، دەچىتە رىزى سەرفرازان

* ئەى فلان، زىمانت بەيادى خوا پاراۋ بگە، پىندەگاتەوۋەو پىندەگاتەوۋەو
بەفرمىسك رىشتەت، لەترسى خوا .. ۋەئەللاھى ھەرنەۋەندە دەزانىت دەگەيتە دوا
جىگەت ئەۋىش لەناۋ بەھەشتدا يان لەناۋ ئاگرىدا، لەۋى ھەۋارى سىيەم نىيە.

سۈنەت .. سۈنەت با دەروونتان بىتە ھەۋارىگەى خۆشەۋىستى بۆى بەگەۋەرى
بزانن .. بەسۆزەۋە بۆى بپروانن.

ۋەكو لەگىرەنەۋەكاندا ھاتوۋە: كاتىك مېمبەريان دروستكىرد بۆ پىنەمبەرى
خوا"ﷺ" (قەدە دارەكە) 'گىريا بەجۆرىك نالەى ئەھات .. بەلنى گىريا! چۆن

---

^۱ - پىش ئەۋى مېمبەرى بۆ دروست بگەن، پىنەمبەر ﷺ لەئەنەشت قەدە دارىكى خورما كە
لەمزگەتەكەيدا بو، ۋەلارى بۆ موسولمانان دەخوتىدەۋە.

حه سه نى به صرى

گريانيك، ههروه كو كۆرپه كه له داىكى دوور ده كه و ته وه گرو ده گريت و له پەرۆشى داىكىدا هه نسلك ده دات !!

* نهى به نده كانى خوا:

ته خته دارىك به كول بگريت له پەرۆشى بو پتغمبهرى خوا!! "ﷺ" دهى ئيه وه نهولاترن كه پەرۆشين بو گهيشته وه پى.

* وه بزانه نهى فلان، ههنگاوه كانت دوو ههنگاوه:

ههنگاويك بو خوته، ههنگاويك له سه ر خوته، چاوه رپين سبه ينى له كرى ده بن؟ وه بو كرى ده چن؟

* مردن .. مردن ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾ آل عمران ١٨٥، الانبياء ٣٥، العنكبوت ٥٧ واته: "هه موو كهس ده بىت بمرىت و شه رابى مهرگ بنۆشيت".

ما فى هه ركه سيكه بزانييت: مردن پى نه گات قيامه تيش جى واده و به لتييه تى.. به چاوى خوى ده بينيت له به ينى ده ستى خوى گه و ره ده وه ستيرىت كه واته هه قه زور دلته نگ و خه فته تبارييت.

* نهى فلان ..

به جهسته ت دۆستايه تى دنيا بكه، به دلته لى دوور بكه وه ره وه، تا نه چيته ريزى دنياويستان.. پشت له دنيا بكه، خوتى لى پاريزه، چونكه پياوچاكان به و شيوه به بوون. ﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾ واته: "هه موو كهس نه بىت بمرىت و مردن به چيژىت"، به راستى مردن دنياى رسوا كرد، وه به هاو نر خيكى واى تيدا نه هيشته وه تا خاوه ن هوش پى دلخوش بىت و خو شيويت.

* وه بزانه نهى فلان بروادار له دنيا دا وهك غه ريبىك وايه، دۆست و هۆگرى پله و پايه و سامانه كهى ناييت و به كه ساسى و ناخوشيه كانيشى شپرزه و بىتارام ناييت..

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

بۇ خەلک جۆرىکەو بۇ ئەۋىش جۆرىک.

خۆت بېارىزە لەھەۋەس و ئارەزووبازى، خراپىن دەردىك كەدل تىكەدەدات:
ھەۋەس و ئارەزووبازىيە..

سوورىە لەسەر زانست، پەسەندترین و باشترین زانست: "وەرە"¹ و
"تەۋەككول"².

وہ بزانە، لەخۆشەۋىستىن بەندەكان لەلای خوا، ئەوانەن كە "خوا" لەلای
بەندەكانى خۆشەۋىست دەكەن، لەزەۋىدا كارەكانيان بەراۋىزو ئامۇزگارى
نەنجامدەدەن..

دېنەكەت، دېنەكەت بەراستى ئەو گۆشتى تۆيە، خوينى تۆيە...
ئەگەر دىنەت سەلامەت بوو، گۆشت و خوينىشت سەلامەت دەبن، ئەگەر وا
نەبوو، پەنا بەخوا ئاگرىكە ناكۆزىتەۋە، سزايەكە ھەرگىز تەۋاۋ نايىت،
نەفسىش نامرئەت.

ئەى نەۋەى نادەم؛ تۆلەنئوان دوو دەستى پەرۋەردگارت دەۋەستى و
بەسراۋىتەۋە بەكردەۋەكانتەۋە، ئەۋەى لەدەستدايە بەكارىيەتە تا لەكاتى
مردندا توشى خىربىيت، پرسىارت لىدەكرئەت ۋەلامت چىيە...

بەندە بەردەۋام لەخىردايە ھەتا ئامۇزگارى نەفسى خۆى يىت لىي بېرسىتەۋە.
ھەر كەس تواناى ھەيىت لە چوار شتدا زالىتت بەسەر نەفسى خۆيدا، ئەۋا
خوای گەۋرە ئاگرى لەسەر ھەرام دەكات و پەناى دەدات
لەشەپتان، لەكاتى ۋىست و ئارەزوۋەكانىدا، لەكاتى ترسدا، لەكاتى ھەۋەس
و داخۋازىيەكانىدا، لەكاتى تورپىيدا.

¹-وەرە: دورر كەۋتە لەتوان و دەست ھەلگرتە لەگومان لىكراۋەكان.

²-تەۋەككول: پشت بەسەن بەخوا.

* نهى نهوهى ئادهم ..

بروادار له وچەند رۆژەدا كە لەژيانى تپەردەبیت و دەروات كار دەكات بۆ خوای بالادەست، وەللاهی پەشیمان نییه لهوهى كە بەسەردابیت لەخۆشى و ناسوودەییەكانى یان لەناخۆشى و نارەحەتیەكانى، دنیا بەدلى ئەو تا پشوازی لیبكات و بەكارى بهیئت بۆ دواڕۆژو توێشووی تیدا نامادە ئەكات بۆ ئەو كاتە، لە دلدیا دنیا خانەو جینگای ئەو نییه، داواكارى خۆشیەكانى نییه و بەلاو ناخۆشیەكانیشى لەدەرونى خۆیدا گەورە ناكات، ئەوهى لەدنیا دا دێتە رینگای، لەبروای ئەودا پاداشتی لای خوا لەسەروردەگریت، لەترس و دوودلیەكان دلتیای دەكات وەخوای گەورە عەبیەكانى دەپۆشیت و لى پرسینهوهى ئاسان ئەكات.

* نهى نهوهى ئادهم ..

تو ئەمڕۆ لەخانەیه كدايت كەترووشى دلرەقى و رەفتار خراپیت دەكات بەراستى هەولەدان و تیکۆشانت بۆ دنیا هیجت پشادات بۆ دواڕۆژت، جگە لهوهى پیش خۆت بەرپى دەكەیت بۆ..

مال و سامان بۆ نەفست كۆمەكەرەوهو شوین هەواو نارەزووهكانى مەكەوه، چاك ئەزانیت هەر بەجێدەهێلت و ئەوهى هەیه لەدوات بەجى دەمیتیت، چەند رۆژانێك لەژیان و ئەو پلەو مەقامەى كەهەتە بەكاربەیتە بۆ ئەو مالتەى كەدوا رۆژ بۆی ئەچیت، پیش ئەوهى خوای گەورە كۆتایی بەژیان بەیتیت، بەراستى كەس بەویستی خۆى نییه كە دنیا بەجێدەهێلت و ئەچیت بۆ ئەو هەواره.

* نهى نهوهى ئادهم ..

ئەگەر ئیتا پەشیمان ببیهوه، پیش ئەوهى تووشى پەشیمانیهكى گەورەتریت، دنیا وازى یێتە لەنەفسى خۆتدا لای بەرهو دۆعاخوازى لیبكە،

حه سه نی به صری

کردن و رسوا بونی قومیکه له بهر کۆکردنه وهی مآل و سامان و دنیا داری
بیتا گابوون له دینداری و له بههشت بیته شی کردوون.

ئیمه به راستی هاوړنیه تی که سانی کمان کردووه که دهیانووت پیوستی ئیمه
له دنیا دا نیه، بۆ ئه و دروست نه کراوین، داوای بههشتیان ده کرد، به "به شه وو
پۆژو به گیان و دل" سوپاسگوزاری خویان ده کرد هه تا خوتیان تیدا رڤا هه
به ئومیدی رڤا گاربوون و سهرفرازی بوون.

شادمانی بۆ نه وان، هه چیان بهر گیکیان نه بوو، راخه ریکیان نه بوو، هه که پێیان
ده که بیتی به رۆژوو بوون و له خواترس و ملکه چی بۆ فه رمانی خواو خۆ به به چووک
زانی و خۆ به که مگر تن له ئاکارو سیفاتی نه وان بوون.

هه تا که ده چوونه وه مآل هه رچیان له بهردهم دانا بان بۆ خواردن هه چیان
نده گروت و به بی دهنگی ده یا خوارد نه یانده گروت نه وه چی یه و نه وه ...!

* بر وادار له دنیا دا دیله و هه ولده دات بۆ نازاد بوون، له هه یچ شتیک نه مین نییه
هه تا ده گاته وه به خوای "عزوجل"، ده زانی ت هه مووی له سه ر ده نو سه ریت و
وه ده گیریت له بیست و روانین و زمانی، رازی بوون قورس و گرانه، به لام نارام
گرتن بر وادار پشت نه ستور نه کات.

* نه ی نه وه ی ناده م ..

ژیره و له سه ر نه فسی خۆت به نا گابه، که چوینه نا و نا گر هه ر گیز وه کو خۆت
لینایه ته وه، بر وادار له دنیا دا پێش بر کپی دنیا داری ناکات، له ناخۆ شه کانی
دلگیر ناییت و خه لکی له ده ستی نه و ناسو و ده ن.

هه ر که س سوپاسگوزاری له سه ر به ره و به خه ششه کانی خوا بکاته هه یزو
چاودیری کاری ..!

سەھەرلىك بۇ تارىكىستانى دۆلەت كان

هەزەكەت دان لەۋماتەى ھەبەتى بىكەتە شوورەو ياساۋى.. زانست بىكەتە بەلگەو سەركارى خۇي.. لەۋپىران بوون و بەھىلاك چوون ئەمىن دەبىت.. ھەركەشەش بۇمات و سامان پراۋچى بىت، ۋە زەۋىتكارى ئەۋ مافانەبىت كە لەسەرىدەتى و بەھۇي خەرىك بوونى بەھەۋاۋ ئارەۋوۋ گۇپراپەلى خوا لەبىرىكەت، ئەۋا ستەم لەنەفسى خۇي دەكەت.

خۇاى گەۋرە پەھم بەچۋار كەس دەكەت و خۇشەدەۋىن و پەھمەتى خۇي بەسەرىاندا دەبارىت:

* ھەركەس لەگەل داىك و باۋكىدا نەرمونىان بىت.

* ئەۋەى لەگەل ئەۋانەى لەبەردەستىدان نەرمونىان و لەسەرخۇبىت.

* ئەۋەى يارمەتى ھەۋاران بەدات.

* ئەۋەش كەكەفالىەتى بىياۋك و ھەتپە دەكەت.

* خۇت بپارىزە لە بەرتىل و دەم چەۋرەكرەن، چۈنكە ئەگەر لەدەرگاۋە بىتە ژۋور، ئەمانەت لەپەنجەرەۋە دەچىتە دەر.

* ئاگادارو ۋورىاى دىنابە، بەراستى كەمەن ئەۋەنى تىايدا پزگارو سەرفراز دەردەچەن، سەرىنە بۇ كەسانىك كەتيايدا دەفەۋىن و بەھىلاك دەچەن.

چۇن فەۋتان ؟ چۇن تىاچوون؟

بەلام جىنگاى سەرسۇرمانە بۇ ئەۋانەى تىايدا پزگارو سەرفراز دەبەن، چۇن پزگاربوون؟ چۇن سەرفراز بوون؟.. كەتيايدا پزگارو سەرفرازىت، ئەۋا لەۋ بەلاگەۋرەيە پزگاربوت، ھەرچەندە مەن خەيالى ئاكەم تۇ لەپزگاربوون بىت .. لەگەل ئەۋەشدا

دىنا ھەر ھەمۋى: سەرتاۋ كۆتالى، ھىچى تىانىيە، تەنيا ۋەك پىۋىكى نوسىرو خەۋ بىنىت، لەۋخەۋەدا ھەندىك شى دىلخۇشكار بىنىت..

حه سه نى به صرى

* نینجا ووریا به!!!

چۆن پینکه نین؟

چوزانین خوای گه و ره چه نده له کرده وه کاغمان لیوه رده گریست.. نه گهر
فه رمووی: لیتان وه رنا گرم!!

* نهی فلان ..

دنیا ت بفرۆشه به قیامه ت.. له هه ردوولا قازانج نه کهیت، قیامه ت مه فرۆشه
به دنیا ت .. له هه ردوولا خه ساره تمه ند نه بیت.

* نهی فلان ..

مردن به سه نامۆز گاری کارت بیت، په نگه هه ندی نامۆز گاریه کان کاریگه ریه کی
کاتی هه بیت و دواى که میك نه میتیت، له چاکرینی نامۆز گاری نه وه یه
کاریگه ریه که ی به رده وام بمیتیت.

کاتیک ږووبه ږووی جه نازه یه که نه بینه وه ترسمان لیده نیشیت، گریانى گریا وه کان
دلته نگ و خه مبارمان ده کات وه کو نه و کۆگه له ی لهحه وت ها وه لانی
نه شکه وت ترسیان لیتیشته به لام که له بهر چاو وون بوون: خویشی و
ناسووده یه کان گه رانه وه!!

خوا ږه حم به حه سه نى به صرى بکات و له به هه شتی به رین جیگیری بکات و
نیمه ش سوو دمه ند بکات له زانسته و ږه وشتی جوانی نه و و له و په یام و
بانگه وازه ی.

لەنموونەى وتەكانى

ئەگەر وتە شىرىن و بەناوبانگەكانى بنوسىن بەجەندىن پەرتووكىك لەم شىۋەيە
تەواو نابىت، بەلام مەشتىك لەخەرۋارى ئەو ووتە بەنرخانى ئەنوسىن.

رەجەتى خۋاى لى بىت ئەفەر مويت:

• لەخراپىزىنى دۆست و ھاۋەلانى ئىۋە درەم و دىنارن، دۆستايەتى كردىيان
ھىچ سوودت پىناگەيەن^۱ ھەتا لىت جىانەبەۋە.

• ۋاز لەدنيا بەيىن ۋەللاھى ئەۋكەسە دلخۆش و ئاسوودەيە كەگۈيى پى
نادات.

• ھاۋرپىزىن كەس كە دەتەۋىت ھاۋرپىيەتى بىكەيت ئەۋانەن ھاۋرپىيەتت دەكەن
ۋەكو خۇيان.

• ئەگەر ويستت كەموكۈرپىيەكانى ھاۋرپىكەت باس بىكەيت باسى كەم و
كۈرپىيەكانى خۇت بىكە.

• خوشك و برا دىنيەكاغان لە كەسوكارمان باشۋو بەنرخۆن، ئەۋان ئاخىرەتقان
بىردەخەنەۋە، بەلام زۆربەى كەسوكارمان جەنجالمان دەكەن بەدنياۋە.

• شىرىنى تەنھا لە سى شتدا ھەيەو ئەگەر نەتاندۆزىيەۋە ئەۋا بزانن دەرگاگە
داخراۋە:

(۱) نوپۇز كردن. (۲) قورئان خويىندن. (۳) يادى خۋاى پەرۋەردگار.

• كە لەترسى خۋاى گەۋرە گىرايىت لۇمىسكەكانت مەسرە، چونكە ئەبىتە
رۋناكى بۆرۈخسارت، ئەگەر دەست نوپۇز گىرت ئاۋى دەست نوپۇزەكەت

^۱ - مەبەست خۇشويستى درەم و دىنارە، كە دۆستايەتى و خۇشويستىيان ۋادەكات، ئەرك
و ۋاجابىيان لى بەجىنەيىن و لەخىرو بەخشىن بىانگرنەۋە، ئەۋكاتە ئەبۇ دىۋار ئەبۇ قىيامەت
ھىچ سوودىان لى نايىن، پارەو سامان ئەبىت لەۋا دەستدا بىت ئەك لەۋا دل.

حه سه نی به صری

مه سپر، نه وه نه بیته پروناکی بۆ روخسارت، له کاتی کدا له خزمهتی خوادا نه وه ستیت.

• نه گهر و بست دوژمنایهتی که سیک بکهیت، نهوا بزانه نه گهر نه که سه گوزرایه لای فرمانه کانی خوابوو، نهوا دوژمنایهتی مه که چونکه خوای گه وه نایدا ته دهست تۆ، وه نه گهریش سه ربینچی کارو له خویاخی بوو نهوا گوی ی پی مه ده وه خۆتی پیروماندوو مه که چونکه نهوا یاخی بوونه ی خۆی به سه بۆی.

• نه م دینه له نیوان توند گبرو شلگیره کاندایا ده چیته، کۆمه لیک "حه رفی" ن و ته نها پسته کان نه خوینته وه وه به پروو که شیه وه نه روانه ده قه کان-النصوص-بی نه وه ی له مه به سه ته کان تی بگه ن، به مه کانیان پشت گوی خستوو وه هه موشت حه رام ده که ن، یا ده رگای-اجتهاد-دائه خه ن.

"تاویل" چیه کانی ش ده قه شه رعیه کان به نهاره زووی خۆیان به کار نه هین بۆ هه ره مه به ستیک که بیانه ویت، خه ریکن هه مووشتیک حه لال نه که ن و لۆمه ی مه زه هب و اجتهاده کان ده که ن.

به لām نه وه ی که دین سه لامه ت نه کات بریتی یه له پۆلی "میان ره وه" نهوانه ی جیاوازی نه که ن له نیوان زیاده ره وه ی و که م ته رخه می، عه قلی زاناو دل و ده روونی پارێز کاران نه کاته یه ک.

• له نیشانه کانی بروادار دینی به هیزه، له سه ر کرداری چاکه سووره، له وه پهری دلنیا ی و یه قیندا یه و هه ی گومانیک ی نیه، کار به زانست نه کات و به بی زانیاری برپاری شت نادات، ره لتهاری نه رم و نیانه، مافی که س پیشیل ناکات و له ده ولته مه ندیدا نه به خشیته و پاشه که وتیشی نه کات، وه له برستی و نه داریدا خۆرا گرو به ئارامه، له هیزو ده سه لاته داریدا چاکه کارو چاکه خوازه، پارێز کارو ده سه ته لگه ره له هه موس و ناره زو بازیدا، پاکیزه وه به ئارامه له کاتی به لۆ ناخوشیدا،

سەھەرەك بۇ تارىكىستانى دۆلەكان

بەھۇي خواستى ھەرزە كارانەمۇ تېناكەوئەت و نافەوئەت، چونكە لەخواست و يستەكانىدا ھەرزە بىناگانىيە، زمانى توشى ھەلچوون و ھەلەشەبى ناكات، لەقسە كەردندا دەست پىشخەرى ناكات، چاۋەچاۋ ناكات، لەكاتى خوشگوزەرانى و شادى دا خۇي لى ناگۇرپەت، مەبلى بەلای ھەواۋ خۇپەرستىدا نىيە، دەم شېرۇ زمان لووس نىيە ھەرلەبەر ئەۋەشە بەھۇي زمانىۋە سووك و شىرین نابەت، رۇدو چاۋ برسى نىيە، لەقسەي خۇش و زمان پاراويدا درىغى نىيە.

● مالک كورې مەغلۇل ئەلەتت حومەيد ووتى: لەرۇژىكى مانگى رەجەب لەمزگەوت بووين ھەسەن قومىكى لەئاۋداۋ ئىنجا تفى كەدەۋە، ھەناسەيەكى دا بەھەناسەيەكى قول، ئىنجا گرىا، ھەتا لەگريان شېرزەبوۋ ئەلەرزى ..! پاشان وتى: ئەگەر لەدەلەكاندا چاكى يەك ھەبەت، ئەتانگريەنەت لەشەۋدا كەۋەك بەياني قىامەتە، بەراستى شەۋ لىكەندەۋەيە لەبەيانيەكى قىامەت.

● ابن ئەبى دنيا ئەگىرپەتەۋە كەھسەن لەزەمى غەبەتدا ئەفەرموئەت: ۋەللاھى غەبەت بۇدىنى برۋادار خراپەزە لەخۇرەۋ كرم لەجەستەيدا، ۋە"ئەصلى كورې طريف" ئەلەتت: بەھسەم و: پايۋىكى گوناھكار كەگوناھەكانى بەناشكرابى ئەكات، بزمان روونكەۋە ئايا باسكردنى چۇنە؟ غەبەتە؟ فەرموۋى: نەخېر، ۋە ووتى: سى كەس ھەن كەغەبەتيان ھەرام نىيە(ئەۋانەي بەناشكر تاۋان ئەكەن، ئىمامى سەمەكارى زۇردار، داھىنەرى داھىنانىكى گومرايانە).

ۋە لەرموۋى: و تراۋە ھەركەسەك براكەي تاۋانباربكات بەگوناھەك كەزۋوت كەدوۋەتەۋى ئىستا تۇي لىكەدوۋە، ئەۋكەسە نامرەت ھەتاتوشى ئەۋ گوناھە نەبەتەۋە.

حه سه نى به صرى

° محمد كورى عومەر ئەلەيت: گویم لیوو حەسەن ئەبووت: گویم لە ئەبو هورەیرە بوو دەیفەرموو: "دەستتۆز ناگر ئەگۆریت"، ووتی حەسەن ووتی: لەبەرئەو هەرگیز وازی ئی ناھیتم.

° پیاوێك هەبوو سوورو سێ لەبەردەكردو ئەبووت ها سەیرم بكەن، حەسەن فەرمووی: بەراستی ئەتبین ئەی خراپەزینی خراپەكاران، نەخێر بۆ تۆ، بەراستی ئەهلی دنیا بەروانیان بۆ تۆ لەسەردنیا زۆرتر سوورنەبن و وە توانایان زیاتر ئەبێت بۆ هەوەس و شەهوات و دەولەتمەند كردنی سك و پشتیان، بەلام ئەهلی قیامەتی رقیان لێت ئەیتەو و خوشیان ناوێت، ئەوان بەخێرای ئەپۆن و بەجێدەهێلن.

° موسلیم كۆری ئیبراھیم ووتی: رەبیعه كۆری كلثوم ووتی: گویم لەحەسەن بوو فەرمووی: ئەبوهورەیرە پێی ووتین: پێغهەبەر "دروودی خوای لێ بێت" بەیعانی لیوەرگرتم بەخۆشۆردنی هەموو پۆژێکی هەینی، وێری پێش نووستن و بەپۆژوو بوونی سێ پۆژ لەهەموو مانگیكدا.

° "طلحەى كۆرى عەمروى حەضەرى" ووتی: حەسەن هاتەلامان فەرمووی لەگەڵ "عطا" دانیشتیوین، گویم لیوو حەسەن فەرمووی: خوای گەوره ئەفەرموێت: ئەی ئادەمیزاد دروستمكردوێت و غەیری من ئەپەرستی، یادت دەكەم و لەبیرم ئەكەى بانگتدەكەم و لەبەرم زانەكەیت، بەراستی ئەو ستمەزینی ستمە لەزەویدا ئینجا حەسەن ئەو نایەتەى خۆتدەو: ﴿يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾.

° ئەبو عوبەیدە ئەلەيت: حەسەن فەرمووی: هەر پیاوێك بینی خوا نێعمەتێکی پێ بەخشى و وتی: سووپاس بۆئەو خوايەى كەئەو نێعمەتەى پێدام و چاكەى پێوێكرد، ئیلا خوای گەوره دەولەتمەندى ئەكات و بۆى زیاد ئەكات.

سەھەرلىك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

° عوتىي لەباو كىيەو ئەگىر پىتەو ئەللىت: نەخۆشلىك ھاتەلاى ھەسەن كەلەنەخۆشەكەى چاك بوو بوو يەو و ئەویش ووتى: ئەى پىاو خىراى گەورە يادى كر دووئ يادى بگەو، لەگەلتدا دواو سوپاسى بگە، بەراستى نەخۆشى، جارى دەنگىكە لەلايەن خواى فەرمانرەواو خاوەن شكۆو، ئىنجا نەخۆش دواى چاك بوو نەوئى نەخۆشەكەى يادەبىتە سوارىكى سەربەرز، يانەبىتە گوئدرىزىكى رۆزگار خرايى فەوتاو^۱.

° صالح كورى رۆستەم ووتى: گوئىم لەھەسەن بوو كەفەر مووى: خواى گەورە رەحم بەپىاويك ئەكات كەلەخۆبايى نايىت بەوئى كەلەخەلىكى زىاترى ھەيە، بزائە ئەى نەوئى ئادەم، بەتەنيا ئەمرىت، بەتەنيا ئەچىتە گۆرەو بەتەنيا زىندوو نەبىتە، بەتەنيا لىبىرسىنەو ئەگەلتدا ئەكرىت، ئاگات لەوئىستەكانت بىت.

° ئەبى عوبەيدەى ناجى ئەگىر پىتەو: ھەسەن فەر مووى: ئەگەر خەلىك دىت پىشېر كىيان لەگەن بگە ئەگەر لەھىلا كەتدا سەرى دەر كر دئەوئى ھەلبىزار دوو بەنەفسى خۆى، كەسانىكىمان دىتوو كەكار تىكر دنى ئىستانيان زىاتر بوو ەدوار وژيان، ئەوا رىساو بوون و بەھىلاك چوون، ئەى نەوئى ئادەم: فەرمان رەوايى دوانە، ئەوئى ھوكم بە فەرمانى خوابكات ئەوا پىشەوايەكى دادپەرورە، ئەوئى ھوكم بەغەبرى فەرمانى خوابكات ئەوا فەرمانرەوايەكى نەفام و نەزائانەيە.

بەلاك خەلىكى سىنجۆن: بىر وادار، بىر پروا، دووروو، بەراستى بىر وادار گوئرايەلتى فەرمانى خوايە، بىر پروا خواى گەورە رىساوى ئەكات وەكو ئەبىن، بەلام "دووروو" لەگەلتمان لەمال، لەرنگە، لەبازار، پەنمان بەخو، وەللاھى

^۱/ ئەگەر بەئىئارام بىت و ناسوپاسى نەكر دىت ئەوا سوارى سەربەرزە بەلام ئەگەر ناسوپاس بوئىت و تۆبە لەگوناھەكانى ئەكات ئەوا رۆزگارى خراپ و فەوتاو.

حهسه نی به صبری

خوای خوایان ناناسن، سه ریته چی فرهانی خواته کهن به کرده وه بیسه کانیان، پروادار به ترسه وه رۆژده کاته وه له به ترسی خوا، نه کاتووشی خراپه یه ک بیست، یانه وهی رۆیشته وه نه کاتووشی خراپه یه ک بوو بیت.

° "جویریة کوری به شیر" وتی: گویم له حهسه ن بووه نه و نایه ته ی خوینده وه ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾^۱.

دوای وه ستاو ئینجا ووتی: خوای گه وه ره هه موو خیره شه ریکی له و نایه ته دا کۆ کرده ته وه، وه لاهی هیچ شتیکی له داد په روه ری و چاکه خوازی به جینه هیشته له فره مان به رداری خوای گه وه ره هه مووی تیدایه، وه هیه چی شی له به دره وشتی و خراپه کاری به جی نه هیشته وه له سه ریته چی فرهانی خوای گه وه ره هه مووی تیدایه.

° هه ندیك كهس هاته نه لای ئیمامی حهسه ن و ووتیان: سیفاتی ها وه لانی پیغه مبه رمان (عليه السلام) پی بلتی: نه ویش گریاو فره مووی: نه وان نیشانه ی دهر که ووتی خیره بوون لهزه وی تا ناسمان، وه نیشانه ی هیدایه ت و راستگویی بوون نه وان به رگیان زهر بوو بۆ که م مه سه رفی و رۆشتیان به خو به که مزانی و گوشتارو کرداری وه کو یه ک و خواردن و خواردنه وه ی حه لال و ملکه چی و گوێزایه لیان پێ خوای گه وه ره، سه رک کرده بوونیان له هه ق و راستیدا که پێیان خۆش بیست یان ناخۆش، جیه جی کردنی هه موو نه و نه رک و مافانه ی له سه ریان بوو، لی بوورده یی و لی خۆش بوونیان به رام به ره به خه لک و خواردنه وه ی رق و توره ییان

^۱ - النحل/ ۹۰، واته: به راستی خوا فره مان نه دات به داد په روه ری و چاکه کاری و یارمه تیدان و به خشنده یی به خزمان و قه دهغه له گونا هواتاران و ده ستد ریزی نه کات "بۆ سه رمال و نه فس و نامووس" و نامۆز گاریتان نه کات بۆ نه وه ی یاده وه ری وه ریگرن و تبه کړن.

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

لەدروستىكرانى خوا بۆ رازىكردنى خوا لەخزىيان ھەرگىز زىادەپۇيان
نەكردووه جەوورو سەمىيان نەدەكرد، لادانىيان نەبووه لەفەرمانى خوا لەقورئاندا،
زمانىيان بەيادى خواو ەخەرىك نەكرد، خوئىيان نەبەخشى تاسەر كەوتن، مالىيان
نەبەخشى لەپۇستى و قەرزىاندا، ھەرگىز ترسىيان لەدروستىكران پىگەى
لەنگرتون و نەبووه، رەووش و رەفتارىيان جران بوو، دىيان تەنھا بۆ
نامادەكرنى تويشوى دوارپۆژ نەويست، خوئيان لەحەلل نەپاراست زۆر زياتر
لەوى كەئىوه لەحەرام خۆتان نەپارىزن، شوئىنكەوتەى سوونەتى
پىغەمبەر (ﷺ) بوون، كارىيان بەپەراوى خوا دەكرد.

وەفاتی

"نەبو طارقى سەعدى" دەئىت: لەلای ەسەن بووم دىتم لەكاتى وەفاتىدا
وەسەتى دەكرد، بە نووسەرەكەى دەووت: ((نەو شەھىدىدانى ەسەنى كۆرى
نەبو ەسەنە كەشایدەتى داو ەكەخوا تاك و تەنھایەو لەو خوايە زياتر ھیچ خوايەك
نیە، محمد"دروودى خواى لى بىت" نێردراوى نەو خوايەى، وە ھەركەس نەو
شایدەتییە بدات بەراستى و لەدەئەو لەكاتى مردنیدا، نەو دەچیتە
بەھەشتەو...)).

"ئابان كۆرى ەبەر" گێرایەو: كە ئىمامى ەسەن لەسەرەمەر گەدابوو، چەند
پیاویك لەھاوەلانی ھاتنەلای ووتیان: نەبا سەعید چەند ووتەيك بەھۆیەو
سودمەندىن، لەرموى: من سى ووتەتان پى ئەئىم بەقسەم بكەن و پى ەسەن:

• نەوى نەھى كراو ەسەرتان، ئىو ەناو خەلكدا ەو
كەسانەن كەتەركى نەكەن.

• نەوى نەمەرتان پىكرەو ەچاكە ئىو كەنەيكەن.

• بزانی ههنگاه کانتان دوان، ههنگاوێک بۆ ئێوه ههنگاوێک

له سه ر ئێوه، بزوانی سه به نی له کوێ و بۆ کوێ نه رۆن.

به لێ له شه وێکی هه نی له سه ره تای مانگی ره جه بی سالتی "١١٠" سه دو ده ی
کو چیدا ئیمامی هه سه ن گه راپه وه بۆ لای خوای پهروه ردگاری خۆی.

کاتێک رۆژیان کرده وه ده نگ و باسی وه فاتی له ناو خه لکدا بلا و بو وه،
به راستی نه م ده نگه به صره ی هه ژان دو له رزانیه وه!..

"هیشام کوپی حه سان" نه لیت: له لای "موحه مه دی کوپی سیرین" بووین،
پیاوێک ها ته ژووره وه بۆ لای و وتی: حه سه ن وه فاتی کرد. موحه مه د ره جه ته ی
بۆ نار دو ره نگی گۆرا و له قسه کردن وه ستا، تاما وه یه کی زۆر قسه ی نه کرده وه،
نه و که سانه ی له ده ور و پشته ی بوون وه ستا بوون به سه ریه وه بینیان نه وه وه له کاری
تێ کرده وه...

"موحه مه دی کوپی سیرین" یش زۆر دوای نه و نه مایه وه به لکو ته نها
به تێ په ربوونی "١٠٠" سه د رۆژ دوای نه و وه فاتی کرد.

"عه ده الله کوپی شیخ حه سه نی به صری" نه لیت: که باو کی ته مه نی ٨٨ سا له بو وه
له سه ره تای مانگی ره جه ب دا وه فاتی کرده وه.

به لێ دوای نه و ته مه نه پیرۆز و پر به ره که ته، گه راپه وه لای خوای خۆی،
"ئه ییوب و حه مید" شۆردیان، خه لکی هه موو کۆبوونه وه ته واوی به صره
شه قا بوو.

ئینجا کفیان کردو له دوای نوێزی هه نی هه ر له و مزگه وته دا نوێزیان
له سه رکرد که کاته کانی ژیا نی له ویدا به سه ربو بو به زانیی و به مامۆ ستایه تی و
به بانگه وازی بۆ لای خوا.

سەھەرئىك بۇ تارىكىستانى دىلەكان

تەواۋى خەلكى بەصرە شىۋى جەنازەكەى كەوتن و لەگەلىدا پۇشتن،
بەجۆرىك ئەو رۆژە نوپۇزى عەسر لەمزگەوتدا ئەنجام نەدرا چۈنكە تەواۋى
خەلكى بەصرە چۈرۈپۈنەدەر لەگەل جەنازەى موبارەكىداو سەرقالى شاردنەو
ئەسپەردە كەردنى بوون و كەس لەشاردا نەماپوون تانوپۇزى تېدا بىكات.

لەوكاتەى ئەو مزگەوتە لەلايدن مۇسلمانانەو دروستكراپوون، تەنھا يەك نوپۇزى
تېا ئەنجام نەدرا ئەوئىش ئەو رۆژەى وەفاتى شېخ حەسەنى بەصرى بوون رەجەتەى
خوای لى بىت.

بەراستى خەلكى بەصرە بۆى پەرۋش و خەمباربوون، بەوەفاتى ئەو
دەگىربوون، خەم وەكو ھەور سېبەرى لەسەر كەردبوون.

ھەزاران رەجەتتە لەسەر زانای پاىە بەرز..

سەرچاوەکان

داتەر

سەرچاوەکان

- ١- القرآن الكريم
- ٢- تەفسیری ناسان
- ٣- ریاض الصالحین
- ٤- الطبقات الكبرى ج ٧
- ٥- إحياء علوم الدين
- ٦- طبقات الصوفية (كواكب الدرية) ج ١
- ٧- البداية والنهاية ج ٩
- ٨- حلية الاولياء و طبقات الآصفياء
- ٩- صور من حياة التابعين (الكتاب الثاني)
- ١٠- (تأريخ الاسلام ووفيات المشاهير والاعلام حوادث ووفيات)
- ١١- سير اعلام النبلاء ج ٤
- ١٢- صفة الصفوة ج ٣
- ١٣- وفيات الاعيان وأنباء أبناء الزمان ج ٢
- ١٤- رجال الفكر والدعوة
- ١٥- لينتقم نيت
- ١- بورهان محمد نعيمين
- ٢- الإمام أبي زكريا يحيى بن شرف النورى
- ٣- محمد بن سعد بن منيع الزهري
- ٤- الإمام أبى حامد محمد بن محمد الغزالي
- ٥- زين الدين محمد عبدالرؤوف المناوي
- ٦- أبي الفداء الحافظ ابن كثير الدمشقي
- ٧- للحافظ أبي نعيم أحمد بن عبدالله الأصفهاني
- ٨- د. عبدالرحمن رافت الباشا
- ٩- للحافظ المؤرخ شمس الدين محمد بن أحمد بن عثمان اللطفي
- ١٠- الامام شمس الدين أحمد بن أحمد بن عثمان اللطفي
- ١١- للامام جمال الدين أبي الفرج ابن الجوزي
- ١٢- أبي العباس أحمد بن محمد بن ابراهيم بن أبي بكر بن خلكان
- ١٣- أبو الحسن علي الحسيني الندوي
- ١٤- د. خالد سعد النجار

Alnaggar٦٦@hotmail.com:E-MAIL

پۆزىش

داۋاي لىيوردن لەخوینەرانی نازیزی ئەم پەرتوگە دەگەین ..
 كەهەندى هەلەى رېنووسى لەگاتى پیتچنیدا بەسەرماندا
 تیپەرپون..

لیستی هەلەگان

لاپەرە	ژمارگە	ژمار	هەلە	بەست
۵	۴	۱۷	....	مەگەر
۵	پەراویز	۲	تەزۆکە	نەزۆکە
۱۱	۳	۱۲	کچیکیشی	کچیکیشە
۱۳	۳	۹	رزارە	رازاوە
۱۳	۴	۱۰	ناو	ناوت ناوە
۱۵	۴	۱۸	پیغەمبەرانی	پیغەمبەر
۱۷	۲	۸	سەردەمیوو	لەسەردەمیوو
۱۹	۱	۲	جیشتەجی	نیشەجی
۲۱	پەراویز	۲۰	فریشتەم	فریشتەنیم
۲۲	۱	۲	یان	یان
۴۷	۳	۱۰	ئەبوبەردە	ئەبودەردە
۶۳	۳	۱۰	لەمەودا	لەمەودا
۱۰۷	۲	۱۹	تۆی	تەوبەى